

שו"ת ישיב לרבות

בארבעה חלקי שולחן ערוך

תשובות בקיצור לזכרון ולעיון חוזר
על שאלות שהושבו "בין הפרקים" בבית דין ירושלים

חלק טז

יו"ל ערב י"א בניסן שנת "וחיים למרי נפש" (תשפ"ד)
לע"נ אחי הבחור החשוב והעדיק חיים מרדכי בן אברהם דוב הלוי זללה"ה
עשור לפטירתו

ישיב לרבות - שו"ת מבית דין ירושלים

שאלות ותשובות

ישיב לרבות

בארבעה חלקי שולחן ערוך

ק"ס תשובות, כמנין "ישיב לרבות - שוה כס"ף"

שנרשמו בקיצור לזכרון ולעיון חוזר

על שאלות שהזדמנו מחודש מרחשון עד סוף חודש אדר ב התשפ"ד

והושבו "בין הפרקים" בבית דין ירושלים

חלק טז

נכתבו בס"ד ע"י יהושע הלוי לוי

בלאמור"א רבי אברהם דוב זללה"ה

אב"ד

רשימת המאספים הקודמים:

- הרהורי תשובה** – תשובות כמנין קמא. חלק א – תשע"ד
- משיב הרוח** – תשובות עד כמנין שני. חלק ב – תשע"ה
- משיב חכמים** – קכ"ה תשובות כמנין אחר. חלק ג – תשע"ו
- והרבה להשיב** – רפ"ח תשובות כמנין רביעא. חלק ד – תשע"ז
- משובה ניצחת** – ע"ש הכתוב בירמיה. ר"נ תשובות. חלק ה – תשע"ט
- והשיב לב** – ע"ש הכתוב במלאכי. ל"ב תשובות בהלכה. חלק ו – תשפ"א
- אם תשיב** – ע"ש הכתוב בישעיה. מ"א תשובות בהלכה. חלק ז – תשפ"א
- השיבו וחיו** – עשה"כ ביחזקאל, ל' תשובות כמנין וחיו. חלק ח – תשפ"א
- מלא משאלות** – ע"א תשובות בהלכה כמנין מלא. חלק ט – תשפ"א
- שואלים זה לזה** – קס"ח תשובות בהלכה. חלק י – תשפ"ב
- משיב נפש** – רכ"ה תשובות. חלק יא – תשפ"ב
- מה אשיב** – רט"ו שו"ת. חלק יב – תשפ"ג
- הלא תשאל** – ציר"ן שו"ת. חלק יג – תשפ"ג
- יד בתשובה** – ק' שו"ת כמנין ממך. חלק יד – תשפ"ד
- וכי ישאל** – ל"ו שו"ת כמנין וכי. חלק טו – תשפ"ד

כתובות להערות ולשאלות:

- אלגאזי 26 זכרון משה ירושלים
- בעל שם טוב 28 בני ברק
- 054-8470525
- ת.ד. 1197 ירושלים
- beithdin@gmail.com
- 6261131@gmail.com
- 02-6261131
- ברוכים 9 תל ארזה ירושלים

תוכן ענינים שו"ת טז

(לפי מס' התשובה)

בסוף החיבור מופיע מפתח לפי סדר ד' חלקי השו"ע

2215. מקום דיון נגד שכן שלא גר בבנין	2189. שם יששכר בכתובה
2216. דיווח עובדת על יום מחלה	2190. גזילת שם משתמש במחשב
2217. הזמין מוצר בחנות ומצא זול יותר	2191. גזנת פליירים ודברי דפוס
2218. שכר הליכה לעורך עבודה	2192. אונאה באתרוג בחלוקה
2219. טעות בקיעבת ביטו"ל	2193. על הסכם לשחרור חטופי עוטף עזה
2220. חתימה על הסכמה לאונאה	2194. מציאת מחטים
2221. גניבת דעת בלקיחת משכנתא	2195. תאורת ביכ"נ וקדימה במעבר חציה
2222. נמלך מעוואה והודיע בע"פ ולא תיקן	2196. חתימה לפינוי בינוי
2223. יהדות מגיאורגיה	2197. הזכרת צער בשבת
2224. חשש קידושין בהצעת נישואין	2198. ברכה בהחלפת מזוזה
2225. מתנה בכסף בשאין הדעת טועה	2199. מעלית שתוקנה ושכן לא שילם
2226. פתיחת תיק לסנקציות אם גורם לעישוי	2200. מחק שרעוט וגרם לעיקום
2227. מחזר מים ששילם אחר	2201. פדיון ימי מחלה
2228. כרטיס לאירוע בחנוכה	2202. רכיב שכר לנסיעות
2229. כסף למלמד בת"ת ממעשרות	2203. עובד שנפרד ולקח עמו קליינטים
2230. הנחת דייר במים כשאנו בבית	2204. הדנ"ח לדירה בקומה 6
2231. תביעה ייצוגית	2205. נזק שנבלע בהיזק גדול יותר
2232. ערב לשוכר על שנת האופציה	2206. טעות בברכת שהחיינו בחנוכה
2233. העלאת שכירות כשהושבח הנכס	2207. קידוש ואכילה לפני ערבית
2234. הכשר כלי שבלע שמן דמעה	2208. לקחת מכשיר לנער כחינוך
2235. טעות בתשלומי הגרטור	2209. פריעת דרך נוספת לסימטא
2236. שומת נזק בימינו	2210. חוג שלא נפתח עקב המלחמה
2237. חיזק משקפי החברותא	2211. פסילת עדות אח
2238. לשנות מרעון אב כשהוא דמנטי	2212. חתימה בין שכנים שפג תוקפה
2239. העלאת מחיר שכירות	2213. סירוב לחתום לשכן עקב פינוי בינוי
2240. ויכוח על משמורת ילדים	2214. מקום הדיון נגד בעל דירה מושכרת

2241. חלוקת חצר כשחלק כבר בנו
2242. פירוק שותפות בין זוג בערכאות
2243. הוצאות משפט מעל מה שהוציא
2244. שבר מראה רופפת
2245. טעות בדרך לעדקה
2246. עיקול בטעות על חוב של אחר
2247. כספי הפרשות לתלש פיקטיבי
2248. הוצאות אשה בלי חשבון אם ע"ח הבעל
2249. תלושי מזון אם חייבים במעשרות
2250. אבקת חלב עכו"ם
2251. עובדת שקבלה פחות והמעביר ברי
2252. גט ישן כשהיא מכחישתו
2253. חוב שנמחל אם חייב במעשר
2254. קיבל מענק מקרן אם חייב מעשר
2255. צוואה שלא יעשו החייאה
2256. התחרות בין חברות גז
2257. שותף שמבקש הנחה פרטית
2258. חלוקת תשלומי חוספת מעלית
2259. החלפת תלושים
2260. טעות ברי ליהדות
2261. שם נוסף של האב שלא נכתב בכתובה
2262. תביעה על שימוש בשמ בזכאות
2263. ריבית בחוזה מכירת דירה
2264. הקלטה של סוטה שמודה
2265. דירה שכורה שניזוקה מגשמים
2266. דגים שעלו בקערה
2267. מצא בביתו רב קו טעון
2268. הכנסות לא קבועות לגבי ארנונה
2269. קיזוז נזק מחזובי מעשרות
2270. חישוב שכ"ט שהתחייבו לשותף
2271. תפילין שנפלו בערתיקס
2272. זכה במחיר למשתכן ע"י שינוי מאמת
2273. שמא הרהר תשובה בלבו לגבי עד חילוני
2274. לשקר בתביעה בבימ"ש נגד ביטוח
2275. פירות נכסי מלוג שיצא אחר גירושין
2276. עקפו את המתווך ותובע שכרו
2277. זכות בעל דירה בגג שמעליו
2278. סופר סת"ם שרכש יריעות לפני חוזה
2279. חתם למתווך שלא יגלה ורוצה להתייעץ
2280. טעות אי הבנה בין משכיר ושוכר
2281. אם זכאי אב למסור ילד למשמרת אחרת
2282. בדיני נתינת מעשר כספים
2283. לשנות מצדקה לעדקה
2284. בדין הלך אחר הנתבע
2285. מבקש חסות בי"ד מראש לפני הבחירות
2286. לקבל משקפים בהנחה לא לפי הקופ"ח
2287. תביעת היטל השבחה לפי חוזה פינוי בינוי
2288. בדיני בעליו עמו
2289. שם עריסה שלא נשתקע בגט
2290. גביית שכ"ט ע"י העלאה של העיסקה
2291. אפוטרופוס ליתומה גדולה
2292. דמי תיווך כשהעיסקה השתנתה בפגישה
2293. יין של היתר מכירה
2294. כבש בהשגחת הרבנות
2295. תמורת חלק בגג המשותף
2296. לפנות לעירייה נגד שכן שבונה מסוכן
2297. אופן טענת קים לי
2298. עובד עירייה שסותר דברי אינסטלטור

2299. ויכוח בין 3 בתים על ביוב
2300. החזרת בגד תוך 14 ימי עסקים
2301. חוק הגנת הערכן של סימון מחירים
2302. בענין ריבית בבנקים ובפיגורי תשלומים
2303. קנס בחזרה שלא כתוב דלא כאסמכתא
2304. חשש מעושה בגט שנמסר ברבנות
2305. הדס ששינתה שמה להדסה
2306. אדריכל שנותנים לו שכר "מבחוץ"
2307. יוסף שהוסיף שם חי
2308. דוד ששינה שמו לדוד
2309. קבלן ישמעאלי שלא עומד במחיר
2310. מחשב מהמדינה שעומד לימכר
2311. תביעת אחריות על אבזם של שעון
2312. אופן חלוקת הוצאות מחותנים
2313. ירושת בת בימינו בבי"ד עפ"ד
2314. מוכר דירה שלא מצליח לתקן רטיבות
2315. אדריכל שלקח כפל שכ"ט משכנים
2316. טענת פרעתי נגד ראייה של צ"ק
2317. גירושין אורחיים לגוי
2318. זמן חתימת עירי הכתובה
2319. עני שיש לו כסף באמצע מכירת דירה
2320. החזר קבלן לוועד בית על עיכוב במסירה
2321. גרמת בועל לזקן בעל ע"י איסורה עליו
2322. מעשרות מדמי הלואה שנפרעה
2323. חשש ריבית בהלואה במשכנתא משותפת
2324. להעיד בערכאות של גוים
2325. אם מותר לגנוב מהמדינה
2326. מדמי מעשרות להכנסת כלה
2327. כשרות משפחה מחשש סבתא גויה
2328. תביעת פועל אחר 7 שנים
2329. מקוה ריין
2330. סמוך על שולחן אביו במתנות לאביונים
2331. מצא מעות עם סימן
2332. מצא מיקרופון באשפה העשויה ליפנות
2333. תכלת בעיצית בזה"ז
2334. דין תורה בעיר פומה
2335. מיכרז מוטח
2336. קבוצת רמישה שהועברה לחברה בע"מ
2337. הגעלה בסיר בישול
2338. לשוה"ר על מנקה בבנין
2339. להוריד מקדושת כריכת ספרי קודש
2340. חזרה מסיכום בע"פ עם קונה
2341. דיני עבודה בבי"ד
2342. פקדון שנמסר בטעות ליורשים
2343. נעלים של נפטור
2344. שם נדיא בגט
2345. נתבע שרוצה לדון מחוץ לעיר
2346. סיעת עיריה בבית ספר
2347. שלט בביכ"נ שהמושאיר הוי הפקר, ועוד
2348. גבית ערך מזודה משומשת שניזוקה, ועוד

לוח ראשי תיבות לחלק זה

- בא"ח - בן איש חי.
ב"י - בן יומו; בית יוסף.
ביטו"ל - ביטוח לאומי.
האש"ל - הרי אלו שלו.
הגראצה"כ - הגאון רבי אברהם צבי הכהן.
הגרצ"מ - הגאון רבי בן ציון מלמד.
הגרד"ד - הגאון רבי דוב דומב.
הגרד"ק - הגאון רבי דוד יהושע קניג.
הגר"ו - הגאון רבי יהושע ווייס.
הגר"ז - הגאון רבי יצחק זילברשטיין.
הגריש"א - הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל.
הגרמ"א - הגאון רבי מרדכי אייכלר.
הגרמ"ה - הגאון רבי מרדכי הייזלר.
הגרמ"פ - הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל.
הגרמ"ש - הגאון רבי משה שטרנבוך.
הגרנ"ק - הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל.
הגרעל"ל - הגאון רבי עודד ליפא לויפר.
הגרשז"א - הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצ"ל.
הגרשח"ד - הגאון רבי שמואל חיים דומב.
הדנ"ח - הדלקת נר חנוכה.
הראמשה"ש - הרב אברהם מרדכי שלמה הלוי שורץ.
הרא"פ - הרב אליהו פנט.
ובלצ"ג - ובא לציון גואל.
כ"א - כל אחד; כי אם.
מסל"ת - משיח לפי תומו.
כמ"ש - כמו שכתוב/שאמר; כל מקום שהוא.
סב"ל - ספק ברכות להקל.
ס"ס - ספק ספיקא.
עש"ג - ערכאות של גוים.
קיי"ל - קיימא לן.
קי"ל - קים לי.
ק"ר - ק' רבנים.
שוא"ת - שב ואל תעשה.
שו"פ - שוה פרוטה.
שכ"ל - שכר לימוד.
שעי"י - שלום על ישראל.

הקדמה נחוצה

אחר כ"ד שנים ששימשתי את אדוני מו"ר אבי זללה"ה בשבתו בביה"ד ובלכתו בדרך, הטיל עלי בנוסף למטלות אחרות – לכתוב תשובות לשואליו, והוא היה מסכים עליהם. לפעמים שאלתיו גם לפני הכתיבה. במקביל הגיעוני גם: שאלות בן תם, שאין אלא להראות לו התשובה המפורשת בשו"ע ובנושאי כליו, לכוין אותו למקום שיראה התשובה בעצמו; שאלות התלויות בסברא ושכל בלבד, רק שהשואל נבון בזה ולא רוצה להכריע לעצמו אפילו בדבר פשוט שאינו שאלה; שאלות של ת"ח היודעים בעצמם להשיב רק שהביאו אלי ע"ד שיחה בדברי תורה. ומאז החילותי לקבץ את השו"ת לכתבם למשמרת, והדפסתי בחוברות מזמן לזמן. ולא שראוי אנכי לכך, אלא לעשות רצונו ועל פי הכוונתו והכרעותיו.

בעוה"ר חלה אמור"א ונפטר לב"ע, ואחרי ימי אבלו הוכרחת על פי מצוותו עלי להמשיך את ביה"ד. ומחמת זה עדיין רבים שואלים בכתב ובעל פה, ומכיר אני בערכי האמיתי שאיני ראוי להשיב כלל, ככל מי שלא הגיע להוראה.

והנה עלולים לטעות ברוב השאלות המתעוררות והנשאלות שהתשובה עליהן פשוטה ותלויה בסברא ישרה בלבד, ומוטל עלינו לעיין במקור הדברים בש"ס ופוסקים כדי לכוין התשובה האמיתית והישרה. ופעמים רבות יתברר שהסברא הפשוטה הראשונית אינה מיושרת עם העולה מהמקורות שמהם עולה ההלכה. והפוסק ומשיב על סמך "סברא ישרה" עומד בזווית של עצמו ומיושר לפיה, אבל לא לפי היושר האמיתי. ואחז"ל שיהיו דברי תורה מחודדים בפוך שאם ישאלך אדם אל תגמגם וכו', ולא אמרו שיהיו הסברות מחודדים וכו', ומי שעונה מיד בשליפת הסברא בלי מקורות אין בזה שום רבותא, ואדרבה הוא עדיין מגמגם בדברי תורה.

הרבה מעות איכא בשוקא ואין שולחני להרצותן. הציבור מחפש את מי לשאול, ירידת הדורות באה כבר עד תחתית, ויש הנקראים רבנים ופוסקים שאינם יודעים אפילו מה אינם יודעים, אשר לא פגשו מימיהם רבנים אמיתיים בסדר גודל של היקף הידיעות בתורה הקד' ובהלכה איך לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ועונים על הכל בכל מסברא. ולכן אין פלא שבדור יתום שכזה עשויים לטעות אפילו בי ומגיעים אלי הגם שאיני ראוי לכך.

והריני שונה זאת בכתב לעצמי ולאחרים, שההרגל ואלפי שאלות שנשאלתי והשבתי, לא שינו אותי, ואינן מהוות תחליף לידיעת התורה באמת. ואף המצוי מימין ומשמאל נשאלים שאפילו תשובות כאלו הם השגות רמות מדי בשבילם, לא הופך אינו יודע ליודע. התורה וההלכה הן אבסולוטיות ולא נמדדות ביחס לפי עוני הדור.

עם ולמרות כל האמור, יש תועלת רבה להדפסת והפצת שו"ת זה, להגדיל תורה ולהאדירה במו"מ. כפי שמאשרים ומחזקים מבקשי ומקבלי ולומדי החוברות, וכן מעידים מכתבים שנתקבלו ואף שיעורי תורה ברבים שנאמרו על נידונים שנדפסו בהם.

דברים אחדים לקובץ זה – לזכר ולע"נ אחי הבה"ח היקר והמופלא

חיים מרדכי באמו"ר אברהם דוב הלוי

ליום השנה העשירי לפטירתו

הופעת קובץ זה מוקדשת לציון היא"צ ה-10 של אחי היקר והצדיק חיים מרדכי זצ"ל. ויה"ר שיהיה לעילוי נשמתו בגנזי מרומים על כנפי השכינה, (וכמ"ש אמו"ר זללה"ה בהקדמת "פסקי דין" כרך יג על פי דברי הטור בשם הרא"ש בהלכות כתיבת ס"ת, שבהדפסת ספר הלכה שיש בו לימוד של מצוות ודינים על בוריים מקיימים מצות עשה של כתיבת ס"ת).

השנה, חל היא"צ שוב ביום שישי. עשר שנים חלפו מיום פטירתו המר והנמהר, באותו ליל שישי כשיצאה נשמתו ב"אחד" שעה אחרי חצות במעמד יותר ממנין מבני המשפחה וחבריו ששהו סביב מיטתו כמה שעות בתפילות ובחרדה גדולה.

ל"ח שנים חי בעולמנו אחי זצ"ל, שנים שבהם עבד את ה' מינקותו ועד היום האחרון, עבודה שבלב פנימית שהקרינה על החיצוניות. עבודה שהשפיעה על סביבתו.

עד ימיו האחרונים לא פגה תמותו הזכה באהבת ה' וקיום מצוותיו כפי שעשה בהיותו ילד קטן ולא השחית ולא קלקל אפילו כחגירת ציפורן מנקיותו ועדינותו הטבעית במחשבה, בהסתכלות, בדיבור ובמעשה. ל"ח שנים תמימות של עבודת המידות שהזדכך בהם עד לעדינות רגישה בלתי מצויה למען אחרים. שנים של התעלות עצמית מתוך צער ויסורים, מתוך קשיים גופניים וחברתיים, התעלות ממצב של ילד קטן חסר אונים עד היותו איש בר דעת הלוחם נגד כל הקשיים בכוחות מופלאים.

הותיר אחריו מאות דפי חידושי תורה בכתב ידו, שכל אחד מהם נכתב בשעות ארוכות רצופות עם התגברות על קשיים ויסורים נוירופתיים, לעיתים בלילות שלמים עם תענית דיבור ובעמל התורה. מאות ספרי קודש שרכש במשך השנים בשמחה ובאהבה בל תשוער. מאות שיעורים בעיון שהקליד והדפיס במשך שנים במסירות ונאמנות. מאות קלטות של שיעורים שהקליט בעצמו, הן מתוך המסכתות שנלמדו בישיבה בכמה מחזורים בעשרים שנות לימודו בישיבה, והן שיעורים על מסכתות ונושאים שאינם נלמדים בישיבות, והכל סידר לעצמו דבר דבור.

הוא עזב למנוחות ונטל עמו המון השגות וזכויות, חסדים ותפילות ושמחת מסכתות רבות שלמד וסיים, ואותנו הותיר לאנחות. אותנו הכוללים את משפחתו וסובביו שראו בהתגדלו למעלה מכל השערה, ואת חבריו מהישיבה וממקומות תורה אחרים, שספגו חיזוק מדמותו העמלה נגד מגבלותיה ומנצחת; מאמונתו החושית, מבטחונו האמיץ ומיראת השמים והחטא שלו הקודמות לכל; מתפילותיו הזכות והטהורות בהן השתפך לפני ה' עד שהתקבלו, כי הן מלומד בניסים היה כל ימיו; מקיום מצוותיו ברגש ואושר נצחי ובמאמצים להדר בהן הידורים נוספים בלי להתחשב בשום מגבלה; מברכותיו בלב גדוש מעל גדותיו; מהשתתפותו בשמחת אחרים בלב שלם ופנים מאושרות; מנשיאתו בעול קשיי אחרים בכל הנאמנות והרגשות.

זכויותיו יעמדו למליץ עבור אלו העושים והמעשים לעילוי נשמתו, ובפרט למי שיתרום למען כתיבת ס"ת לעילוי נשמתו אשר כבר 10 שנים הכסף מתקבץ שקל לשקל ועדיין לא הגיע לסכום הנצרך. ויה"ר שנזכור את דמותו ונתחזק בעקבותיו.

תנצב"ה

קברו שנקבע לרבים כמקום שהתפילה נשמעת

סימן א

נשאלתי איך כותבים בכתובה, יששכר או ישכר.

והוא שם קודש וכותבים כמ"ש בתורה. אף שהקרי שלו ישכר. (וכ"כ בלי הנימוק הנ"ל הב"ש בשמות גיטין אות י' ולית מאן דפליג).

סימן ב

נשאלתי בין בחורים בישיבה, שראובן היה לו "חשבון" בחדר מחשבים (שנרשם ע"י מס' הטלפון האישי שלו) אך היות וע"פ כללי המקום לבחורים אסור להשתמש בחדר המחשבים, היתה ביקורת והתברר שהוא בחור וחסמו אותו לצמיתות. ובליט ברירה וברצונו לעקוף את האיסור פתח חשבון אחר ע"ש חברו שמעון (ע"פ מס' הטל' של שמעון) בלי ידיעתו, מאחר וידע ששמעון לא משתמש בחדר מחשבים. (לפי הודאת ראובן. ולפי גירסת שמעון זה היה "בטעות בלי כוונה"). והכניס שם באותו חדר מחשבים כסף למנוי 40 שעות (לגירסת שמעון סיפר לו ראובן שזו היתה רכישת חבילת שעות בטעות, שהתכווין לרכוש כמה דק' וכך יצא לו). ואח"כ הגיע שמעון עצמו לפתוח חשבון וראה שהוא כבר "משומש פעיל" ויש לו סיסמה, והתברר לו שזה ביד ראובן וביקש ממנו לשחרר לו את ה"חשבון" שלו שיוכל להשתמש.

וטען ראובן שהסכים למסור את השימוש לשמעון רק אם ימתין עד שיסיים לנצל את כל השעות ששילם עבורם, או ששמעון יקבל את החשבון שלו עם המנוי וישלם לו את סך דמי המנוי. ושמעון לא הסכים להמתין ואמר לו שמוכן לשלם לו על המנוי עם כל השעות במחיר מסויים, ואז מסר לו ראובן את הסיסמה וקבעו מועד לפרעון התשלום.

באותו יום שהגיע מועד התשלום ניגש ראובן לשמעון בפני עוד בחורים מהישיבה, ושמעון אמר לו "היום אביא לך 200 שקל" ועל סמך זה לווה ראובן מבחור אחר 200 שקל. ולאחמ"כ ישב שמעון בלימוד עם חברותא אברך וסיפר לו את הסיפור, והאברך אמר לו "על מה אתה הולך לשלם לו במקום שהוא ישלם לך על מה שהשתמש בשמך בלי רשות, אדרבה זה חשבון שלך והוא חייב להביא לך אותו בלי תנאים ובלי לשלם לו כלום,

ובעיה שלו שהכניס כסף על מנוי בחשבון שלא שלו". ומשמע סברא זו, התקשר לרב אחד מ"קו הלכה", וחזר אליו על גרסתו וטענתו בשאלתו כי לאותו חדר שליד הישיבה אינו נכנס למחשבים כי שם אסור לבחורים ויש סיכון של חסימה לצמיתות. ורק בבין הזמנים הולך ליד ביתו. והמנוי והתשלום של ראובן לחשבוננו היה רק לאותו חדר שליד הישיבה, ובכל מקום אחר יש לשלם בנפרד על השימוש. לכן גם אם ישתמש ליד הישיבה זה יהיה דק' ספורות בלבד ולא יגיע לעולם ל-40 שעות, ולא היה רוצה לקנות את המנוי הזה אם לא שראובן הכריחו שבלי זה לא יקבל את חשבוננו לשימוש והיה מוכרח באותו זמן להכנס ע"י חשבוננו.

והרב ענה שאי"צ לשלם אפילו שאמר שכן ישלם. וכעת תובעו ראובן היות והתחייב, והיות ואמר בפני אחרים שיביא לו 200 שקל באותו יום וע"ס לווה ואין לו להחזיר. וטוען ראובן שלא אנס אותו ולא הכריחו, והסכים להחזיר לו את החשבון, רק הודיעו שבלי תשלום יעכב עוד כמה שבועות או חודשים את החשבון עד שיסיים לנצל את המנוי שהשקיע בו.

אחרי בדיקת שניהם התברר שלאחר ששמעון קיבל את חשבוננו עם הסיסמה מראובן, בהסכמה לשלם על כל 40 השעות, לפני שחזר בו, כן נכנס שמעון לפעמים לאותו חדר מחשבים והשתמש בחלק מהשעות מהמינוי ששילם ראובן, מבלי ששילם ע"ז כי עוד לא הגיע מועד הפרעון, רק שנמלך שזה לא כדאי לו כי שם יש ביקורות אם נכנסים בחורים. (פרט זה שכבר השתמש באותו מנוי בחלק מהכסף אחרי הסיכום ביניהם, לא זכר כחשוב ולא סיפרו לרב הנשאל הראשון).

והשבתי שהיות והחל להשתמש ע"ד לשלם, ורק אח"ז העלה בדעתו את שאר הטענות, חל המקח וחייב לשלם הכל כפי שסוכם.

והנה אם גזל שו"פ והשביחו ורוצה לעכב השבתו עד לפרעון מה שהשקיע, אילו היה יאוש והגזילה משתנה היה דין להשיב רק ערך השו"פ ולא החפץ הנגזל. ואם לא היה יאוש צריך להשיב הכל בעין, והנגזל חייב לשלם תמורת מה שקיבל דבר יקר יותר. (בב"ק צה: צו. ובשו"ע סי' שנד ושסב). אבל אין זכות לעכב הנגזל עד לתשלום, ובנידו"ד כ"ש דלא דהרי גם תשלום אין לחייב הנגזל כי הוא לא מקבל בחזרה דבר ששווה יותר משעת הגזילה. כי השקעת הגזלן במנוי באותו חדר תועיל רק לו בעצמו ולא לחפץ הגזול (מס' החשבון מנוי) ולא לנגזל.

אבל באמת חשבון משתמש ע"י מס' של הטל' שלו או מס' הזהות שלו, אינו גזל של שו"פ. ואף אינו נחשב לגזילת "קנין רוחני" כעין זכויות יוצרים, כי אף אחד לא יצר את מס' הת"ז של עצמו ולא את מס' הטלפון, ואין בו חידוש רעיון או פטנט. ולכל היותר דינו של מי שיצר לעצמו חשבון במס'

של השני ומזיקו ע"ז שלא יכול לפתוח לעצמו, כמבטל כיסו של חברו שהוא גרמא כמבוא' בשו"ע סימן שסג סעיף ו' (הגם שיש מקרים היוצאים מן הכלל ויעוי' בסי' רצ"ב ושם בש"ך סקט"ז ונתיה"מ סק"ג ובקצוה"ח בתחילת של"ג, ובחור"י ותשו' חת"ס), והוא שבת דאדם שלא ע"י חבלה, שאין תשלומי שבת.

וכן אילו יצויר שע"פ זיהוי בעל החשבון כשמעון יכול כל מי שנכנס לחשבון לרכוש מוצרים באתרים, ואם לא יכובד האשראי מאיזו סיבה יגיעו התובעים לשמעון ויתבעו ממנו תשלום. א"כ התחזות זו היא היזק ברור, ויש משמעות לשם בעל החשבון, וזה בבעלות האדם בלבדו להחליט אם להתחייב אף בעקיפי עקיפין ואסור לאף אדם לעשות עושר ולא במשפט ע"ס שם של אדם אחר. וככל שהיה כך היה חיוב גמור על ראובן להשיב את החשבון לשמעון מיידית וללא תנאים אף שגורם היזק לעצמו בהשבה באיבוד דמי המנוי. אבל באמת התברר ע"פ שני הצדדים דקמן, שה"חשבון" הוא רק צורך לפתיחת המחשב בחדר המחשבים, ובכל ביקור בכל אתר בתוך המחשב הפתוח יש זיהוי בפנ"ע שצריך למלא פרטים, ולא נתמלא אוטומטי ע"ש בעל החשבון של חדר המחשבים. ובתוך האתרים כ"א ממלא פרטי האשראי והזהות של עצמו ולא מס' הטלפון. ולכך לא יתכן שיגיע חוב או תביעה או היזק לבעל שם החשבון מפעולה של מי שנטל שמו.

וכן אילו יצויר שהיה אונס ממש לשלם המנוי ולא מוכן להחזיר לו החשבון ואולץ להתחייב לשלם ע"ז, לענ"ד אינו תליוהו ויהיב שמתבטל, אלא אולי תליוהו וקני, שע"ז ידועה שיטת בעל העיטור שמביא הרשב"א בתחילת מסכת קידושין דתליוהו וזבין אמרינן ותליוהו וקני לא אמרינן. ואף שהרשב"א שם חולק עליו וכן זה לא נפסק להלכה ברמב"ם, מ"מ בשו"ע באהע"ז סימן מב סעיף א הובאו ב' הדעות במחבר ולא הכריע בהם (כן פי' הבית שמואל סק"א שם, ועוד נ"כ על הדף).

ואולי הרב הנשאל הראשון שלא שמע ב' הצדדים הבין ש"חשבון" ע"ש מישהו יש בזה ממשות של בעלות של הראשון או שזה עלול להטיל חיובים על בעל השם. ולכן החיוב של הפותח לפנות זאת ולהשיב מיידית בלי תנאים, וכל ההתניות הם סתם תליוהו ויהיב. ולכן פסק שיכול להתנער מחיוב זה. ולמעשה מאחר ולא שמע ב' צדדים אין נפק"מ בדבריו כלל.

סימן ג

הוכ"ג מוהראצה"כ שליט"א,

בנידון אם בליי ספרי קודש וסידורים שנדפסו שלא כראוי, וממכונת הדפוס מיד נזרקים כי לא שייך לעשותם ספרים. וכן בשאלת קדושת גניזה בפליירים ועיתונים שונים שהוכנס שם דבר הלכה או תמונת שם. האם חל קדושה רק ע"י כוונת ופעולת אדם או גם בפעולת המכונה שלא בכח גברא ולא בכוונת גברא רק בכח האוטומציה וכך ממילא נדפסים דברי קדושה.

היה רגיל אמר"ר זללה"ה לומר [ואיני מכיר המקור לזה, ומסתמא זה כבר כתוב בספרים לפניו] שקדושה חלה אך ורק ע"י יהודי שמחיל את זה. או בפעולת כותב, או בפעולת קורא שע"י קריאתו מהנדפס יש קדושת לימוד תורה או קריאת פסוק.

ובלי זה, וכגון פליירים שמעולם לא נקראו ע"י מישהו או שיירי בלאי מכונת הדפוס, יש רק דין שלא להביא בידיים לידי בזיון, כי נראה מכוער הדבר להשליך דברי תורה מודפסים בין לכלוך וזוהמה. אבל אי"צ לגנוז כי אין זה קדוש בכלל רק לעטוף בדרך כבוד ולהשליך.

ומחזור שהתפללו בו והתפורר אח"כ, ודאי שלפי הנ"ל חל קדושה, אף אם לא ע"י ההדפסה, מ"מ ע"י התפילה מתוכו.

והשיב הגראצה"כ שליט"א: דברי מר אביו זצ"ל נכונים, ומקורו שרק הלימוד בספר מקדש, בשו"ת אבנ"ז יו"ד שעו.

סימן ד

נשאלתי בדבר אדם שרכש אתרוג מארגון חלוקה מסויים, בדרגה של א'א' והיה מלא נקודות שחורות והלך למו"ץ לפי הכללים, והמו"ץ א"ל שזה לא א'א' והחזיר וקיבל אתרוג אחר. ואח"כ החליט לרכוש שם עוד אתרוג אחר מדרגת כשר לברכה בשביל ילד, וכשפתח בבית מצא את אותו אתרוג שהשיב עם הנ' השחורות, אשר כששילם למהודר א'א' לא היה שווה לו לבדוק האם הנקודות ברות הסרה, וכעת בשביל כשר לברכה היה שווה לו וניסה ואכן הצליח לראות שבאמת האתרוג הזה נקי לגמרי בלי שום נקודה. והוא מסופק א"כ אם צריך לשלם ע"ז יותר כמו על א'א' שהרי הוא יודע

שמכרו לו אתרוג נקי במחיר של כשר לברכה. ומאיך גיסא טוען שבשביל מהודר א"א' לא היה צריך להשקיע בנקיון. ויתכן שנכנס האתרוג הזה לארגזים של כשר לברכה בטעות של המארגנים וא"כ לא התייאשו מזה ולא רצו להורידו במחיר וחייב להשלים, ויתכן שכל האתרוגים שהמו"ץ מחזירן להחליף מיד מועברים לארגזי כשר לברכה, וא"כ זה לא טעות וא"צ להשלים המחיר. עד כאן ספקותיו.

והשבתי שאם אתי לידיה בהיתרא [שהתכוונו המוכרים להביא לו אתרוג זה מדעתם, אם כי בטעות] אינו חייב בתשלום על הטעות כפי מה שהשתמש באתרוג יקר, אלא כפי מה דנהנה ומשתרשי. והרי היה משתרשי רק באתרוג של ילדים ולא היה צריך יותר. ורק אם אתי לידיה באיסורא [שהטעות באשמתו והמוכרים לא היו מביאים לו אתרוג זה בלי שהיה נוטל שלא מדעתם], אז חיוב התשלום הוא מלא כפי הערך.

ועדיין גם ע"ז לאחר שרב המוסכם עליהם אמר שאינו שווה המחיר, הרי קבלו עליהו, ורק מה שהרב אמר שזה שווה צריך לשלם. ומה שהתברר שהרב טעה, אינו מחייבו לשלם יותר, מאחר וזה בעיה שלהם שקבלו עליהם הוראת רב טועה כזה שלא מנקה נקודות שחורות שסורות בניקוי קל.

וא"צ להגיע לטענת הפטור שהוא הזכיר.

2193.

סימן ה

נשאלתי בזה"ל: בעניין כוונת ממשלת ישראל לממש הסכם לפיו ישוחררו חלק מהחטופים שבידי החמס תמורה שחרור הרבה מחבלים והפסקת הלוחמה בעזה והפסקת המעקב אחרי המתרחש שם כאשר יש חשש שבכך יתאפשר לחמאס להתארגן להקמת צוותים שיפגעו בחיילים וגם נשאים הרבה חטופים שלא משוחררים וגם חשש שהלוחמה בעזה תפסק בלי שיושלם כיבושה על המשתמע מזה, מה עמדת הרבי בנושא.

אני שוקל להגיש עתירה לבגן. שהדבר יוכרע במשאל עם.

הייתי שמח לקבל דעת תורה מפורטת בנושא כדי שאצרפה לעתירה ככל שתוגש.

העתירה צריכה להיות מוגשת ביום חמישי - היום כי השחרור צפוי להתחיל ביום שישי.

בברכה,

והשבתי בזה"ל: שלום וברכה,

גם אני חרד מאוד מדיני נפשות וגודל הסיכונים שכרוכים בעיסקה זו. אבל משתי סיבות אמיתיות ומכריעות איני רוצה לחשוב על זה, ולא להביע עמדה.

הא' שאין לי ולא יכולות להיות לפני כל הנתונים האמיתיים. לא מה הסיכון, לא מה הסיכוי, ולא מהי העיסקה לפרטיה. ומה שמתפרסם בתקשורת זה מה שהם רוצים שיתפרסם, או מה שעיתונאים אינטרסנטים [להך גיסא או לאידך גיסא] רוצים לפרסם, ולא האמת.

הב' שאין לי אפילו בדל של אימון בצדקת ויושר המכריעים. רק אין יר"א במקום הזה וגו'. לא במכריעים בממשלה ולא במכריעים בבג"ץ.

(לטעמי: וכי משאל עם יביא להכרעה הנכונה לפי דעת התורה לפי דעת כב' האם כל בעל זכות הצבעה יוכל להבין פרטי העיסקה לעמקם? ועוד תמיהות יש לי על הנסיון לפתור את הבעיה הכ"כ עמוקה ומורכבת בהוראת בגץ למשאל עם, דאכמ"ל).

אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים. לב מלכים ושרים ביד ה'. נלכה וניפלה לפניו וגו'.

אגב [בהמשך לסיבה הב' הנ"ל], ודאי כב' יודע שאתמול הוגשה כבר עתירה מעין זו, ומה היתה הדחיה שלה. ומסתמא כל עתירה נוספת תידחה באותו סגנון וחבל על השתדלנות לא במקום.

2194.

סימן ו

נשאלתי בזה"ל: השבוע מצאנו שקית עם מחטים קטנים זה סיכות של מלאכה כמו שתוקעים בפייטים, זה היה בשיעור מלאכה שהיה בכיתה ב או ג, שנשארו משיעור מלאכה של לפני כמה שנים.

מה דינם?

לפח? להחזיר? למי?

והשבתי: כמה כאלו מצאת אצלך? 10? 20? בקיצור, זה תלוי בערך של המציאה בכללותה.

אם זה פחות משווה פרוטה, לא צריך להחזיר ואפשר לזרוק לפח. ואם זה יותר, לשלוח למשרד ביה"ס שהמזכירה תדע טוב יותר מה לעשות עם זה.

שווה פרוטה הוא היום: 10 אג'.

[באמת יש הפרש בין אתי לידי' בהיתרא, לאתי באיסורא. אם יש לזה דין גזל חייב בהשבה לפי פרוטה דשעת הגזילה. אבל אם זה בגדר מציאה אזלינן בתר השתא. ונראה שהיות ונמצא ברשותה היום שהיא אחרי בת מצוה, מה שערכה אצלה בקטנות, הרי מסירת המורה לתלמידות בגיל כזה היא כדין מסירה לפעוטות דהוי אבידה מדעת כמבוא' בגמ'. לכן אם השאלה היתה בין גדולים הי' צ"ל לפי שיעור פרוטה דשעת הגזילה. רק בנידו"ד המכריע הוא השער דהיום משום שנחשב למציאה. ודוק].

2195.

סימן ז

נשאלתי בזה"ל: כבוד הגאון ר' יהושע לוי שליט"א אב"ד ירושלים
שלום רב

א. באם מזמין פלורסנטים במחיר סיטונאי, מאיך יש כבר צורך להחליף כמה מהם באופן מידי, האם מן החיוב להמתין עד שיגיע במחיר מוזל או אפשר לקנות כמה בודדים גם כשהוא במחיר יקר האם יש בזה הוצאת יתר מקופת בית הכנסת.

ב. האם ממדת חסידות למנוע מלעבור בכביש על יד מונית שע"ז מעלה את הנוסע במחיר המונה ובפרט באם על ידי זה ימנוע בעדו מלעבור ברמזור הנוכחי שאז נראה ההפסד יותר בעיניים, מאיך יש לומר שהוא הסכם המדינה והנוסע יודע מעיקרא שיכול לקרות גם כשזה מפריע לו שהוא כך. להבנתי הוא תלוי באזורים ויש אזורים שההסכם לכאורה שאין הסכם. האם דעת רבנו נחא בזה.

בכבוד רב,

והשבתי: שלוכטו"ס,

א. מתפארתו של בית אלקינו לא להשתהות מלהחליף נורה שנשרפת תיכף.

גם אם המחיר לא סיטונאי.

ולגבי ביהמ"ק כבר נאמר אין עניות במקום עשירות. ובימ"ק מעט ג"כ ראוי שלא יהיה מוזנח אלא מפואר במידת האפשר. ורק אם אין כסף בקופה לרכוש במחיר רגיל, אין מה לעשות בדיעבד.

ב. למידת חסידות אין גבול, וכמה שיותר יחשוב על אחרים למנוע מהם הפסד הוא יותר חסיד. גם אם מן הדין מותר.

ומסגנון השאלה מובן שהנידון הוא לעבור שלא במעבר חציה ולא ברמזור ירוק להולכי רגל, ועי"ז יפסיד המונית את הרמזור הירוק שקיים כעת לכלי רכב, וימתין לירוק הבא אחריו. ותמהני האם כ"כ פשוט לכב' שעז"נ "הסכם המדינה" שמוסכם כמנהג ההולכים בין הרכבים בכביש ועוברים באדום דהולכי רגל ולא בירוק? וזה רק ממידת חסידות להחמיר בזה ולא מעיקרא דדינא?

ובאמת בעיקרו של דבר מסתבר שאין הסכם ואין מנהג בשום מקום בענין זה לא להאי גיסא ולא לאידך גיסא. אבל אין נפ"מ להלכה גם אילו היתה הסכמה והרגל ומנהג.

כי זה לא דבר השייך בהסכמה או מנהג, כי אין התקשרות כלשהי בין ראובן [הולך רגל לשם הדוגמא] לשמעון [היושב ברכב], דנימא שהחיובים שביניהם הם על דעת מה שהוסכם ביניהם מראש.

ורק בין שני צדדים שהחיוב שביניהם תלוי בקיום יחסים שהחלו בחלות מסויים, יש מה לדון האם חלו היחסים על דעת זה או שלא על דעת זה, ואם יש הסכם או מנהג. אך כל מה שבין מזיק וניזק, גזלן ונגזל, וכו' לא שייך לדון על דעת מה הגיעו לכאן. דאין ההגעה מחילה שום חלות ביניהם. ודוק.

ביקרא דאורייתא,

סימן ח

נשאלתי אם נכון שאין לחתום על הסכם פינוי בינוי, ואדרבה ראוי לחתום על התנגדות. ומדובר ברחוב שלם שעומד לפני פינוי ובינוי, ורבני השכונה מעודדים לחתום, אבל השואל שמע שיש על זה שאלות הלכתיות קשות. ואף שלא נוגע לו אם זה טוב או שלא, עדיף לו לחתום על התנגדות מכמה סיבות, א' ששמע שיש בעיות הלכתיות בפינוי בינוי ולא שמע מה. ב' שחושש להיות שם ממונו על קרן הצבי אם יהרסו הבתים והקבלן יפשוט רגל לפני שבונה חדש. ג' ידוע לו שיש בין התושבים ברחוב מבוגרים שקשה להם טלטול השנים הללו, וגם לא נעים לו שיכפילו את מס' התושבים ויגור במקום המוני.

והשבתי שאם כל התושבים מעוניינים אין כל בעיה הלכתית לחתום. והבעיה היא להצטרף לעשות רוב נגד מיעוט המתנגדים, כאשר למיעוט יש זכויות להתנגד ע"פ הדין, וע"י הצטרפות לרוב ישללו מהם זכויותיהם.

ואדרבה יתכן שיש איסור לחתום על התנגדות, אם אינה מסיבה אמיתית אלא מסיבה שרוצה להפסיד את האחרים מלהרוויח. כדי שיציעו לו יותר, או סתם מחוסר מחשבה.

ורק אם יש לו סיבה אמיתית בהלכה, או שיש אחד מהשכנים שמתנגד מסיבה אמיתית, אז יש איסור להצטרף לעשות רוב נגדם.

סימן ט

נשאלתי בשב"ק מיהודי שהחליט להתחיל להקפיד על שיטת הבא"ח שבשבת לא רק לא מדברים ולא מזכירים צרות, אלא גם לא חושבים עליהם. ויש לו ל"ע צרה גדולה וקשה ובשב"ק לא חושב על זה. היום הזדמן לו בזיונות ברבים שבחיים לא היה לו ומקווה שלא יהיה לו ורוצה לומר או לחשוב שבזכות ששתק ובזכות כפרת העוונות יושיעו הקב"ה מאותו צרה, אבל זה יגרום לו לחשוב על הצרה באותו רגע. האם יכול לומר בנוסח אחר בלי לעבור על הבא"ח, כמו למשל "אני מבקש בתנאי רק אם ההלכה לא כהבא"ח שהקב"ה יושיע אותי בזכות וכו' אבל אם ההלכה כהבא"ח אני לא מבקש כלום ומבטל את כל המחשבות".

והשבתי שבאמת האשכנזים לא קבלו עליהם חומרה זו, ואינה דין אלא מידת חסידות. אבל אם קיבל ע"ע הוי כמו נדר. ואז יכול לבקש במוצש"ק, והכפרת עוונות תועיל לו בתפילה גם ע"י מוצש"ק. (ויל"ע אם הנהגה טובה שהיא כמו נדר היא רק במעשה או גם בשוא"ת, שהרי נדר אינו כי אם בביטוי. ואפשר שלא חל בכלל דין נדר על הנהגה שלא להרהר).

2198.

סימן י

קנה דירה חדשה ורוצה לקבוע מזוזה חדשה, האם יברך. והוריתי שקודם יוציא הישנה ע"מ לבדקה. ואם היא פסולה ודאי שיש חיוב קביעת מזוזה ויש על מה לברך, אבל אם היא כשרה הרי אין חיוב, ואין יותר מספק ברכה דלהקל כמובא בפת"ש יו"ד סי' רנט סק"א.

והראוני בספרי המלקטים שיש הרבה דעות בין פוסקי הדור, שאם החדשה מהודרת יותר, כן צריך לברך. ומדמים לברכת ציצית על בגד נוסף, ולברכת שופר על שופר שמתחיל בו לתקוע ואינו זה שהיה מונח לפניו בעת הברכה, ועוד דימויים. וגם רבים אחרים חולקים ופוטרים (וביניהם הגרמ"פ והגריש"א והגרנ"ק).

ולענ"ד אין דמיון לציצית שהרי זה חובת כל בגד ובגד, ואפשר לקיים שתי מצוות בשתי ציציות, ומשא"כ האי בית כבר קימת בו מזוזה ופטור מלהחליף, והסרה ע"מ להמשיך אינה סיבת חיוב חדש כי לא היה היסח דעת. ולא רק אותה מזוזה אלא גם מזוזה חדשה היא המשך כלפי הבית, שהעיקר הוא הבית שפטור במזוזה הראשונה.

ובין כך ובין כך לא נפיק מכלל סב"ל.

2199.

סימן יא

נשאל הגר"ו על בנין שהיה בו מעלית ונתקלקלה ולא רצו השכנים לתקן אף שמשועבדים לזה, ושכן מקומה עליונה תיקנה על חשבוננו ע"ד לגבות כסף מכולם, ורוצה לנעול מפני שימושם של אחרים עד שישלמו. אבל

השכנים טוענים שאינו בעלים למנוע, ואף שקיים חוב, הם מודים בזה וישלמו כשיהיה להם, ובנתיים יכולים להשתמש ואינו רשאי למונעם.

וסבר לפשוט מדין אומן קונה בשבח כלי עד שישלמו לו, שה"נ שמי ששילם לאומן קנה. אבל היו שטענו לו שמי ששילם לאומן שקנה בשבח, לא קנה בשבח ששילם למנוע שימוש האחרים.

והביא ראיה מהרמ"א סימן שעה סעיף ד' יורד לשדה חברו יש רק חיוב ממון וא"י למנוע שימוש חברו עד שישלם, וה"נ כאן.

ולענ"ד השכן שכל התיקון שולם על ידו, הוא שלו בלבד ובבעלותו עד שישתתפו במחיר, ואינו כדין יורד לשדה חברו שלא היה לו בעלות בהאי ירידה כלל, דאם אחר שאינו שכן השביח להם עבורם באמת נשאר רק חוב ואינו יכול למנוע השימוש דאינו שלו. אבל השכן השותף השקיע גם בשל עצמו וממילא נשאר שלו בהשקעה רק שלכשישלמו נחשב מוכר להם. ועד שיקנו אין להם זכות בזה, אף שזה בשטח שלהם. והא ראיה מלא רצה בעל הבית לתקן, יורד בעל העליה וכו' ויושב בבית עד שיתן לו יציאותיו (בסימן קסד סעיף ה). וכן הדין בכותל שבחצר בין שכנים דלמעלה מד' אמות אין חיוב, ואם אחד בנה, מונע שימוש השני עד שישלם לו חלקו (בסימן קנז ושם בסמ"ע סק"י). ובע"כ החילוק בסי' שע"ה הוא ד' יורד לחצר או שדה שאינה של עצמו בכלל, אין לו זכות טענה למנוע שימוש השני, כי זה לא בשלו. אבל לשותף שבונה ואין משלמים לו, הרי יש לו זכות טענה שזה שלו.

.2200

סימן יב

נשאלתי בין שני סופרי סת"ם, האחד מומחה בכתיבת מזוזות, השני מומחה במחיקות כתב אומנותיות שאינן נראות לעין, ומחק השני שורה שלמה (שהתברר אות הצריכה תיקון בתחילת השורה אחר שכתבו שורה והוצרכו למחוק כולה כדי שיהיה כתיבה כסדרן), ונעשה באופן מופלא שאין ניכר אח"כ כלל שהיה מחיקה תחת השורה הזאת. אלא דטוען הראשון שהפסיד בגלל המחיקה 100 שקל ממחיר המזוזה כי המוחק משרטט אח"כ מחדש את השורה שהשירטוט הישן התבטל, ועשה שירטוט עקום ולכן שורה זו נכתבה בעיקום ביחס לכל המזוזה, והמזוזות הללו יקרות מאוד ונבחנות חזק, ולכן ירד יופיה מהעיקום וצריך למוכרה בין מזוזות פחות יקרות.

והשבתי שלא המחיקה ולא השירטוט החדש הורידו את המחיר, אלא המעשה בידיים של בעל המזוזה הסופר הראשון, שכתב בידיו על העיקום. והמוחק לא הכריחו לזה, והו"ל לשים לב ולבקש תיקון שירטוט. לכן אינו גרמי אלא מקסימום גרמא, ומסתמא גם גרמא איננו על הכתיבה בעיקום, כי הסופר הכותב בן דעת ובעל עיניים בוחנות ומה שעשה זה בחירה שלו בלבד. ולכן השני פטור מהנזק.

.2201

סימן יג

נשאלתי ממורה אם מותר לה להצהיר על מחלה כדי לפדות את ימי המחלה הצבורים לה, ובאותם ימים לעבוד כממלאת מקום של מורה אחרת. או שהדבר אסור היות וימי מחלה שלא מנוצלים, לפי החוק של הרשת הזאת רק מצטברים לפיצויי פיטורין או לפנסיה ולא מקבלים במזומן.

והשבתי שאם המעביד הישיר שאיתו נחתם הסכם העבודה מסכים, ודאי מותר, ולא חייבים למסגרת החוק, דכל תנאי שבממון קיים, לפי מה שמותנה בין שני הצדדים, המעביד והעובד.

.2202

סימן יד

נשאלתי מאשה העובדת בעיר אחרת ומגיעה עם מכוניתה, ומקבלת 45 שקל לשעה פלוס נסיעות (הדלק והבלאי) ופלוס חניה לפי השעות. וכעת בעלה נעשה זכאי לרכב נכה, והרכב נרשם על שמו וכל החניות שלה בחינם, האם צריך להודיע למעביד להפחית את התשלום על החניה.

והשבתי שאם יש לה הסכם על שכר חניה, זה גם אם תיסע באוטובוס או תלך ברגל ולא תחנה. וכל רכיבי השכר המגיעים לעובד זה לא רק על הוצאות בפועל, וכמו סעיף ביגוד וסעיף הבראה שגם למי שלא מחליף בגדים ולא נוסע לחופש מגיע הרכיב הזה במלואו וזה חלק מהשכר. כך גם הזכאי לקבל מהמעביד רכב וכל הוצאותיו, זה חלק מרמת השכר ולא רק החזר הוצאות בדקדוק. ולכן לא צריך לדווח להפסיק את רכיב החניה.

סימן טו

נשאלתי בין עובד ומעביד שהיו יחד כמה שנים, והמעביד שילם לעובד משכורות גבוהות במיוחד, לדבריו על חוזה כתוב מיוחד, שהוא מדגיש כעת את הסעיף שלא ישאיר אותו בלי הקליינטים והעבודות כשיעזוב אותו. ומסביר שהכוונה שלא יצור קשרים עם הקליינטים שלא באמצעותו של המעביד, ולא יעשה עבודות מקבילות לעצמו באותו זמן שמשתכר את המשכורת, וע"ז שכן עשה זאת בניגוד למוסכם רכש את חוג הקליינטים ועזב להיות עצמאי וכל הקליינטים נעשו לקוחותיו בלבד ונשאר המעביד בלי לקוחות ובלי הכנסות, וצריך להשקיע הכל מחדש וניזוק מזה. וכמו"כ בנוסף למשכורת הגבוהה גם שילם המעביד עבורו קורסים של השתלמויות באותו מקצוע. ולבסוף העובד פרש ואכן נשאר המעביד לטענתו עם נזקים והפסדים וללא לקוחות וכו' והעובד משתכר לעצמו עם כל המוניטין שהמעביד בנה בשבילו תמורת שכר גבוה על מנת שזה יהיה מוניטין השייך למעביד.

ולטענת העובד, הוא בנה לעצמו את המוניטין, ומוכן לשלם על ההוצאות המיוחדות של המעביד, אבל לא היו רבות כאלו, ועדיין המעביד הרוויח על עבודותיו, מעבר למשכורות הגבוהות שנתן לו, כלומר ששכרו הפרטי שקיבל מהמעביד היה רק חלק ממה ששולם עבור עבודותיו מהלקוחות, ולכן אין עליו חוב להחזיר את שכרו "הגבוה" עקב החוזה שביניהם, כי כל זה היה מגיע לו מעיקרא. וכל מה שהיה "המעביד" בשבילו רק מתווך ופרסומאי, שבזכות הפרסום שלו בהתחלה החלו להגיע הקליינטים ואח"כ עבודותיו כבר מכרו את עצמן ופרסמו את עצמן, ובמשך שנים המעביד המשיך לגבות סכומים מופרזים על התיווך.

והשבתי שהחתימה על החוזה מחייבת, והו"ל לתבוע מיד לבטלו. וכן מה שהמעביד שילם על הקורסים של ההשתלמות ודאי שהיה בשביל עצמו ואם העובד נוטל את המידע שהשקיע בו המעביד ומשתמש בו, צריך לשלם לו ע"ז לפחות מצד נהנה. ומי שבנה לשני מוניטין בשביל עצמו ושילם ע"ז שכר חודשי עם יחסי עובד ומעביד, זה שלל למעביד ששילם ע"ז. ואינו כמו תיווך שאין יחסי עובד ומעביד בתקופה שמתווך מביא מידע לבעה"ב. לא הפרשות שכר לפיצויים ומיסים ותלושים ולא חיוב להעסיק, מה שכן היה בנידוננו.

ע"כ טענת התובע המעביד מתקבלת. אבל גובה התביעה שכולל הרבה נזקי גרמא עקב הצורך להשקיע כעת ללקוחות חדשים, וללמד עובד חדש במקומו וכו', אינה מתקבלת.

סימן טז

נשאלתי לגבי מקום הדנ"ח למי שגר בקומה 6, כל חלונות הבית מעל כ' אמה מהרחוב, יש מול ביתו מרחוק בתים גבוהים אחרים שאולי מחלונותיהם או מגגם אפשר לראות חלונות שאינם נמוכים ממנו כ' אמות, אבל אי"ז רשות הרבים. ופתח הדירה לחדר המדרגות אינו מקום הילוך שכנים, כי הוא יחיד בקומה הגבוהה. האם להדליק בחלון כלפי אותם דיירי קומות גבוהות רחוקות, או להדליק בפתח חדר המדרגות למטה לפני היציאה ממנו לחצר מדין פתח הבית והחצר, ויצוין שאין פתח חדר מדרגות זה סמוך לרחוב אלא הוא כניסה פנימית של אגף בבנין. או שידליק בכניסת החצר הראשית מהרחוב לחצר, אף שזה נראה סמוך לאגף הבנין החיצוני.

והשבתי שידליק מול חלונות הגדול שאפשר לראות מהבנינים הגבוהים הרחוקים, וזה בדיעבד, כי אינם בני רשות הרבים, אבל יש עדיפות דפרסומי ניסא כלפיהם, מאשר ידליק על שולחנו סתם. ואם אפשר לעשות הדלקה זו שיראוה מרחוק לא בתריסים עצמם אלא מולם בקיר הפנימי על פתח אותו חדר מצד שמאל, בטפח הסמוך למשקוף אשר בימין הפתח יהיה המזוזה, בזה יתוסף לו גם המצוה המובא בשו"ע. ויש לזה עדיפות על להדליק על שולחנו סתם או להדליק בחלונות הגבוה מכ' סתם מול אותם בתים.

ואם מסיבה טכנית קשה לשים בטפח הסמוך לפתח, יש עדיפות לשים בחלון. אבל לשים למטה מעבר לכל המדרגות שאין לו שם שום שימוש בעולם ועוד זה אחרי "הפסק" כל הדירות של כל השכנים, שא"א לדעת מיהו בעל הנרות, לענ"ד זה סתם הדלקה מחוץ לבית, וע"ז לא אמרו הפוסקים שפתח חצר הוי פתח הבית שמדליקים שם. וכ"ש לא בפתח החצר הסמוך לרשות הרבים. ואפילו אם לא היה לו צד קיום בהיכי תמצוי של טפח הסמוך לפתח מול החלון, ולא חלון מול שכנים, אלא רק חלון מעל כ' אמה. גם אז אין להדליק למטה בפתח חדר מדרגות בהיכי תמצוי הנ"ל, אלא ידליק על שולחנו ודיו. ואם לא ידליק על שולחנו אלא למטה, לא יצא יד"ח.

ואחרים סברו ע"פ דעת הגר"ש שחדר מדרגות הוא חצר בבעלות כולם ולכן פתחו הוא מקום הדלקה לכל השותפים, גם אם בין פתח הדירה לפתח החצר מבדילים יותר מ-10 שכנים וא"א לקשר בין בית המדליק לפתח שלמטה. (ולענ"ד מסתבר שע"ז לא היה הגר"ש אומר שזה דין פתח חצר. והגר"ש עצמו שהדליק בפתח החצר אל הסימטא למטה והוא גר למעלה, אי"ז דומה לנידו"ד שהרי הוא היה יחיד שם שהתגורר מעל אותה חצר,

ואולי היה גם עוד דירה בודדת מלמטה שהיה לה שימוש באותה חצר. ואכמ"ל שוב).

עוד היה מי שטען שלא בכל פתח חדר יש דין מצוה של הדלקה בשמאל בטפח הסמוך אשר מול מזוזה, אלא רק "פתח בית", ולא פתח חדר. ואמנם בפתח בין בית למרפסת כן יש דין פתח בית, כי מרפסת היא חוץ לבית, אבל פתח שבין חדר לחדר, או בין מסדרון לחדר זה לא בכלל מקום ההדלקה. ודייק מלשון השו"ע "פתח הבית". ולענ"ד אין בדיוק זה ממש, כי הרי גם מזוזה היא חובת פתח בית, וגדרי בית הוא גובה י"ט ואורך ורוחב ד"א. א"כ כל חדר הוא בית. ושו"מ בס"ד דבהאי ספק עלה אמור"א זללה"ה במכתבו משנת תשל"ט הנדפס ב"רבות אפרים" (כמדו' חלק ב), ונשאר בצ"ע.

וז"ל שם: נסתפקתי במי שאין פתח ביתו ממש פתוח לחוץ אלא או כלפי חדר המדרגות או כלפי מרפסת של הבית ששם נהוג שבכה"ג מדליק ע"ג המרפסת הפונה לרה"ר, האם יש דין להדליק בימין המרפסת מדין כל פניות שאתה פונה וכו', או שלא. וכן האם יש עדיפות להדליק על הפתח של המרפסת מן הבית במקום שרואים את זה מרה"ר, כיון שזה על הפתח, או כיון שהפתח עצמו הוא כלפי המרפסת ולא כלפי רה"ר אין לזה כלל את המעלה של פתח, וממילא אין גם דין של מול המזוזה. וצ"ע.

ולא ידעתי למה מספקא ליה והלא אביו אדמו"ז זצ"ל הדליק כן, בטפח הסמוך לפתח מול המזוזה בדלת שבין המטבח למרפסת, שהיה נראה מבעד למרפסת לבני רה"ר.

.2205

סימן יז

נשאל הגרי"ו על ראובן שהזיק רכב בשריטה שמחיר תיקונה כמה מאות שקלים, והודיע שאינו מוכן להביא פרטי הביטוח שלו אלא ישלם במזומן. ואחר כמה ימים ועוד קודם ששילם הזיק שמעון את אותו הרכב באותו צד הזיק רציני יותר שמחיר תיקונו כמה אלפי שקלים, ומסר פרטי ביטוח שלו, ועי"ז יתוקן הנזק של ראובן ג"כ, האם ראובן חייב לשלם או פטור.

והנה אם אחרי ההזיק הראשון האמור היה הרכב יוצא מכלל שימוש ונאבד מהעולם, היה ג"כ מקום להסתפק בספק הנ"ל, ולתלות בחקירה הידועה שנחלקו בה הראשונים בב"ק, האם חיוב תשלומי מזיק הוא מיסוד תיקון ההזיק או מיסוד חיוב ממון (ונ"מ כשרוצה המזיק לתקן בבעלי מלאכה שלו ולא לשלם והניזק טוען שרוצה הכסף, או כאשר הניזק רוצה רק הכסף המזומן לצרכיו האחרים ולא לתקן, והמזיק טוען שאם לא יתוקן אין עליו חיוב תשלום מעות סתם). דאם זה חיוב ממון שחל בהזיק, לא איכפת לן

שהרכב הניזוק כבר לא בעולם ונשאר חיוב הממון. וה"נ מסתמא גם בהיזק החמור שנעשה, לא פוטר התיקון השני את חיוב ממון הראשון שכבר חל. אבל אם יסוד החיוב הוא להחזיר המצב לקדמותו ולכן יש חיוב תשלום. אם אבד הרכב מהעולם, או שניזוק היזק כזה שיתוקן ממילא גם ההיזק הראשון, נפטר בזה המזיק הראשון.

ועי' בזה במחנ"א נזקי ממון סימן א לגבי הוזל הנזק אחרי שהזיק, אם חייב כשעת הנזק או כשעת התשלום, שתלה בחקירה הנ"ל ובפלוגת הרמב"ם והראב"ד. ועי' בפסקי דין חלק ב עמ' קסט אות ב שהביא ע"ז גם ש"ך ונתיה"מ והגר"ש שקאפ וחזו"א.

ויותר מסתבר דכ"ז רק אם אבד הרכב לגמרי. אבל אם הוא קיים ויתוקן ע"י המזיק השני, לב' הצדדים פטור הראשון מתשלום, דהוי כמו שתוקן ההיזק מאליו וכבר אין כאן היזק. האם בכה"ג גם חייב המזיק. הרי אין נזק בעולם.

והגר"ו סבר שודאי הראשון חייב, אבל מהשני צריך להוריד קצת מתשלומיו הגדולים על כל ההיזק כדי שיעור מה שחייב הראשון, כי אין סיבה שבעל הרכב יקבל כפל תשלום.

.2206

סימן יח

נשאלתי אודות אדם שלא היה בביתו בליל א' דחנוכה והדליק רק ביום, אבל טעה ובירך ג' הברכות. שכמובן לא יצא י"ח המצוה. האם כשידליק בערב הב' יברך שוב גם שהחיינו.

וסברתי דהיות ולא קיים שום מצוה א"כ הברכה היתה לבטלה, וכשמקיים לראשונה ההדלקה בנר שני יברך. ואף אם נימא שברכת שהחיינו הראשונה לא היתה לבטלה דחלה על עצם היום, דזמן חנוכה שייך בו דין ברכת שהחיינו בפ"ע כמו כל יו"ט, רק שאסמכוהו לברכת המצווה שגם היא בפ"ע ראויה לברכת שהחיינו ככל מצוה הבאה מזמן לזמן, לולב ושופר וכיו"ב. א"כ אולי יצא בברכה הראשונה שבירך בהדלקתו ביום יד"ח ברכת שהחיינו של היום, אבל עדיין נשאר חייב בברכת שהחיינו של המצווה.

והנה לגבי שהחיינו על הלל דנו התוס' בסוכה דף מו. ויעוי' שם בר"ן על הר"ף דמשמעות דבריו היא שהלל הוא על נס ולא על יום. ומה שקשור לנס לא קשור ליום מסויים וא"א לברך עליו ברכת הזמן. וא"כ הברכה דשהחיינו בזמן הדלקת נרות אינה על היום אלא רק על המצווה.

אבל הראני ידידי הגרבצ"מ שהמ"ב בשעה"צ סימן תרעו סק"ג מביא שבות יעקב שמסתפק ע"פ המאירי אם השהחיינו הוא על המצווה או רק על היום, שקבעו להסמיכו למצות ההדלקה ולא שהוא ברכה על המצוה. וא"כ אם יצא יד"ח בברכה לגבי היום בהדלקה הראשונה, אין לו לברך שוב. כי על ההדלקה עצמה לא תקנו שהחיינו. ונשאר בצ"ע. ולפי"ז סב"ל ואין לברך שהחיינו בלילה השני. (ובאמת במאירי גופי' איכא סתירת דברים בזה. ואכמ"ל).

.2207

סימן יט

נשאלתי מחו"ל שהשקיעה בשעה 3 וחצי, ויש "מרכז קירוב" שבאים לשם הרבה יהודים חילונים לתפילת שבת מאוחר אחרי שגומרים "יום עבודה" וגם נשארים לקידוש וסעודת שבת, ויש הרבה שכבר שומרי שבת שמגיעים להדלקת נרות בזמן ומתפללים בזמן ורוצים שיעשו להם קידוש מיד אחר התפילה. האם אפשר לאדם המארגן את זה לא להתפלל עם הציבור הראשון, רק לעשות להם קידוש וסעודה, כדי שיוכל להתפלל עם הציבור השני. והאם אין איסור אכילה לפני התפילה בכהאי גוונא. והשבתי דמותר לקדש ולאכול ואח"כ להתפלל ערבית של שבת.

.2208

סימן כ

נשאלתי מהורים שנתנו לילדם בן הי"ג כסף כפרס על התנהגות טובה, וקנה בזה מכשיר. וכעת מאיזו סיבה של חינוך רוצים לקחת לו את המכשיר שסוברים שיש להם עדיין בעלות ע"ז מאחר והיה מכסף שלהם. האם מותר להם לקחת המכשיר.

והשבתי שמצד דיני ממונות אין להם שום בעלות, ומה שנתנו זה שלו לגמרי. אבל מצד חינוך אין נחשב גזל אם לוקחים לבן מכשיר לתועלת של חינוך אם זה מה שיעזור להשיבו לדרך ישרה. כי לא לוקחים לצערו ולא לגוזלו. ויעוי' בפסקי דין כרך ז עמ' שפ שמדמה הגרי"ו הנהלת ישיבה שנוטלת חפצים מסיבות חינוכיות לאתפסי' ביד בי"ד ושאין להנהלת

הישיבה קנין גזילה בזה. וכן מותר להם לקחת כל דבר שמישהו אחר הביא לילד אע"פ שאין להם שום זיקת בעלות לזה, רק אם זה לתועלת של חינוך. אך צריכים להתייעץ היטב עם מומחה בחינוך האם דבר זה מועיל או מזיק ואיך לנהוג שיהיה לתועלת.

.2209

סימן כא

נשאלתי בין שכנים בסימטא קטנה "ללא מוצא" הנקראת בשם א' היוצאת באמצעה של סימטא אחרת הנקראת בשם ח' המפולשת לשתי רחובות בשכונת מא"ש, רחוב ב' ורחוב ח'. וכעת בתחילת השנה השכיר שכן אחד מסימטא א' את ביתו לגן ילדים, והבית מורכב מב' יחידות דיור שקיר חצץ ביניהן. דירה אחת הפתוחה לסימטא א' והדירה השניה שפתחה היה לכיוון הרחוב המקביל, רחוב ב'. והמשכיר הסכים שהגן ישכור שתי הדירות ויחבר ביניהן, וע"ז נעשה סימטא א' מפולשת וכל ההורים מקצרים את הדרך מרחוב ב' לרחוב ח' דרך סימטא א' במקום להאריך ולעבור דרך סימטא ח' כפי שהיה בכל השנים.

והשבתי כמפורש בשו"ע חו"מ סימן קסב סעיפים ג' וד'.

.2210

סימן כב

נשאל הגר"ו על הורים שרשמו בתם לחוג מסויים ושילמו דמי קדימה, והשלישו הצ'ק לתשלום בזמן מאוחר יותר (ובטעות נפדה כבר הצ'ק, אבל ההורים טוענים שאין דין מוחזקות למארגנת החוג, כיון שהכסף לא נמסר לה רק נלקח בטעות). והחוג היה מדובר שיפתח למשך כחודשיים שלושה החל מאחר חג הסוכות. ואחד מכללי ההרשמה היא שאין אפשרות להתחרט אחרי הרישום, ומי שנעדרת ג"כ משלמת שכר מלא. והנה בשמחת תורה פרצה מלחמה ובמשך תקופה לא היו לימודים באיזור המרכז מחשש טילים, וגם אח"כ החלו הלימודים בהדרגה איטית לפי הנחיות גורמי הבטחון, וכשעברו יותר מחודשיים טרם נפתחו החוגים.

וכעת מתחרטים ההורים כי החוג לא מתאים להם, והשאלה היא האם הם מחוייבים להרשמה המחייבת, או שהיות והיו יכולים לטעון שהסכימו על זמן מסויים, והזמן חלף ועבר, מותר להם לבטל בגלל ביטול הזמן. ולכן אף שלא הזמן גרמא של סיבת הביטול, מ"מ זה בזכותם.

ובמושכל ראשון השאלה היא אם מי שזכאי לבטל מקח מחמת מום, והמום לא מפריע לו, או מוכר שזכאי לבטל משום עייל ונפיק אזוזי, וכעת באמת לא צריך את הכסף. האם יש להם זכות ביטול מקח על טענה אחרת שאין בה כח ביטול מקח, וכגון אונאה פחות משתות, או אונאה בקרקעות. והיה מקום לתלות שאלה זו בחקירה מהו כח טענת מיגו. ואכמ"ל.

אולם באמת כל השאלה תלויה במחלוקת הפוסקים, אם מי שקנה דבר בתשלום מראש והיתה דעתו על זמן מסויים, והתעכב אספקת הדבר ועבר הזמן, אם יש לו טענת ביטול. דלהפוסקים שזו טענה שאינה מבטלת מקח, לא מרוויחים השואלים שום דבר, בזה שיש להם "זכות" לטעון על עיכוב הזמן.

והמקור לזה הוא ביורה דעה סימן רלו בט"ז סק"ג ובש"ך בנקה"כ שם. (וצוין גם בכסה"ק בחו"מ סי' קעו על סעיף ז ובפת"ש חו"מ סי' רז סק"ב, והביא שהבית מאיר באה"ע גם האריך בזה, ושרוב האחרונים ס"ל כהש"ך, והבית אפרים מסיק בסוף הנידון דבהאי פלוגתא אין להוציא ממון מיד המוחזק).

ומאחר ואיכא פלוגתת הפוסקים, אילו זו היתה הטענה של המוחזק הרי היה לו קים לי. (ולכא' אכתי הדרנא לשאלת המוחזקות בממון שנגבה בטעות שלא מדעת). ונלע"ד דהיות ועל עיקר טענת הביטול (שלא מעוניינים בחוג הזה) אין להם זכות, והמארגנת מוחזקת בהרשמה וההתחייבות. אין טענת קים לי בדבר שאיננו עוזר להטענה של המוחזק, ולכן אין השאלה מיהו מוחזק באותו כסף. ודוק.

2211.

סימן כג

נשאלתי בדו"ד בין בע"ה לדייר מוגן זקן, שבע"ה טען שהדייר נכנס בניגוד לחוזה ולכן אין לו זכות תביעה של 2/3 מקונה של הבית, והדייר טען שלא עבר על החוזה. והביא הדייר את אחיו שיעיד עבורו על האופן של הכניסה לבית וכו' שהיה לפי המפורש בחוזה. ואז שאלו הב"ד את האח המעיד

האם הזקן שגר כעת אצל בנו, מעוניין לחזור לדירה, והשיב שאין שום היתכנות בעולם שהזקן יחזור לדירה. ומזה הסיקו הבי"ד שהנכס ננטש, וא"כ גם לטענת הדייר שתחילת המגורים היו כדין לא מגיע לו 2/3 מקונה.

ורצה הדייר לערער על הפס"ד, הא' שהעד רוצה לטעון שמה שאמר שאין היתכנות הכוונה שהדירה זקוקה להתאמה למצב הזקן שהוא צריך תעקות והסרת מדרגות באמצע הריצוף ועוד בעיות. אבל אם יסכימו לסדר ודאי שיחזור לאותו בית, וע"כ אינו נטוש. וע"ז השיבו הבי"ד שאינו חוזר ומגיד, ומה שהעיד מלכתחילה התקבל לפי הבנת הבי"ד ואינו רשאי לפרש בהיפוך ממה שאמר והובן. והב' שהבע"ד עצמו טוען לא קיבל על עצמו עדות האח הפסול לעדות אלא רק לגבי מצבו בכניסה לדירה, לסתור טענת בע"ה. אבל על השאלות שביה"ד הכניס בסוף, אינו עד כשר ולא קיבל ע"ע. והבי"ד השיבו שאין חילוק, ומשהאמינו שני הצדדים לעדות העד, כל מה שיעיד על הדו"ד שביניהם הכל בכשרות.

אולם לענ"ד נראה שהאח יכול להיות רק "עד", ולא יכול להיות "בעל דין". ועדות היא רק מה היה ואיך היה, ולא מה יהיה. זוהי טענה ולא עדות. ולא כל כמיניה לומר דבר שיזיק את הדייר בלי שיש לו יפוי"כ לטעון. ולכן מה שאמר מסברתו ודעתו שהזקן לא יחזור בשום מצב לבית, אינה עדות אלא הסתברות. ואינו מוסמך לומר זאת ולהפסיד את הדייר.

.2212

סימן כד

נשאלתי בין 13 שכנים שכולם חתמו לשכן אחד להרחיב הדירה לפני יותר מ-5 שנים ולא בנו בפועל, וכעת לפי הרשויות צריכים חתימות חדשות האם לפי דין תורה מי שחתם כבר ודאי חתם או שיכול לחזור בו.

והשבתי שמי שנותר תוקף הלכתי לחתימות, זה בגלל שהוא בתוקף בחוק, וע"י מתן תוקף בחוק נעשה קנין. אבל אם בחוק זה מותנה בבניה וצריכים חתימות מחדש, ודאי שגם בהלכה כן.

וכל עוד לא נעשה קנין גמור, דהיינו הגשה לרשויות, אפשר לחזור מחתימה גם מיד ולא רק כשעברו שנים.

סימן כה

נשאלתי אם מי שחתמו לו על הרחבת דירתו יש אומדנא דמוכח שהתחייב לחתום על הרחבה לדירה למי שחתם לו.

והשבתי שודאי כן, ומקורו בפוסקים, וכן גם לפי החוק. ויתר ע"כ שדירה שהורחבה נחשבת שחתמה לאחרים על הרחבה דומה גם בלי חתימה בפועל.

וחזרו ושאלו, שטעמם של המתנגדים הוא שמאז ההרחבה הראשונה לפני ההרחבה השניה חל על הבנין אפשרות של פינוי בינוי, ואלו שכבר הרחיבו יקבלו מהיזם גודל של דירה אחרי ההרחבה, ואם האחרים גם ירחיבו זה יוריד מהם.

והשבתי שצריכים לברר האם זה מזיק את הראשונים שבנו, דאמנם על דעת כן חתמו להם שגם אחרים ירחיבו "דומה", אבל על דעת שיגרום נזק שמתעורר רק היום ולא היה קיים אז, לא חתמו וא"ז נחשב ל"דומה". אבל אם היזם יצטרך לפצות את כל מי שירחיב גם מהיום והלאה, ושייך שיפצה על חשבון עצמו בלי להוריד מהאחרים, עדיין זה נחשבה להרחבה "דומה", וחייבים להסכים. ורק אם זה יגרום שליזם לא יהיה רווחי להשקיע בגלל רוב המרחיבים שצריכים לתת להם, וכולם ינזקו מאי אפשרות לפינוי בינוי, א"צ להרשות לאחרונים להרחיב.

סימן כו

נשאלתי מתובע שהוא שוכר בית והתביעה היא על בעל הבנין שקנה אותו לאחרונה שאינו מתחזקו כראוי, והבנין ניזוק מגשמים, והבנין בירושלים והבעלים הקונה גר בבני ברק, ויש לו שותפים בבעלות בביתו ובצפון. היכן מקום הדיון.

והשבתי דמפורש בפת"ש בהלכות דיינים שמקום הנכס הוא הקובע.

סימן כז

נשאלתי היכן מקום הדיון בין שכנים הבעלים של דירות בבני ברק ואחד מהם עבר דירה בפועל וגר בירושלים, והנידון הוא לחייב לחתום על הרחבת בניה בבנין בב"ב שהם שכנים בו. האם הולכים אחרי הנכס או אחרי מגורי בעלי הדין.

והשבתי דאמנא מפורש בפת"ש בהלכות דיינים שבדיון על נכס, מקום הנכס הוא הקובע, אבל יתכן שיטעון המסרב לחתום שאין זו תביעה על הנכס, הוא לא תובע בעלות עליו אלא שהבעלים חייב לחתום. והולכים אחרי הגברא הנתבע.

סימן כח

נשאלתי מאשה שעובדת כמתכנתת ויש לה הרגשות לא טובות משעות לפנה"צ אבל מהבוקר מרגישה טוב, והרופא ממליץ לה להשאר במנוחה בבית, האם אפשר לדווח על ימי מחלה מהבוקר או שצריכה לעבוד כל עוד שמרגישה טוב וללכת כאשר תרגיש לא טוב.

והשבתי שהיות ודמי מחלה זה דבר שנקבע בחוק וההלכה היא לפי החוק כדין פועלים שהכל כמנהג המדינה, ע"כ יש לברר בחוק ולא בהלכה. ולמעשה אם היא מוגדרת עובדת בשכר חודשי והרופא ממליץ להשאר למנוחה יכולה להשאר מתחילת היום. ואם היא מוגדרת עובדת שעתית יש לעבוד את השעות שמרגישה טוב ואח"כ ללכת.

וכל זה בעובדת כמתכנתת שאין לה "מילוי מקום" לזמן שתלך. אבל מורה וגננת וכי"ב שצריכים לה מילוי מקום, ודאי שהמעביד מעדיף לדעת מראש ולקחת מילוי מקום לכל היום ולא להיתקע באמצע. ועדיף שתקח ימי מחלה שלמים.

סימן כט

נשאלתי ממי שהתקשר לחנות לברר מחיר מוצר זכרון פנימי למחשב ואמרו לו 700 שקל ואין במלאי ואם רוצה יזמינו בשבילי, ואישר והזמינו. ואח"כ רואה בחנות אחרת את המוצר הזה ב630 שקל, ורוצה לקנות במקום השני, האם יכול לחזור בו מהסיכום היות ולא עשה שום קנין.

והשבתי שחוק מקנין יש גם התחייבות של הוציא הוצאות על פיו, ומשאשר לחנות להזמין עבורו והזמינו ושילמו, חייב לשלם להם ההוצאה. ע"כ אם יש להם אחר שיקנה מהם פטור. אבל אם אין לזה שוק כעת חייב לשלם בגלל שהיו שליחיו לקנות. אף שלא היה קנין מצידו על המוצר, סו"ס הוציאו על פיו. אבל יכול לטעון להם שלא חייב לשלם המחיר שנקבו עם הריוח שלהם עד 700 שקל אלא רק מדין ההוצאות שהוציאו, דהיינו מחיר עלות, ואולי שכר נוסף מינימלי על פעולת ההזמנה.

סימן ל

נשאלתי מעובדת שנזקקה לצורך העבודה ללכת באמצע הלוח ושוב לביתה אבל אילו היתה מתוכננת אחרת היתה יכולה לחסוך את ההליכה הזאת, האם ההליכה נחשבת לחלק מהעבודה ומגיע לה שכר, או שצריכה לדווח על שעות שיצאה למרות שזה היה לצורך העבודה ולא לצורכה, כיוון שיכלה לחשוב מראש ולמנוע את זה.

ובעל הבית המשלם את המשכורת ומקבל את דיווחי השעות אינו מישהו שאפשר לשאול אותו, אלא הוא "מלמעלה" ורחוק.

והשבתי שאפשר לשאול את הממונה המקומי, שודאי יש מנהלת במקום, ובסמכות שקיבלה מהבעלים הרחוק, כלול גם היכולת לענות אם דרך זאת נחשבת לחלק מהעבודה. ומסתמא תאמר שכן, ואי"צ לחשוש עוד.

(ואם תאמר שלא, עדיין יתכן לערער על זה. ואי"צ להזדקק לשאלה לפני ששואלים המנהלת שבמקום).

סימן לא

נשאלתי, ביטול תפס אחת החברות למימוש זכויות שהיו משתמשים בזיופים להשגת קצבאות, והודיע לכלל המבוטחים שפנו ע"י עזרת אותה חברה, שכבר אושרו בעבר ומקבלים קצבאות, שאינו דורש מהם להחזיר הכל רטרואקטיבית, כי יתכן שהם זכאים ופנו לאותה חברה בתום לב בלבד, אלא ינתן להם 45 יום להביא מסמך רפואי מגורם נוסף המאשר את הנכות, ולאחמ"כ יופיעו לפני "ועדה". ומי שלא ישתף פעולה כנראה יידרש להחזיר את כל הכסף בחזרה.

אחת הזכאיות שנדרשה כנ"ל, ויש לה את מלוא הזכויות באמת, קיבלה "רגלים קרות" ולא מעוניינת לבקש מסמך רפואי מרופא, אלא דרשה באמצעות גיסה, את כל הסכום ששילמה כבר עבור השירות לחברת מימוש הזכויות, תשלום שהיה מתוך התקציב שקיבלה בפועל וכעת תצטרך להחזירו לפי הדרישה היות והיא נמנעת. האם מקבלי השכר בחברה הנ"ל חייבים להחזיר לה את הכסף, למרות שעבדו בשבילה, והתקציב הושג לה ביושר, וגם יכולה להוכיח זאת בקלות, רק היא בוחרת שלא?

והשבתי שאם ביטול היה דורש הכל למפרע, רק מוכן לאשר מחדש אחרי שיהיה תיקון בהגשה. זאת אומרת שהסכום שהתקבל התברר כטעות ויש בו פגם. וככל טענת מקח טעות שצריך להחזיר את הכסף, כך גם הפגם הזה מחייב החזרת הכסף. אבל היות ולא נדרש החזרת הכסף, והם רק מבקשים מסמך נוסף, ומי שלא יקיים הבקשה הוא מביא על עצמו את החשד וגורם לביטול זכאותו, א"כ אין כאן טענת מק"ט, ולא זכות לקבל תשלום.

סימן לב

נשאלתי אם מותר לגבות 20 על שירות שלפי החוק ומחירון העו"ד יש לגבות עליו רק 11. ואם עוזר שמחתימים את הלקוח על הצהרה שנותן את התשלום בכל הסכום הזה בלב שלם ואין לו טענות.

והשבתי שרק אם מיידעים את הלקוח שיש מחירון של 11, ובכל זאת לא מוכן לסייע ולעזור לו אלא אם כן ישלם 20 מתוך ידיעה מראש. ההתחייבות

וההסכמה יחולו. ובלא זה הוי אונאה של יותר משתות, ולא עוזר החתימה על ההתחייבות.

2221.

סימן לג

נשאלתי מקונה דירה במושא, שכל החלקה מעורבת ואין תתי חלקות, וביקש משכנתא, והבנק מוכן אם יהיה שמאות שיש לו חלק מסויים שאפשר לבודד אותו. והשמאי אומר שלפי האמת זה בלתי אפשרי לבודד חלק מסויים, אבל הוא מוכן להכין טופס "פירוק שותפות" להחתים את כל השכנים, ומציע למבקש להחתים או לקשקש בעצמו במקום חתימות, והוא לא מברר רק יראה שהטופס ממולא ויצהיר לבנק שראה טופס פירוק שותפות חתום. וזה יספק את הבנק, ובפרט שמבקש רק 50% מימון. האם מותר לעשות זאת.

והשבתי שיש ג' פנים לשאלה. מצד גזל. מצד שקר. מצד גניבת דעת.

ולגזל אי"צ לחשוש, כי היות ועתיד לעמוד ביעד התשלומים, אין זה אלא הלוואה שתשולם במלואה, ולא מקבל שום פרוטה נוספת שתישאר אצלו בגין פירוק השותפות הזה. והמסמך הוא רק ענין לביטוח המישכון אילו היה צריך להגיע לגבייה של ההלוואה בדרך מכירת הנכס. וגם לו יצויר שיגיעו חלילה למימוש המישכון, הרי בשביל 50% מערכו יוכלו למכור תמיד גם בלי פרצלציה ובלי פירוק שותפות.

ולשקר אין לי פתרון, אא"כ נאמר שהשאלה אינה לגבי השואל, ומי שלכאורה משקר הוא השמאי. והשמאי לא שאל.

ולגבי גניבת דעת, אילו היה מדובר לגנוב דעת של אדם מסויים, שהוא אמור להחליט לתת הלוואה או שלא לפי מציאת חן לפניו או עמידה בכללים שלו. גם אם אין היזק גזל והכל יושב, מ"מ התדמית המזוייפת היא גניבת דעת האסורה. אבל היות וכל הפקידים אין להם דעה בענין ולא מדובר במציאת חן לפנייהם אלא בקריטריון של חברות גדולות. מסתמא אין איסור גניבת דעת.

סימן לד

נשאל הגרמ"ה מעו"ד שערך צוואה לאשה כדין וכחוק לחלק נכסיה במתנה שעה קודם מיתה הרוב לבת והמיעוט לבן, כי הבת טיפלה בה ועל הבן כעסה. ואחרי שנים הגיעה אל משרדו ובקשה לשנות הצוואה כי נמלכה בדעתה שזה עלול לגרום סכסוך וקרע בין הבן לבת, ורוצה שתחול המתנה כנ"ל שווה בשווה, ועוד איזה תיקון שטרם אמרה. והלכה לדרכה על מנת שיכין מתוקן ותבוא למשרדו לחתום, ותוך יומיים נפטרה לב"ע לפני שתוקן בפועל. והשאלה היא האם תקפה הצוואה הראשונה, או השניה למרות שלא חתמה, או שאין לזה דין צוואה בכלל והדרא ירושה דאורייתא שרק הבן יורש. ורצה הגרמ"ה לדון דאמירה שלה יומיים לפני שנפטרה יחול מדין מצווה מחמת מיתה דאמירתו ככתובים ומסורים וחל כבר קנין, ואכמ"ל. (אלא דנסתפק היות ועל הצוואה הראשונה יש ב' עדים, ועל הציווי מחמת מיתה יש רק עד אחד, ואכמ"ל).

והשבתי דאם הצוואה היתה מושלשת אצל העו"ד ולא נטלתו לעצמה, א"כ יש לו דין שליש הנאמן כבי תרי, שהיא האמינתו. ונאמן גם על החזרה והציווי החדש. וכמבואר בשלהי שנים אוחזין (דף כא א) ובחור"מ סימן נו סוף סעיף א. (ולא נחשב שהוא נגד עדים, עידי הצוואה הראשונה, שנפסק שם בסעיף ב' שאין לו נאמנות, כי אין הכחשה מהם על מה שטוען, כי הם מעידים מה היה דעת המורישה מעיקרא והוא מעיד מה היה דעתה בסוף).

והגרמ"ה עוררני דלכאו' אין לעו"ד גדר שליש אף שהצוואה מופקדת אצלו, אינו יותר משומר או שליח, למעשה קוף בעלמא. ושליש מוגדר מי שנמסר לו נאמנות. כגון כסף לתת בתנאי מסויים שהוא יכול להכריע אם קויים התנאי. וכגון שובר שהוא יכול לומר אם היה ע"ס פרעון אמיתי או שטרם נפרע. וכיו"ב. אבל צוואה חתומה היא גמורה ובמה נחשב להימניה של שליש?

ולענ"ד יש סברא לומר דהיות ואחרי צוואה צריך "צו קיום צוואה" בבימ"ש או בי"ד איזורי אחרי המיתה, ושם העו"ד אמור להעיד שהיה בדעת שלמה ולא אנוס או כפיה וכו', והמצווה בחר אותו שעל פיו יצא לפועל, והימניה על החלות החוקית והביצוע, שבלי עדותו תיבטל הצוואה וישאר רק ירושה דאורייתא או יורשת החוק. גם זה נחשב שליש לענין נאמנות. וצ"ע.

סימן לה

נשאלתי מהורים מחותנים אחרי שידוך האם יש בעיות יוחסין ממי שמוצאו מגיאורגיה ועלו בעבר הרחוק לארץ, ואם כל העדה הזאת צריכים בדיקה, כי כך אמר להם כעת ת"ח אחד.

והשבתי שאין שום בעיה למי שודאי נמנה על הקהילה היהודית שם, ורק לעולים בשנים האחרונות יש לברר אם אינם מעורבים עם גוים. וכנראה נתחלף לת"ח ההוא עם עדה אחרת ממקום אחר שאולי היה שם דומה. (וכן השיב אמור"א זללה"ה בפני מרן הגריש"א, לשואל בן העדה הזאת ששלחו מרן הגר"ח ק לשאול חמיו אם צריך בדיקה, והורה מרן הגריש"א לקרוא לאמור"א זללה"ה ולשואלו).

סימן לו

נשאלתי על הנהוג באמריקה אצל המודרנים ומתפשט יותר ויותר, שבעת שלב השידוך כמה חודשים לפני החתונה עושה החתן מסיבה ושואל את הכלה האם רוצה להתקדש לו, ואם היא אומרת "כן" מיד הוא נותן לה טבעת לעיני כולם. האם יש לחוש לקידושין אם התבטל השידוך, להצריך גט ולאסור לכהן.

והשבתי דיש לדון על זה מצד "עסוקין באותו ענין" שהרי האמירה שלו חסרה, הוא רק שואל, והיא אומרת את ההחלטה, וזה נתן הוא ואמרה היא דללישנא קמא דגמ' בקידושין דף ה ב ל"ה הו' קידושין, ולל"ב ולהלכה ספיקא היא וחיישינן מדרבנן. והיה מקום לומר שהיות וכולי עלמא ידעי שטקס הקידושין בפועל הוא רק אחרי כמה חודשים אי"ז "באותו ענין" של קידושין, ולא נחשב כאמירה. אבל מוכח שלא כן מדחיישינן לסבלונות.

שוב מצאתי בכ"י אמור"א ששאלה זו נשאלה קמיה דהגריש"א (ביום אדר"ח תמוז תשס"ו) והתיר בלי גט אם מבורר שכל הנוכחים פסולי עדות (קרובים ומחללי שבת).

.2225

סימן לז

נשאלתי מאברך שלמד בכולל את הדין שאם קיבל יותר כסף באופן שאין הדעת טועה הוי מתנה, האם זה גם בימינו.
והשבתי כמה אופנים שכן.

.2226

סימן לח

נשאל הגר"ו מאברך שגירש את אשתו אחרי 4 שנים של דחיות בדיונים בבי"ד, והיא טוענת מאיס עלי, וגם כשכבר הסתדרו לקבוע תאריך לגט שוב בדיון העלה את הבקשה לשל"ב. ופתחה עליו תיק חדש להטיל עליו "הגבלות", ובדיון הודיעו ביה"ד שלא ידונו בהגבלות אלא רק בגט למעשה ונענה וגירש. וכעת מעורר שזה היה גט בכפיה מאחר ופתחה תיק לסנקציות.

ונראה שאם היו ביה"ד מטילים הגבלות אז היה מקום לערער, אבל כשרק היא או הטו"ר שלה איימו בלפתוח דיון בענין, וביה"ד לא דן ולא קבע זאת, איהו אניס נפשיה, ול"ה כפיה. ואין חשש על הגט.

.2227

סימן לט

נשאל הגר"ו בין שוכר ראשון שחשבון המים נשאר רשום על שמו שנתיים אחרי שעזב את הדירה, ובין השוכר הנוכחי שהשתמש במים שנתיים ולא קיבל חשבונות ולא דאג להנחה, והעיריה תובעת את הראשון, ולשני יש זכאות של תעריף מים בזול כי יש הרבה נפשות בבית ורוצה השני לשלם לראשון לפי תעריף מוזל, והראשון תובע מחיר מלא שהרי לא נרשם החשבון ע"ש משפחה ברוכה רק ע"ש משפחה רגילה והחיוב הוא גבוה. ואמנם על שנה האחרונה אפשר להשיג הנחה. היה מי שטען שהמחיר האמיתי של המים הוא נמוך, ולכן על השנה האחרונה המחיר נמוך, ומה

שאינן נותנים הנחה על שנה שקודם אין זה אלא קנס, ואין הקנס על אחריות השני, רק מה שהשתמש בפועל.

והשיב שודאי המחיר האמיתי הוא הגבוה, ואינו קנס. רק למי שיש משפחה ברוכה יש הוזלה מעבר למחיר שהשתמשו. והא ראייה שזוג מבוגרים ללא ילדים משלמים מחיר גבוה, וכי מגיע להם קנס?! ולכן ישלם השני לראשון כל המחיר לגבי השנה הראשונה.

.2228

סימן מ

נשאלתי על תכנית ערב של חנוכה לנשים שארגן המינהל השכונתי במרכז הפיס, והתכנית כללה ב' פרטים, חלק של הרצאה של רב מסויים, וחלק אומנותי של שירה או הפעלה אחרת. ואחת התושבות המבוגרות רצתה להשתתף רק בחלק הראשון ואילו השני לא עניין אותה, ואחרת מהצעירות לא רצתה להיות בחלק הראשון אלא רק בחלק השני. ונדברו ביניהן שיקנו יחד כרטיס אחד, ויתחלפו על אותו הכסא. ולמעשה הגזברית שבשער לא הסכימה לשניה להכנס בלי תשלום מלא, וטענה שזה כמו באוטובוס שלא שייך להחליף אדם שני על חשבון התשלום נסיעה של הראשון שירד. אבל השניה לא שילמה, וכעת ליבה נוקפה אם חייבת למינהל. ושאלה את המארגנת של ערב הנשים, וזו ענתה לה שמעולם לא שמעה על שאלה כזאת ואינה יודעת מה לענות. והשואלת טוענת שיש לכלל תושבי השכונה טענות רבות על ההתנהלות וחלוקת המשאבים הציבוריים של המינהל, ואולי זו עוד סברא שלא לשלם להם יותר ממה שכבר שולם.

והשבתי שמסתמא כרטיס הוא שכירות מקום, ובכל שכירות יכול השוכר להתחלף בתוך עם מי ששווה לו. אא"כ היה תנאי מראש ע"י המשכיר שאסור. ומה שהמזכירות אומרות כעת שצריך לשלם עוד, לאו כל כמיני'.

.2229

סימן מא

נשאלתי אם נכון שיכול לתת "שוחד" כספי כמעטפה של כסף לתמיכה מחוץ לשכ"ל למלמד של בנו על חשבון כספי מעשרות. או שצריך לוודא קודם שהמלמד דחוק ונצרך ורק אז אפשר לתת ממעשר.

והשבתי א' אי"ז שוחד חלילה, ותמיד יכול להוסיף שכר על מה שהמלמד משתכר מההנהלה, כי הוא שכיר שלו אישי ושליחו ללמד בנו לקיים מ"ע דאורייתא המוטלת על האב. וב' זה ככל שכ"ל ללימוד תורה של בנו בגיל שכבר אין הוצאותיו עליו שכתוב ברמב"ם שאין צדקה גדולה מזו. ואם מדובר בגיל קטן שהוצאות בנו עליו, אם זה מעבר לחובתו בשכ"ל, יכול לתת מכספי מעשר רק אם התברר שהמלמד נזקק.

.2230

סימן מב

נשאלתי מאשה גרושה שחיה עם 2 בניה בבית אחד, ויש לה תעריף 1 למים לפי 3 נפשות, וכעת בנה הבחור עבר לגור במוסד מיוחד לגמילה לתקופה, האם צריכה לדווח לעיריה שאינו נמצא בבית שיעשו את התעריף לפי 2 נפשות.

והשבתי שהעיריה אינה צריכה את המגורים בפועל אלא זה נגזר מהרישום במשרד הפנים, וכל עוד אינו שייך לכתובת אחרת, הבית הזה נחשב הכתובת שלו, ומגיע לבית הזה כל ההטבות שכרוכות ברישום זה. ואי"צ לדווח כלום.

.2231

סימן מג

נשאלתי בזה"ל: שלום כת"ר,

אינני יודע אם כבודו מכיר את המושג שבנדון, אז אסביר בקצרה. מערכת החוקים והמשפט במדינת ישראל (ובכל העולם) מאפשרת להגיש תובענה ייצוגית, בנושא שיש לו ענין ציבורי. המקרה שהובא בפניי:

אדם רכש דאודורנט של חברה מסויימת (למיטב ידיעתי, בבעלות גויים), והדאודורנט הרס לו כמה חולצות (לא לבנות, אלא צבעוניות).

הוא שמע שעוד אנשים חוו את אותה התופעה.

הוא מבקש להגיש תביעה ייצוגית כנגד החברה יצרנית הדאודורנט.

אם הוא היה מגיש תביעה בעצמו לבדו, זה בסה"כ משהו כמו 1,000 ש"ח. על דבר כזה אנשים לא מגישים תביעות כמעט, ולכן היה יוצא מופסד.

היה אינטרס של מערכת המשפט והחוק, לעודד אנשים לעורר מקרים כאלו, שהאזרח הקטן, לבדו, "נדפק", כי אין לו כח מול התאגיד הגדול, אבל אם נאפשר לו להגיש תביעה בשם הרבה תובעים פוטנציאליים, הרי שיש לו כח רב, כיון שתביעתו יכולה להיות על מיליונים ועשרות מיליונים (לפי הענין).

א. האם מותר להגיש תביעה כזו בבימ"ש?

ב. אם צריך לפנות תחילה לבי"ד ולקבל היתר, האם אפשר להגיש תביעה כזו בביה"ד של כת"ר?

ג. אני מניח שיהיה קשה להוכיח שהחברה היא בבעלות גמורה של גויים, כיון שמדובר על תאגיד ענק שמניותיו נסחרות בבורסה, אז ייתכן שמספיק שיהודי אחד מחזיק במניה אחת של החברה כדי לחייב אותנו לפנות לבי"ד? תודה רבה מראש.

והשבתי: בנידון זה יש מחלוקת הפוסקים, וכפי שכבר נידון בביה"ד בעבר, ונדפס בכרך יג עמ' תקיב ותקטו.

מצד אחד רמ"א ותרומת הדשן שמאפשרים תביעה בשם רבים שאינם ידועים. מצד שני חזון איש על פי הר"ף והרמב"ם שא"א.

ולמעשה נחלקו הדיונים, דעת אמר"ר זצ"ל שא"א לתבוע תביעה ייצוגית ע"פ ההלכה. ודעת האב"ד הגר"מ אייכלר לפסוק כדעת הרמ"א בזה, שכן אפשר לתבוע תביעה ייצוגית.

וכל זה כמובן בתביעה מיהודי.

אבל תביעה מגוי היא רק ע"פ החוק ולא צריכה להיות ע"פ התורה. תביעה מגוי מותרת לכתחילה בבימ"ש ואי"צ היתר בי"ד.

על החשש שיש אלפית מהנזק שיפול על יהודי, הרי אפשר לשפותו מראש, שכל חבר יהודי בחברה חלקו מחול ויקבל את כל הנזק בהחזר מהתובע. ברגע שיודע שיש אכן כזה יהודי וסך הנזק שעלול להגרם לו.

מסתבר שלמרות חובת השיפוי, גם אם זה יקרה, עדיין שווה התביעה.

סימן מד

נשאלתי: בס"ד

קדם הגאונים שליט"א - בית הדין הרב לוין זצ"ל

אבקש מחילת כבודו שאני מטריח אבל אשמח מאוד באם רום מעלת כבודו יתפנה ויענה תשובה לשאלה בעניני חו"מ בכתב במייל חוזר - כי עפר אני תחת רגלי מע"כ הרבנים שליט"א, בכל זאת תורה היא וללמוד אני צריך.

מדובר על שאלה שאינו נוגע לדין תורה שיש בו שני צדדים, אלא על לשון הסכם שכירות שאני ערב בעדו, שבעיקרון ההסכם נכתב לשנה אחת בלבד, למעשה נמשך השתמשות הדירה לשנתיים ללא העלאת מחיר.

אלא שיש סעיף 19 הנותן אופציה להשוכר לעוד שנה, ורוצה לדעת האם בסעיף זה סעיף 19 במילים אלו "יש לשוכר אופציה לשכור לשנה נוספת במחיר כפי שיסכמו בשעתו" [שהיה כתוב על גוף שטר ההסכם לפני חתימתו ותתימת הערב] האם יש בתיבות אלו תוקף התחייבות לומר שאני ערב גם על השנה השנית ?

רציתי לדעת מה פי' "אופציה" באם יש לכבוד הרב להסביר. מצו"ב תרגום מאוקספורד שפירושו רק אם הסכום נשאר כמו שמסוכם מראש. כלומר ברגע שיכול להשתנות כבר אינו נקרא 'אופציה' דמי יימר דיוכל השוכר לעמוד במחיר החדש !

בכל מצב האם הוא נכון גם להשקפת תורתנו הקדושה !?

מצו"ב העתק הסכם חוזה. וז"ל ההסכם:

ועוד העתק סעיף 19 הנוגע לענינינו:

והשבתי: שלו' רב לאוהבי תורה.

במענה לשאלה, רק אם אכן לא התעוררה עדיין שאלה למעשה בין שני צדדים [ובאם יש כבר אי הסכמות בין שני צדדים אין שום תוקף לדברים האמורים להלן, אלא רק אם יבואו בכתב וחתם שני הצדדים מלכתחילה שהשאלה מנוסחת עם כל ההביטים של שניהם].

הדבר תלוי האם הערב חתם אחרי שכבר היה כתוב סעיף 19, שאז הערבות אם אין בה הסתייגות זה אומר שהכניס עצמו בכל תנאי החוזה, וזה מתוך תנאי החוזה. ומחייב אותו. או שהוא חתם לפני כתיבת סעיף 19 דאז זו

תוס' שלא יכולה לחייבו, אלא הוא מחוייב רק על מה שכבר היה נגד עיניו ולא שיתווסף.

אופציה בשכירות הוא מושג שחידש אותו החוק, וממילא מי שמשתמש בחוזה בלשון זה כלומר שכותב או חותם במושג הזה, כולל במשמעות שלו גם עפד"ת שהוא מכניס עצמו אל המשמעות שנאמרה בו בחוק.

לפי החוק - אופציה בחוזה שכירות היא מתן הברירה לשוכר להחליט אם לממש את זה, והמשכיר משועבד לרצון השוכר בזה.

ואם מחליט השוכר לממש את האופציה, הפשט הוא שהחוזה היה על התקופה הרחבה ולא רק על התקופה המקורית.

לסיכום: זה חלק מהחוזה, חלק מהשכירות, התקופה היא לשנה בטוח, ולשנה שניה תלוי ברצון השוכר.

הערב לכאורה חתם על כל החוזה. אא"כ יש שם איזו הגבלה [הסעיף של הערבות לא צורף].

ביקרא דאורייתא יהושע הלוי בלאמור"א הגראב"ד לזין זללה"ה

2233.

סימן מה

נשאל הגר"ו בין שוכר למשכיר שהיה דירת חדר גדול שהיתה נחשבת מחסן, ונקבע סכום מסויים על השכירות, ובא השוכר בתוך תקופת השכירות ללא ידיעת הבעלים ובנה קיר בתוכו ונהפך לראוי למגורים כשני חדרים, והודיע המשכיר שמגיע לו מחיר יקר לפי דירה ולא לפי מחסן, רק יקזז לו מחיר ההשקעה כדין יורד לשדה חבירו. והשוכר לא מוכן להעלות בתוך זמן החוזה מהמחיר הנקוב. והמשכיר טוען זו כבר דירה אחרת ולא כבולה לחוזה, ואם לא תשלם מחיר גבוה, צא.

והשיב הגר"ו שלכאורה הצדק עם המשכיר.

והשבתי דלכא' החוזה בעינו וא"א להוציאו בגלל שהשקיע, דסו"ס המחסן קיים ושילם ע"ז וקנאו עד סוף התקופה. ויש מקום לומר שכיון ששכירות ליומי' ממכר, יקנה המשכיר את השבח רק בתום תקופת החוזה. ולא יכול להעלות את מחיר השכירות בכלל. ואף אי נימא דשכירות ליומי' לאו ממכר, והמשכיר זכה בשבח מיד, ועלה המחיר של השכירות, רק שאם צודק המשכיר אי"ז סיבה להוציא השוכר אלא להגביל שימושו רק למה ששואה

מה ששילם, אולי לחדר אחד מתוך הדירה, והשאר בבעלות המשכיר ויאסור עליו להשתמש בזה.

.2234

סימן מז

בענין בליעת שמן רותח שהוקצה למצוה דנר חנוכה בכלי אכילה (שתיקן באמצעותו את הפתילה בעודה דולקת) אי הכלי בעי הגעלה, או ליבון.

השבת: לולא שאיני כדאי, לכאורה איסור הנאה מהמוקצה לנר חנוכה אינו דומה לאיסור בחפצא, כי יש רק איסור על הגברא ליהנות, והבליעה של זה אינה הופכת את הכלי לאיסור כבליעת חלב ובב"ח וכו' שהם החפצא דאיסורא.

כל הטענה היתה יכולה להיות אם הבליעה הזאת עשויה אח"כ להנות את האוכל, דאז שוב עובר על האיסור ועליו לכלותו ולבערו משם לבל יהנה ממנו.

אבל מסברא מתקבל מאוד שבליעה אינה מוסיפה באמת שום טעם מורגש באוכל. ולכן רק במקרה אם יש מציאות של בליעת איסור אכילה כחלב ודם ובב"ח וכו', אז יש דין הכשרה והגעלה כדי שבמציאות לא יאכלם האדם, דזה איסור גם אם לא נהנה מהאכילה.

אבל בבליעת איסור הנאה שאיננה איסור אכילה, אם אין הנאה בבליעה זו, אי"צ להכשיר.

ושאלני ע"ז הרא"פ שליט"א דבערלה יש איסורא"נ שאינו איסור אכילה (במשנה ערלה פ"א משנה ח ופ"ג משנה א, ובפסחים דף כו), ומוכח שאיסורא"נ יכול להיות איסור חפצא ולא רק גברא, וא"כ שפיר נחשב כלי שנבלע בו לאיסור חפצא בגלל הבליעה. ויש חיוב להכשירו מזה. ונלע"ד לפני עיון, שקליפי ערלה וגרעיני ערלה הם גם איסור אכילה, אף שאינם ראויים למאכל, מאחר שיש בהם צירוף לשיעור אכילה. ודנים על איסורא"נ שלהם לחודא בגלל שזהו השימוש בהם וזה לא דין איסורא"נ בלבד אלא רק היכי תמצי של הנאה בלבד. וסימנך שאם אוכל אותם ברכתן בופה"ע ולא שהכל. כלומר שהתחדש שנחשבים לחלק מהפרי. כמפורש בתוס' ברכות דף לו ב ד"ה קליפי. אמנם הרשב"א שם חולק על תוס' להדיא ולדידיה ברכתן שהכל, וחיוב הערלה שלהן מריבוי ד"את" הטפל לפריו, כלומר שאינו חלק מהפרי, ושפיר לשיטת הרשב"א צודק ידידי הרא"פ בראייתו. ודוק.

והרא"ש שם בפרק כיצד מברכין אות ד מחלק בין קליפין לגריעינים, דגריעינים הוא חלק מהפרי, וקליפין נחשב לפרי לענין ערלה מדין "שומר" וילפותא דידהו מ"את". ועי' במשנ"ב סי' רב סקל"ט שמביא להלכה את כל הדעות.

.2235

סימן מז

נשאלתי מבן דודי הרה"ג מוהראמשה"ש (במוהראמה"ש) מה הדין מי שמנוי על גנרטור לפי 3 אמפר ומשלם על כל זה (והפקק גדול הרבה יותר, שאם ירצה בחורף להדליק תנור חימום יוכל, ואז מודיע קודם ומשלם יותר בהתאם), וכעת אחרי הרבה שנים מתברר לו ב' פרטים: הא' שהוא משתמש בצריכה הקבועה רק ב2 אמפר, והב' שבעבר לפעמים השאיר פלטה וחשב שהיא נכנסת בתוך ה3 אמפר שלו, ובאמת לפי החשבון שכעת נודע לו זה חרג בהרבה. ושאלתו היא האם חייב להודיע למזכירות הגנרטור על השימוש העודף ולשלם עליו, או שיכול לחשבו ע"ס כל העודף שמשלם קבוע בלי להשתמש, בחושבו שמשתמש ב3 ומשלם ע"ז, ובאמת משלם על 3 ומשתמש ב2, ויתקזז זה בזה.

והשבתי שאם זה עסק פרטי שבעל הגנרטור משכיר משל עצמו, הרי שיש לשאול אותו (ולא את המזכירה, שיש לה כללים שרשומים לה ולא יכולה להתגמש בשינויי מצבים). אבל אם זה גנרטור שכונתי או איזורי והמארגן לא עושה את זה מרכושו אלא בתור שליח הציבור או בתור ועד המתנדב לזה, וכפי שמצוי וקיים ברוב הגנרטורים השבתיים, התשלום אינו למארגן אלא הוא נושא את הקופה הציבורית וכולם שותפים בו ובהוצאות ההחזקה, והחלוקה לפי אמפר וכו', זה צורת החלוקה בין כולם איך לממן אותו ואת ההוצאות. ועדיין יש הרבה עודף חשמל שיכול כל אחד להודיע שישתמש השבת כפול ולא יפול הפקק. ועל העודף אם השתמש בלי להודיע מראש ולא היה חוסר בגללו, אין חיוב לשלם, מידי דהוי שימוש של שותף בחצר המשותפת כשלשותפים אחרים לא היה צורך בה, שאינם יכולים לתבוע אח"כ זמן זהה נגד שימוש, כמבואר ברמ"א בחו"מ סימן קעא, ע"פ תשובת הרשב"א, וכן פסק המג"א באו"ח לגבי קדישים.

סימן מז

נשאלתי האם מ"ש בגמ' ששמין נזק ערוגה בין הערוגות זה גם בימינו. והשבתי דכן, ונפ"מ אם ניזק חפץ שיש לו שער שוק בחבילה (לסיטונאי) ושער שוק לבדוד, ששמין התשלום לפי ערך לסיטונאי ולא לפי מה שנמכר ליחיד. וזה שו"ע מפורש.

סימן מט

נשאלתי בין בחורים בישי"ק שבאמצע הסדר ישבו על ספסל בצפיפות וכאשר קם האחד ללכת לשירותים רצה החברותא שלו לתת לו מעבר ולכן התרומם גם הוא, ולא ידע ולא שם לב שהראשון המנסה לעבור נמצא בדיוק מעליו, וראשו של השני נכנס מתחת הראש של הראשון והעיף לו את משקפיו ונשברו. האם השובר חייב בנזק.

והשבתי שאם זה היה מולו שהיה יכול לראות, אדם מועד לעולם. אבל אם זה בעת תנועה במרחב המותר לעשות, תלוי אם היה לו שהות של רגע להזהר ולדעת. וכנפסק לגבי חבית וקורה. ואם קמו מתוך הלימוד ממש יותר נחשב שלא יכלו לדעת להזהר, אבל אם שוחחו קודם, יותר היה להם פנאי להזהר. ואם יש להם ספק שיתפשרו ביניהם.

סימן נ

נשאלתי בזה"ל: אביה שי', כבן שבעים שנה, סובל מדמנציה וזמנים רבים הוא לא צלול בדעתו. לעתים הוא מאשים את אמה תי' בהאשמות שונות ועד שהיו כמה חדשים שנאלצו להפריד ביניהם מחמת שטען שהיא רוצה להרעיל אותו ח"ו. למעשה בחדשים האחרונים הם חיים ביחד.

במשך כל החיים רק אביה היה ממונה על הצד הכספי בבית, והוא היחיד שניהל את חשבונות הבנק וכו'. והנה לפני כשנה פנה האב אל הבת (השכנה

הנ"ל) והעביר לה סכום כסף גדול מאוד, באומרו שבכסף הזה תוכל לעזור לו בהמשך החיים. הרעיון היה שהכסף יהיה אצל הבת ולא אצל האמא, וכך בוודאי יוקדש לטובת האבא.

והנה פונה אליי הבת ושואלת, שהיא רואה כיצד אמא לא מסתדרת מבחינה כספית עם ניהול הבית (שעכשיו בעיקרו מוטל עליה מחמת שהאב לא תמיד צלול בדעתו), והיא לחוצה מאוד בכסף ומבקשת עזרה. והבת רואה ועיניה כלות, שהרי יש בידה סכום כסף גדול שאפשר לעזור בו, אך היא חוששת מאביה שידע שנתנה לאמא, ועוד היא חוששת שאמא תחקור למהות הכסף ותיפגע מזה שהאב לא סמך עליה ולא הפקיד בידה את הכסף.

מצד שני היא חוששת מאוד לשלום אמא ובריאותה, שהלחץ הכספי לא ירע לה, ולכן היא מבינה שהיא כן צריכה לעזור לה כספית מאותו כסף שנתן בידה אביה, אך היא חוששת להפר את אימון האב וכו' אף שלמעשה כרגע הוא אינו צלול כ"כ ברוב הזמן. עכ"ל השואל.

והשבתי מה שבעל חייב לאשתו, ודאי שצריך לתת מהכסף לאשתו אפי' נגד דעתו או בחוסר דעתו. אין זכות בעל לשמור בצד כסף "להמשך" ולא לפרוע בו חוב מזונו ומדורו ומעה כסף וכו' שבכל יום. א"ז נחשב שמפרה את אימונו, כי צריכה לחשוב שהוא אמר לה לתת. אבל מה לעשות נגד החששות "אם הוא ישאל" או "אם היא תחקור". אין תשובה בהלכה, רק צריך לנהוג בחכמה אנושית.

אפשר שתענה לו שהשקיעה את הכסף בקרן נושאת פירות לשמירה עבורו, כעין מ"ש חז"ל על הנתינה לצדקה, וצדקתו עומדת לעד. וכיוצ"ב.

2239.

סימן נא

נשאלתי בין משכיר ושוכר שבשנה הראשונה נחתם חוזה מפורש לשנה על דמי שכירות נקובים, והמשיכו בשנים שאח"כ בלי שינוי ובלי חתימה מחדש רק ע"פ דיבור בעל פה שממשיכים. וכעת רוצה המשכיר להעלות המחיר והשוכר לא מוכן להעלות, האם יכול לומר לו המשכיר או תעלה או תצא.

והשבתי שכל המשך הוא על "דעת ראשונה" דהיינו לכל התנאים כולל המחיר. אבל יש ב' צדדים בהלכה האם כלל זה כולל גם את אותה התקופה הזוהי, או שאינו בכלל "תנאי ההסכם". ונפ"מ האם אמצע שנה אפשר להעלות המחיר מחודש הבא. דודאי על החודש הקיים שעומדים באמצעו

כבר החל השכירות ע"ד המחיר הראשון. או שא"א להעלות מחודש הבא, אלא רק הודעה שיעלה המחיר משנה הבאה. וכל פרק זמן שיכול המשכיר להעלות המחיר, יכול גם לומר לו צא אם לא מסכים להעלות.

וד"ז תלוי גם במחלוקת הפוסקים אם שכירות ליומי' ממכר, דמצד אחד גוף הבית של המשכיר, וכיון שיכול לומר לו צא, הוא המוחזק ויש לו ק"ל. ומצד שני גם אמצע השנה לדידו של השוכר הוי דינא כבא באמצע החודש ה"ג, שהוא טוען שהזמן הזה כבר נקנה לו. וק"ל לטובתו. וק"ל דע"ז גופא מי המוחזק ל"א ק"ל (קצוה"ח).

ע"כ עדיף לדחות העלאה לתחילת השנה הבאה, אא"כ אפשר לפשר על חלק המחיר.

.2240

סימן נב

נשאלתי מאשה שהיא האפוטרופסית על ילדיה, אבל נמצאים כעת אצל האב ויש לה דיון בב"ד השבוע על המשמורת, והעו"ד שקבלה מהסנגוריה הציבורית לא שווה נהום כריסיה. ובעלה אבי הילדים טוען טענות שקריות ויש לו עו"ד יותר טוב. מה יכולה לעשות. (והאריכה עוד מעובדות ממצב הילדים ובת אחת שכבר דנים על מסירתה למשפחה אומנת).

והשבתי שבדבר זה הכל מוכרע ע"י הבי"ד ע"פ תסקיר הסעד, וצריכה עו"ס נייטראלית ואם כבר הגיע המצב שיש שאלה על המשמורת והילדים כבר לא אצלה וגם דנים על אחת למשפחה אומנת, סימן שכבר יש הטיה ברורה בבי"ד ע"פ תסקיר נגד האם. השאלה היא אם דברו איתה, אם שיתפה עם העו"ס פעולה, והאם שיתפו איתה פעולה במה שטענה. (ואכן מלאה טענות על חוסר שיתוף פעולה איתה, וגם לא מוכנים להביא אליה אישור ותייעוד ממה שהתלוננה וטענה, ואף לא מסמך שאכן היתה פגישה ביום פלוני). וע"כ שתעמיד לדיון לפני הבי"ד רק את הענין הזה לפרוך את החו"ד ולדרוש חו"ד שונה מפקידה אחרת שאינה נגועה בדבר.

סימן נג

נשאלתי בין דיירים שותפים בבנין שרבים מהם כבר בנו הוספות לדירתם חלק ברשיון וחלק בלי רשיון, חלק ע"ג הרכוש המשותף ממש וחלק באויר מעל המשותף, חלק כבר פיצלו ומשכירים יח"ד וחלק משתמשים לעצמם. וכעת נחלקים לגבי החלפת מעלית שנתקלקלה וכן לגבי חלקם הנשאר בחצר לבנות, מי מקבל חלק גדול יותר ומי קטן יותר. האם חולקים לפי מס' שותפים בשווה או לפי מס' חדרים שמי שדירתו גדולה במס' החדרים יותר משלם יותר ומקבל יותר. ואם מתחשבים בהוספות הבניה לחייב יותר לתשלום למעלית, ולהוריד מהשטח שיתקבל בחצר.

והשבתי שאין פתרון אלא בפשרה. אבל צריך לדעת להיכן הדין נוטה כדי שהפשרה תהיה קרובה במידת האפשר לעיקר הדין.

העקרון הראשון הוא שברכוש המשותף (היינו חדר מדרגות, גג, חצר, מעלית) השותפות היא בבעלות הקניינית עצמה לא לפי מס' שותפים ולא לפי מס' חדרים, אלא לפי מס' מטרים של הדירות המקוריות, שזה מה שרשום בבעלות בטאבו.

העקרון השני הוא שלגבי שימושים שאינם קבועים, כגון נקיון חדר המדרגות והחצר ובלאי טבעי במעלית וכדומה, מחלקים בין המשתתפים חלק כחלק, כולל גם לשוכרים. ובלי התחשבות בגודל הדירות.

העקרון השלישי הוא שכל הרחבות הבניה, גם החוקיים, לא משנים את החלק היחסי בטאבו, אא"כ חתמו על הקנאה של הגוף בנפרד מההסכמה לבניה, ואושר בטאבו הבעלות וגם שונה עפ"ז החלק היחסי ברכוש המשותף.

העקרון הרביעי הוא שכל המקומות ברכוש המשותף, בין במקומות שאפשר להשתמש בעצמם ובין במקומות שאפשר להשתמש באוירם, הם שייכים לכל השותפים שווה בשווה, כשאפשר לחלקם לכולם. אבל חלק או שטח שא"א לחלק לכולם, כגון מחוץ לחלון של דירה פרטית, אם יש כנגד חלק זה שטח זהה לשותף אחר, ה"ז חלוקה זהה ויש לתת לשניהם (כלומר לכל האחרים שיש להם) את החלק הזה בשווה. אבל מי שאין לו חלק זהה לא יכול למנוע שימוש ממי שכן יש לו חלק שאינו ראוי לשימוש לאחרים.

העקרון החמישי הוא שגם אם חלק כבר בנו ואחרים לא בנו, ההתייחסות כך היא, לתת למי שעוד לא בנה חלק זהה ושווה למי שכבר בנה. (לגבי אותם החלקים אשר שייך לתת זהה ושווה לאחרים, ולמעט מה שאין שום שימוש זהה לאחרים אלא רק לדייר אחד, וכאמור). והשוויון אינו רק ע"פ

גודל השטח אלא גם בערכו. שאינו דומה ערך מה שנבנה ברשיון לערך מה שנבנה שלא ברשיון. והיחס האמיתי אמור להיות לפי המחירים הנאמדים היום ע"י שמאי, וכפשרה אפשר שהיחס הוא 1:2.

ע"כ הגג או החצר יחולקו לבניה בנפרד מצדדי הבנין, לפי הגודל היחסי של כל בעל דירה, בהפחתה של הערך של מה שכבר נטל ובנה במק"א ע"ח המשותף.

ובלצ"ג.

.2242

סימן נד

נשאלתי אם מותר לתבוע פירוק שותפות בין בעל ואשה בערכאות כאשר לפי חו"ד העו"ד המומחה אין רצוי כעת לדרוש גט בב"ד כי תכחיש אלימותה ומרידתה ויפסיד בדין.

והשבתי שצריך לתבוע הפירוק בב"ד או להוציא היתר מב"ד ככל תביעה בערכאות. דהרי שותף מוחזק במצב שהכל בשותפות, ומי שרוצה לחלוק ולפרק דינו כתובע ומוציא.

.2243

סימן נה

נשאלתי ממי שזכה כנתבע בערכאות וקיבל פס"ד שהתובע ישלם לו הוצאות משפט, והפסק שלהם גבוה מההוצאות שבאמת היו לו. האם מותר לגבות הכל או רק מה שהוציא, או שאסור.

והשבתי דמה שהוציא הנ"ל חייב לו מדין גרמי כמבואר בסימן יד סעיף ה, ואף הוצאות לא ישירות והכרחיות מהתביעה שהם רק גרמא מבואר שם שאם היה ברשות ב"ד יכול לגבות, עי' כנה"ג שם הגב"י בשם הבני שמואל שהרשב"א והרא"ש המובאים ברמ"א לא פליגי, וחד אמר כשהיה ברשות וחד אמר כשלא נטל רשות ב"ד. ונתבע הוא ברשות כי אין לו ברירה (עכסה"ק בתחילת סימן כו). ומה שפסקו יתר ע"כ חייב הנ"ל מדין שקיבלם עליו, וזה לפי דברי הנתיבות בסימן כו סק"ב בשם התומים דב' טעמים

איכא במי שהפסיד בערכאות דשוב אין נזקקין לו בד"ת, ואחד מהם (דכוותי' נקט הנתיה"מ) הוא שהמפסיד קיבל עליו פסקם, לכן אפילו אם פסקו שלא כדין התורה וחייבוהו במה שד"ת פוטר, זה מה שבחר וחייב עצמו כקיבל עליו קא"פ.

.2244

סימן נו

נשאלתי ממי שעבר רכוב על אופנים ברחוב עמוס אנשים ועי"ז שנדחק לעבור התקרב מדי לרכב וטיפה שפסף לו את המראה במעברו, והמראה נשברה, וכנראה שהיתה רופפת קודם, כי לא היה בכוח בכלל, וגם זו מכונית מיושנת מלאה שריטות וחבטות שיש לשואל אומדנא דמוכח שלא חייב לשלם על המראה. וגם שאין לו מנין לשלם, וגם שאין לו עט ודף והשאיר פרטים, וגם שחושש ומפחד שמא הבעלים קשה ויתבע ממנו כסף רב. ושואל ומבקש הוראה שפטור ואי"צ להשאיר פתק עם פרטים.

והשבתי שזו שאלה שצריכה תשובה במעמד שני צדדים, אם העובדות כפי שאמר, ולכן שישאל עט וישאיר טל' ואם יהיה ויכוח יפנו לרב מוסכם. ויה"ר שלא יהיה לו נזק שלא מגיע לו משמים. (וכך הוה. שהשאיר הפרטים, והתקשר אליו אח"כ הניזוק ומחל לו).

.2245

סימן נז

נשאלתי מי שראה חוברת הגרלות של מוסד והתרצה להשתתף באחת ההגרלות שהיה נראה לו שזה רק 50 שקלים על מוצר יקר, ולבסוף התברר לו שרשום שם באותיות הקטנות (*12 חודשים), ורצה מיד לבטל התרומה שהתחייב באשראי. וקצת היה לו קשה הביטול, עד שהתייאש מהביטול, וכעת אשתו הצליחה לבטל. האם חייב 600 שקלים מדין נדר לדבר מצוה. או לפחות 50 שקלים בגלל ההחלטה הראשונה. או שפטור.

והשבתי שנדר היינו מחשבה "לתת" ולא מחשבה שכבר נתן. ויאוש מלתבוע אינו נדר. ומכיון שלא היתה לו מחשבה רצונית לתת רק הוטעה, ודאי פטור מ600. וגם 50 אינו חייב כי לא התרצה לתרום אלא באופן של

רכישת כרטיס למוצר פלוני, ולא סתם לתרום להם. והתברר שאין אפשרות לקנות כרטיס במחיר כזה ע"כ פטור.

.2246

סימן נח

נשאלתי מבעל דירה כשנתיים שהעביר כל החשבונות על כרטיס האשראי שלו, ולא שם לב שחסר שם ה"ק על מים, וגם לא קיבל מאז אף פעם חשבון על חוב. וכעת הודבק על דלתו חוב של כמה אלפים מחברת המים, ששמו את החשבונות תמיד בכתובת שגויה באותו רחוב ועדיין רשום המונה ע"ש איזו שוכרת שהיתה פעם בדירה זו, ולכן לא הגיעו החשבונות ליעדן. ורשום שם שכבר יש עיקול על חשבון הבנק שלה בסך זה.

והשאלות הן א. האם חייב לשלם הכל מה שהחברה תובעת, הכולל מלבד המים שנשתמש, גם הוצאות גביה והתראות ועו"ד, וגם ריבית. ב. והאם מותר לשלם הריבית. ג. או שאולי החוב שהוא ע"ש האשה היא ובעיה שלה שלא העבירה על שמו את המונה, והוא חייב רק מה שהשתמש בפועל. וגם אם מותר מצד איסור ריבית. ד. וגם אם חייב להתקשר לאותה אשה להתנצל שיש עיקול על חשבונה בגללו.

והשבתי א. חייב לשלם הכל, ויכול לנסות לבקש הנחה לפחות למחיקת קנסות וריביות. ב. אם אין לו ברירה מה יעשה? ויש לקחת בחשבון שאי"ז באמת ריבית כי לא היה הלוואה, וגם ריבית על אי תשלום מקח אי"ז נחשב, כי כלפיהם זה מקח שעשו עם בעלת המונה והוא זר שמשלם, אשר קנה ממנה את המים שעברו במונה שלה, ולא לה משלם. ג. היות והוא השתמש במים, גם אם נחשב מים שלה, הוא חייב לה ואפוכי מטרותא ל"ל. וגם הקנסות והריביות אינה חייבת, והאשמה שלה לא מחייבתה בכסף. ואלולא השתמש הוא [או היא] במים לא היה עליה קנס על עצם זה שלא העבירה המונה על שמו, כלומר שהשימוש גרם, ולא אי ההעברה. ד. מספיק שיסיר ממנה העיקול מהר. ואי"צ להתנצל על מה שלא עשה, ולא ידע שנעשה. רק אם יתעכב יהיה חייב בהתנצלות.

שוב שאל הנ"ל אם יש ענין לבקש מחיקת הריבית או שאין ענין בזה בכלל, וסיפר שהחברה הסכימה להוריד לו 200 שקלים מהחוב הכללי כשביקש מחיקת קנסות וריביות, אבל לא הורידו את הריבית, רק מסה"כ הורידו את החוב. וסה"כ הריבית בחוב הכללי היה 140 שקלים.

ואמרתי לו שיש ענין, ויכול לדבר עם מנהל בחברה שיאמר בפה שההנחה כוללת את כל הריבית ועוד 60 שקלים על מרכיבים אחרים בחוב.

.2247

סימן נט

נשאל הגרש"ד שליט"א בין שני עובדים, אשר אחד התקבל לשעות רבות יותר, וכך גם נרשם בתלוש המשכורת שלו, ובפועל הורה המעביד לעובד אחר לעבוד חלק מהשעות הללו, והראשון נשאר מובטל באותן שעות, ובתלוש המשכורת נרשם השכר ע"ש הראשון על כל השעות כפי שסוכם עמו מתחילה, והוא מעביר את השכר המגיע לשני מתוך מה שקיבל. וכעת השאלה ביניהם על כספי ההפרשות, שהשני טוען שזה מגיע לו ג"כ כי עבד, והראשון טוען שזה מחוץ לעבודה בפועל שע"ז כבר קיבל כל השכר, ובעיקר שהיות והוא היה זמין לעבוד ופנוי וכך הותנה עמו מתחילה, זה מגיע לו. והשיב שמתקבלת טענת הראשון היות והיה זמין לעבוד כל השעות הללו.

.2248

סימן ס

נשאלתי לגבי ויכוח בין זוג בעת גירושין, אשר האשה היתה קונה בלי סוף דברים בלי שיקול דעת מחמת מחלת נפש כנראה, ולויתה בשביל זה או נתנה צ'קים בתשלומים דחויים שכעת הינם בחוב על חשבון המשותף, האם מחלקים ביניהם חצי חצי, או שמאחר והיא יצרה את החובות הללו והבעל לא הצטרך אותם, זה יהיה רק עליה.

והשבתי שהכל לפי דעת הדיין בשעת הדיון, אבל המוצא לשיקולים בחובות הוא שכל מה שהוכנס לבית מחלקים בין שניהם, וכל מה שהיה בגללה ולא הוכנס לבית זה נופל עליה. כגון כלים שהשתמשה בבית או אוכל וכן בגדים לה או לילדים שהשתמשו כבר בהיותם זוג נשוי, זה הכל נחשב שגם הבעל נהנה וכביכול לויתה למענו ג"כ. אבל אם נשארו כלים ובגדים וכדו' ללא שימוש, זה רק עליה.

סימן סא

נשאלתי האם צריך לעשר תלוש מזון האם ישתנה הדין שזה הגיע מקרן צדקה והאם ניתן לשלם חוב בתלוש שאדם קיבל.

והשבתי א. אם אינו יכול לעשות בזה כלום אלא רק למטרה מסויימת, כגון מזון בלבד זה לא כסף שקיבל לבעלותו הגמורה אלא במטרה מוגדרת, ולא נחשב שלו לכל דבר, ולכן אי"צ להפריש.

ב. אם זה חייב במעשר, כגון שאין הגבלה על התלוש ויכול לסחור בזה ג"כ, לא משנה אם הגיע מצדקה או מחולין, וכמו שלא משנה אם הנותן בעצמו עישר כספו לפני שנתן מתנה. אם למקבל הנוכחי זה ריווח, חייב לתת מעשר.

ולשון מרן הגר"ש אלישיב היה "כסף, זה לא טבל". כלומר שא"ז דין על הכסף שיהיה מעושר, אלא דין על הבעלים שיעשר רווחיו.

ג. אם אין הגבלה מצד הנותן, שזה יהיה רק למזון ולא לדברים אחרים, מותר לשלם בזה גם חוב. אבל אם יש תנאי או הגבלה מצד הנותן, לא חלה הנתינה אלא על פי דעת ורצון הנותן ואסור לשנות.

סימן סב

נשאלתי יש לך מושג מה סובר החזו"א בענין חלב עכו"ם?

והשבתי חלב עכו"ם ודאי אסור, אין צד אחר. היה נידון על "אבקת חלב" עכו"ם, החזון איש התיר כשנעשה בפיקוח ממשלתי - כלומר שאין חשש שמעורב בזה חלב טמאה.

ראה בספר "פסקי דין - ירושלים" מאאמו"ר זצ"ל כך יא עמ' רלד. וראה ב"חזון איש", יורה דעה, סימן מא, אות ד, קטע 3.

סימן סג

נשאל הגרשח"ד שליט"א בין עובדת מ"מ שאין לה תלוש ולא לחשבונה נכנס הכסף, אלא התלוש וכניסת הכסף היא להראשונה שזה על שמה, ובכל חודש מעבירה הראשונה לחשבון של האמא של המ"מ סך 2700 שקלים, והאמא מושכת מהחשבון ומעבירה לבתה. וכעת טוענת המ"מ שרואה לפי חשבונותיה שחסרים 700 שקלים כנראה מלפני כחצי שנה, והאמא לא יודעת רק שבכל פעם העבירה כל מה שהועבר, והנתבעת טוענת שלא יכולה לשחזר ומדוע לא תבעה מיד.

והשיב דהוי ברי ושמע דתלוי במחלוקת הפוסקים, וא"א להוציא ממוחזק, ולמעשה יש גם תביעה קצת על האמא אף שלא תבעה אותה ולא טוענת נגדה. וע"כ עשה פשרה שחצי תשלם העובדת הרשמית וחצי תשלם האמא.

ולענ"ד היה מקום לפשר שליש ע"ח הנתבעת ושליש ע"ח האמא ושליש תפסיד. אלא שעל ההנחה שזו תביעה בברי אני מסופק מאוד, אם האמא לא יודעת לשחזר, וכל הטענה של התובעת שלא קיבלה זה ע"פ אמא שלה, וגם עבר כ"כ הרבה זמן, למה זה נחשב טענת ברי, ויותר נראה שזה שמא ושמא.

סימן סד

בנידון המגרש שחזר לבית אחד עם גרושתו תקופה מסויימת אחרי הגט, אם צריך גט נוסף.

והנה אם היה במקום שלא ראו בכלל אין להצריך גט, אבל התברר שהיה בביתה וגר אצלה כמה וכמה פעמים, כל פעם במשך יום או יומיים. וע"כ מסתמא השכנים ראו היחוד. ומדובר באיזור של דתיים וע"כ יש הן הן עידי יחוד. ע"כ נראה לחייב גט שני.

שוב התברר שטוען הבעל כי האשה לא משתפת פעולה, טוענת לו שאינה צריכה ממנו גט, ואינה מוכנה לבוא לקבל גט שני בשום פנים ואופן, והתעוררו השאלות הבאות: האם בעלה אסור לישא אשה מצד חדר"ג. והאם ניתן לזכות לה גט כדי להתירו מחדר"ג. והאם יש חיוב לגלגל עמה

שתסכים ולאוסרה לעלמא עד שתסכים, או היות והיא מכחישתו היא מותרת ורק הוא אסור.

ועל השאלה השניה היה נראה פשוט שאם היא מתנגדת אי"ז זכות לה, וא"א לקבוע שזה זכות בניגוד לדעתה. ומה גם שיתכן וזה באמת חוב לה אם בנתיים פשטה ידה וקיבלה קידושין ואולי אפילו חיה עם אחר שיאסור אותה מצד לבעל ולבועל, ומכ"ש אם נתעברה כבר שהגט מעיד שהולד ממזר.

ועל השאלה הראשונה השיב הגרמ"א ע"פ אוצה"פ באהע"ז סימן א' סעיף י (דשם ברמ"א משמע שצריך היתר ק"ר) שבנידו"ד הוא מותר לישא בכה"ג בלי גט נוסף (בלי השלשת גט ובלי זיכוי גט) ואין עליו שום חשש חדר"ג (בלי ק"ר). וכן הביא אחיעזר דאי"צ גט נוסף.

והגרד"ק אמר שהיות ואין השכנים לפנינו לומר שהתיחדו ויש דין גט ישן שזקוקה לגט נוסף, ורק הבעל הוא שאומר שהיה יחוד בפני שכנים והוא גם שאומר שהיא מכחישתו. הפה שאסר בשאחד"א הוא הפה שהתיר.

והגרמ"ה הראה לתשובת מהרש"ל שמביאו הגרע"ק בגליון השו"ע שם שכתב להדיא בגוונא כגון זה שאין חדר"ג על הבעל אם היא מותרת.

והסברא נותנת דחדר"ג אינו "איסור" דנימא שאחד"א, אלא שתיקן ר"ג לטובת האשה שלא ישא על פניה, ואם היא מכחישתו ואי"צ לתת לה גט ממילא אין עליו תקנת ר"ג. ואף דבפת"ש שם סק"ד משמע דכן יש דין שאחד"א לחדר"ג לולא שיש לאוסר עצמו אמתלא, ומשמע דהני פוסקים חולקים על המהרש"ל והרעק"א. אך יש סברא נוספת להתיר ע"פ מ"ש באוצה"פ שם סעיף סג בסוף אות ו, ובסעיף סד בסוף אות ב ושם בהשמטות, ובסעיף עג אות ב בשם הצ"פ והאמרי יושר והאבני צדק, וי"ל דלא גרע ממורדת שמתירים לו בלי ק"ר ובלי השלשה שם באות כד ע"פ הרעק"א ונחלת יעקב ועין יצחק, אלא שע"ז מובאים גם פוסקים החולקים ומחמירים. וצלע"ע.

ועדיין צ"ע למה לסמוך עליו שהיא מכחישתו ולא רוצה לקבל גט שני בלי לנסות לשאול פיה? הרי יתכן שתסכים לקבל גט, ונפל התירא דחדר"ג בבירא? ונראה דנאמן ע"ז מדין הפה שאסר הוא הפה שהתיר. הוא זה שעורר את השאלה והחשש לגט שני, ולא השכנים שאינם קיימים לפנינו. והוא זה שאומר שמכחישתו ואינה רוצה עוד גט בשו"א.

.2253

סימן סה

נשאלתי אם היה למישהו חוב ונמחל לו, אם חייב להפריש מעשר כספים על עשירית מהמחילה.
והשבתי שלא, כי לא התרבה כספו בפועל.

.2254

סימן סו

נשאלתי אם מישהו היה בעל חוב גדול ופנה לעזרת קרן מסויימת והביאו לו סכום מסויים. האם צריך להפריש מזה מעשרות.
והשבתי שאם ביקש להחזרת חובות, ונתנו לו לפי חישוב החובות, ואכן ישתמש בזה להחזר חובות, אי"ז ריווח אלא ייעוד מסויים, ואי"צ להפריש. אבל אם יהיה עודף, או ישתמש לצרכים אחרים ולא לפרעונות, יפריש מהסך של ההפרש שהרוויח.

.2255

סימן סז

נשאל הגרשח"ד שליט"א מאשה שכותבת בצוואה שלא יעשו עליה פעולות להחייאה אם תהיה במצב רפואי קשה בסוף חייה, האם יכולה.
והשיב שתוסיף בצוואתה באותו סעיף שזה יהיה נתון להכרעת רב.
ונראה שהוא כתב בהשפעת דעת הגר"ז, וכן ידוע שהיתה דעת הגרנ"ק. אבל דעת הגרמ"פ וכן פסקו בעבר אמור"ר זללה"ה ויבל"ח הגרמ"א, ועוד, שזכות אדם לבקש על נפשו כך וצריכים לקיים בקשתו, ובפרט כשזה מאריך סבל. ואפילו לא ביקש בעצמו אם לא מדובר בטיפול שאינו גורם הארכת סבל בכלל, אם אין בו כדי לרפא אלא סתם להאריך ימים או שעות באותו מצב, אין צורך לעשותו. [ובלבד שלא החלו כבר טיפול קודם, שאז אסור להפסיק].

סימן סח

נשאלתי מאדם שביקש הצעת מחיר זולה מחברת גז שניה על דעת להחליף את חב' הגז הקיימת שגובה מחיר גבוה, וקיבל הצעה זולה בהרבה, ותלה שלטים בבנין ורק שני שכנים חתמו שמעוניינים להחליף והשאר לא הגיבו. כעת שואל אם מותר לקחת ההצעה להראות לחברה הראשונה הקיימת כדי שיורידו מחיר. וכשאמר להם בעל פה ענו לו "תראה לנו הצעה".

והשבתי שאם יכול להראות בלי שם החברה המתחרה מותר, אבל אם צריך להראות, חייב לבקש רשותם. ואם יתבעו דמי הטכנאי שבא לחצר הבנין לבדוק כדי לתת ההצעה, והתברר שלחינם ונשארים בחברה הראשונה ע"י פעולת השניה שע"ז קבלו הוזלה. לכאורה אם לא עוברים אליהם הדין עמם רק על הוצאה שהיתה להם בשביל הבקשה, ורק אם זה בניגוד למה שנאמר להם. אבל אם מובן שאחר ההצעה עדיין צריכים הסכמת שכנים ואין הסכמת שכנים, א"כ לא היה בניגוד לנאמר להם והכל נלקח בחשבון.

אלא שיכול הטכנאי לטעון שהוא במלאכתו הוזיל להם את הגז, ולולא השתמשו במסמך שלו שטרח ע"ז לא היו משיגים הנחה, ומגיע לו שכר כיווד. וצ"ע אם חייבים לשלם ע"ז מדין יורד ע"ד עצמו וחברו ממילא השביח. ואכמ"ל.

סימן סט

נשאלתי שוב מהנ"ל אם מותר לבקש מחברת הגז הנחה אישית לחשבון שלו, ושאר השכנים ימשיכו לקבל חשבון גבוה לפי התעריף שעד היום.

והשבתי דאם יש עלות כללית לבנין, זה אומר שהגז של כולם בשותפות רק חלוקת השותפות היא לפי המונים, ואם ישלם פחות זה נופל על כל היתר ואסור. אבל אם זה חוזים פרטיים לגמרי, ולא נופל על אחרים. וכל אחד אחר יכול לפעול בפנ"ע ללחוץ שיורידו לו עד שיוזילו גם לו. אי"צ להמנע מזה.

סימן ע

נשאלתי בזה"ל: אשמח לדעת אם כתבתם, או שידוע לגבי פסק שנכתב, על נושא הוספת מעלית. דוגמא: לבנין של 4 קומות, 16 דיירים, האם החלוקה שווה בין כולם.

והשבתי בזה"ל: שלום רב,

ישנם הרבה סוגי חילוקי דעות, וסיבות משתנות לטענות.

אין מה שכתוב מחייב אלא את מי שקיבל על עצמו את הבי"ד, ומה שכתוב מחייב רק את מי שנשמעו סיבותיו וטענותיו, ועל כל שינוי יתכן שינוי ההכרעה.

הבסיס שכתוב הוא שאם יש מי שמתנגד למעלית חדשה בבנין קיים שלא היתה בו מעלית בשעה שנשתתפו, א"א לחייבו להשתתף.

אבל אם מחליפים בבנין שכבר היתה מעלית, או התרבו הדיירים מאיזו סיבה בלי עין הרע בבנין שהיה מעלית מעיקרא ולפי היחס צריך להוסיף מעלית שניה, או בבנין שלא היה וכעת רוצים כולם, היות וזה חלק מהרכוש המשותף, מחלקים את ההוצאות וממילא את הבעלות לפי החלק היחסי בבעלות הרכוש המשותף כרשום בטאבו. דירות גדולות משלמות יותר.

אלא אם כן כבר נהגו והסכימו בעבר לגבי פרטים אחרים שהחלוקה היא שווה בשווה בין כל השותפין.

רק לגבי תשלומים חודשיים של התפעול, אין בעלי הדירות של קומת קרקע צריכים לשלם, היות ואינם משתמשים. אלא אם כן גם להם [לילדיהם / לאורחיהם] יש שימוש כגון למפלס אחר של יציאה מהבנין, לחצר, לחניה, וכדומה.

יש עוד חילוקים ע"פ מה שטענו בעבר ואכמ"ל.

סימן עא

נשאלתי האם ניתן להחליף תלושים אם קרוב משפחה בתלושים אחרים.

והשבתי בזה"ל: אם יש תנאי של הנותן נגד ההחלפה, באחד משני הצדדים הרוצים להחליף, אסור לשנות מן התנאי שע"מ כן ניתנו, ואם משנים מדעת הנותן יש להחזיר לנותן.

אם אין תנאי בכלל, וניתנו על דעת כל מה שירצה המקבל, זה שלו ויעשה כל מה שרוצה.

.2260

סימן עב

נשאלתי (בהמשך לסימן 2059 וסימן 2060 בחלק יד) בזה"ל: מה שכתבתי ברי עם ס"ס, לא עלי תלונה, בסך הכל ציטטתי את הדברים שכתב הגרמ"ש בחלק א תשס"ז, בתחילת אות ג'. שכן כתב שם שבמכונים לבנים (אינו צבע עורם, אלא שלטענתם יש כאלו שהקפידו לא להתערבב בגויים והם יהודים גמורים ומכונים לבנים, ויש כאלו שלא הקפידו והתערבבו ומכונים שחורים, ומ"מ כתב שבלבנים) יש ברי עם ס"ס.

(וכתב זאת בתשכ"ב הרבה לפני שהעלה להתירם בתשמ"ח, כך שטענת ברי עם ס"ס אין לה קשר למה שהתיר אח"כ בתשמ"ח מכח ג' ספקות כמפורט בחלק ב' תרפ"ה)

והן אמת שבס"ס גרידא יש מחלוקת הפוסקים וכמו שכתב כבוד תורתו וכן כתב שם הגרמ"ש אלא שהוסיף שם שבמכונים לבנים יש ברי, וקטנתי מלפרש דבריו אבל לענ"ד לאור מה שפירש מה הם "לבנים" כוונתו היא שהיות והלבנים טוענים שהם יהודים ועוד טוענים שהם כשרים (שלטענתם גרושה דידהו לא מתחתנת עם אחר כמו שכתב בחלק ב תרפ"ה) א"כ יש כאן טענת ברי שהם יהודים כשרים וכל מחלוקת הפוסקים אם ס"ס מועיל ביוחסין מדברת בפשטות כאשר האדם שדנים עליו אין לו ידיעה על עצמו, אבל כאן שהלבנים יש להם ידיעה על עצמם וטוענים ברי שהם יהודים כשרים, וודאי ראויה להצטרף טענתם עם הס"ס לומר שגם המחמירין בס"ס יודו בהא, דמהיכי תיתי לומר שמחמירין גם בזה.

(אלא שעדיין הגרמ"ש הסתפק שם אם יש לחשוש לשיטת מהריק"ש שמצריך ג' ספיקות ולכן נשאר בצ"ע עד שבתשמ"ח התיר מצד ג' ספיקות גם למהריק"ש, וכל טענתי היא שאם באמת האבי עזרי אסר בברי עם ס"ס יוצא שחשש לדינא לשיטת מהריק"ש נגד כל הפוסקים המתירים שהם רובא דרובא ובפרט שבנושאים כאלה הפוסקים מאד הקלו וכאן בכל זאת

פסק להחמיר והוא דבר מחודש והיה לו לפרש בדבריו חידוש זה ולא מצינו שכתב כן, אלא שאם נאמר כגרמ"ש שהקה"י והאבי עזרי פשוט לא דנו כלום אחר גיור לא איסור ולא היתר הכל אתי שפיר).

במחילה שהנני מטריח את כבודו, ובמחילה אם לא התנסחתי כראוי, אבל תורה היא וללמוד אני צריך.

והשבתי האמת שלהגדיר טענת ברי לאלו הטוענים שיש להם חזקת יהדות, זה חידוש גדול.

זה שהם שונים / לבנים לא תורם כלום לידיעה של היוחסין מהשורש שלפני 2 – 3 דורות, ק"ו לא לידיעה שלפני 200 - 300 דורות.

טענת ברי הוא ראייה עצמית, או ראיות בעדים. האם יש להם כזאת? האם יש לנו עליהם כזאת?

ניחא אם ננקוט שלהם בעצמם המחזיקים בחזקה קבועה בידיעה מדור לדור, יש טענת ברי לא של ידיעה מתחלה אלא של המצב הנוכחי "חזקת יהדות" לשיטתם. להם עצמם גם ספק אין ולא צריך ס"ס. אבל למי שמסתפק עליהם יש רק ספק ואין שום ברי. לכל יהודי אחר מלבדם שמגלה אותם לראשונה, ואין לו חזקה עליהם, אין לו ס"ס עם ברי הנ"ל כשבא לדון עליהם, אלא מקסימום ס"ס לבד.

איני בא להקשות ולא לפרוך מול מעלת התשובות והנהגות, אלא להסביר למה הדעה האוסרת אינה "חולקת" על מ"ד דברי עם ס"ס מספיק להקל. דכאן ספק יש (וב' ספקות לא מספיק ביוחסין כמבואר עכ"פ לפי הרבה פוסקים עי' אוצה"פ סי' ד סק"ג, כנה"ג סי' ז הגב"י או' לג. ועוד), וברי אין.

(ובכלל לא זכיתי להבין מה שייך להשתמש בטענה שלהם לגבי יחוסם בתואר ובגדרי הטענות "ברי", זה חידוש גדול מאוד. הרי טענת ברי נאמרה בממונות וזה נותן לטוען זכות ע"י הטענה שלו לגבור על הטענה של השני או על מוחזקות או על זכות ממון אחרת. ומה שלא שייך לדיני ממונות, מהיכי תיתי שיש תוקף לברי נגד אי בירור ואי ידיעה. וצ"ע).

ולא רק אמור"א זללה"ה נקט שלא כחידוש התשובות והנהגות אלא אף כל אלו שהחמירו בשעתו לא להשיאם בשו"א עם ישראלים, העדה"ח, הרב סלומון מפ"ת, הרב יעקובוביץ' מהרצליה, ועוד. כולם היה ס"ל שלא להכנס להתיר ע"ס גיור על הצד שהם זרע גוים שנתערב, כי על הצד שהם עדיין יהודים מסתמא הם ממזרים. ומסתמא זה פשר דעת האבי עזרי שהזכרת ג"כ.

סימן עג

נשאלתי מזוג צעיר חודש וחצי אחרי הנישואין, שכתבו בכתובתם את שם אביה "שלום" ובאמת יש לו עוד שם רק כמעט ולא בשימוש.

והשבתי שאם כן הדברים הכתובה כשרה. ואם כתוב שם בטעות פוסל יותר מאם מושמט בטעות. אבל ביררתי עצם השם אם הוא קיים והיה צריך לכותבו ונשמט.

והתברר ששמו המקורי היה שלום רק רב אמר לו לפני כתיבת הכתובה הראשונה שכדאי להוסיף שם, והוסיף לו יצחק, ורשם בכתובה יצחק שלום. וכדי שיהיה קיום לשינוי השם שהמליץ הרב רק אשתו קוראת לו בשם זה. אבל חבריו ומכריו כולם קוראים לו רק שלום כבעבר.

ולפי"ז נראה שאין שמו אלא רק שלום, והכתובה של ההורים שכתוב יצחק שלום זו טעות. דאין לכתוב שם שנוסף או שונה לפני שהוחזק בין הרבים לקוראו כך שלושים יום. ובלי הוחזק ל' ימים אין זה שמו בכלל.

סימן עד

נשאלתי ממי שרשומה על שמו דירה, שנרכשה בסכום מוזל לזכאי משרד השיכון, והוא יש לו זכאות וע"כ חמיו קונה הדירה האמיתי בקשו לחתום את החוזים ולהופיע כבעלים ברכישה, על דעת שבעתיד ימכרו את זה לטובת הבעלים, ולא בשום זכות לרשום בפועל. ואחר זמן נתפרדה החבילה, וכמובן אבי האשה רוצה שהבעל יחתום על מסמכי העברת הבעלות. ומצד שני יש לבעל תביעות נגד האשה, היות והולכת לתובעו בערכאות שם המזונות מוגדלים מב"ד הרבני, וזה גזל. וכן עוד טענות ותביעות על הלוואות שלוותה על שמו של הבעל כשכבר היו כמעט בשלב הפירוד. ורוצה הבעל לאיים על אביה שהולך למכור את הדירה וממנה לשלם את התביעות של האשה, עד שילחץ אביה עליה שתחזור לדון בב"ד בדין תורה.

ועוד שואל אם מגיע לו שכר על דמי הזכאות שלו ועל החתימות הנדרשות ממנו למכור להבא, ועד שלא יפצה אותו אבי האשה יעכב את מסירת הדירה, ואולי אפילו מותר לו לאיים שאם לא יפצו אותו בסכום שבאמת

מגיע לו ע"פ שמאות מומחה, ילך ויתבע הדירה בערכאות, שם יתברר שהחזקת הדירה ע"י אבי האשה הוא פלילי ע"פ חוק. והשבתי שילכו לרב מוסכם.

2263.

סימן עה

נשאלתי ע"י עו"ד של מוכר נכס בתל אביב, והוא אחד מתוך 3 שותפים שירשו את הבית ומוכרים יחד, המוכר שבנדון הוא בעל תשובה, והשותפים לא חזרו בתשובה, וגם הקונים חילונים. והנה בחוזה יש 3 מקומות שמפורט תשלומי ריבית, (1) אם הקונה יתאחר 7 ימים באחד התשלומים ישלם את הפיגור בצירוף ריבית בשיעור שנתי של.. (2) אם יבוטל המכר מאחת הסיבות יחזיר המוכר לקונה את מה שקיבל כשהסכום צמוד למדד. (3) אם יהיה עיכוב נוסף בהחזרת הכסף יחול גם חיוב ריבית של..

ושאל המוכר האם מותר לחתום על חוזה כזה, והשבתי שימחקו סעיפים אלו, או שיוסיף לפני החתימות סעיף שכל מקום שמוזכר ריבית או הצמדה אין זה אלא על פי היתר עיסקא המפורש בהלכה והכספים שבנידון ייחשבו כהשתתפות הצדדים בעיסקה רווחית על פי שטר עיסקא שבספר...

אבל העו"ד חושש שהצדדים החילונים יחששו מאיזכור הלכתי ויסרבו לחתום, ואז יפול על המוכר דנן נזק גדול מתביעת שותפיו שגרם להם הפסד ולכן אולי במקום הפסד מרובה יש להקל לחתום על זה כך.

ועוד אפשרות שניסה: לכתוב שבכל מקרה שהריבית נוגעת למר א' המוכר החרדי, הכוונה היא הית"ע.

והשבתי על אחרון ראשון, שריבית אינה נוגעת לעולם רק לצד אחד, כי האיסור בשווה על הנותן והמקבל יחד, וא"א להיות תשלום שלאחד הוא נחשב מתן ריבית, ולשני נחשב קבלת ריווח המותר בעיסקא, או להיפך.

ועל עצם הבקשה להתיר לחתום על סעיפים שכתוב בהם ריביות, נראה דאסור להקל.

והגרמ"א שליט"א ג"כ ס"ל שאין היתר לחתום על חוזה שיש בו ריבית. אלא שאם אין פתרון אחר כי הצדדים האחרים חילונים ולא מבינים מהו הית"ע, ואם יסרב לחתום יתבעוהו על נזק, יכול למכור חלקו בדירה הנמכרת לאחד

מהיורשים האחרים, שלא יצטרך לחתום על החוזה ולא להיות שותף לריבית.

אך ליישם דבר זה בפועל קשה מאוד. דכל זמן שבטאבו הוא רשום כבעלים יהיה חייב לחתום על החוזה ולא הועלנו כלום, אא"כ יעשה קנין כסף בפרוטה ושטר מוסכם שבו יהיה כתוב חיוב המקבל ממנו כמה ישלם לו, וכו', ואז יעביר לו בטאבו כמכר ללא תמורה [מתנה]. ואז לא יצטרך לחתום על החוזה.

ולמעשה ב"ה הסכימו החילונים להכניס סעיף הית"ע בסוף החוזה.

.2264

סימן עז

נשאלתי: חבר שלי חשד באשתו שבוגדת והיא הכחישה, והשתיל הקלטה ברכב המשותף ואח"כ שמע דיבורים מפורשים שמספרת לאחותה שמזה מתברר שמודה ששיקרה לו. וממילא בא לרב לשאול אם היא אסורה עליו או מותרת. והרב ענה לו "אל תאמין למה שסיפרה לאחותה שזה נכון". וכעת החבר רוצה להבין על סמך מה פסק לו הרב שאם לא יאמין שהיא מותרת לו ולמה לא להאמין אם היתה מסיחה לפי תומה שלא ידעה שהיא מוקלטת, והאם באמת היא מותרת לו אם אינו מאמין אפילו שיתכן שכן זינתה.

והשבתי: אם היא מסל"ת בעצמה ולא בהקלטה, הרי ג"כ אומרת המשנה שאם אומרת כן לבעל אין לו להאמין ואמרינן עיניה נתנה באחר. ורק אם אומרת לב"ד והדברים נחקרים, או שיש עדים אז נאסרת עליו. ורק אם מאמין לה אוסר אותה בעצמו ע"י שמאמין מדין שאחד"א. ועל הקלטה כ"ש שא"א לסמוך כעדים, כי היום יש טכניקות של זיוף קול ושל בישול הקלטות וחיתוך חלקים שהכל יוצא מהקשרו. ועוד מהיכי תיתי שהיה מסל"ת ולא שמה לב להקלטה והחליטה לדבר בכוונה כך.

.2265

סימן עז

נשאלתי אחרי ימי הגשמים הסוערים מאוד בין משכיר יחידת דיור לבין הדייר, אשר החלו לחדור מים בפינת החדר וגם נוצר כתם רטיבות גדול

בתקרה, והודיע השוכר למשכיר מיד, ואחרי שעברו ימי הסערה מיד קרא המשכיר לפועל מומחה באיטום. ועד שתוקן עברו כמה ימים. והשוכר תובע פיצוי החזר על השכ"ד שכבר שילם כי אין הדירה ראויה למחיר כשהיא רטובה.

והמשכיר טוען שבכל הגשמים שהיו מתחילת החורף לא נכנס מים כלל ולא נרטב כלום, וגם לפני כמה שבועות הזמין את מומחה האיטום להוסיף עוד איטום ליתר בטחון ובדק והיה הכל אטום לגמרי. א"כ הגשמים החזקים והכמויות הנדירות עם הרוחות הם כנראה גרמו לאיזה סדק לאונסו, ועשה כל מה שיכול.

והשבתי שנזק הגשם עצמו אינו באחריות המשכיר, כי אינו מים של המשכיר אלא דהפקר, וכל מה שחייב המשכיר זה להעמיד בית שלם וראוי, ואם ניזוק הבית חייב המשכיר לתקנו. אלא שאם לא תיקנו מיד חייב להחזיר את דמי השכירות והשוכר יצא מהבית. ואם השוכר ממשיך להשתמש, חייב לשלם כמה ששוה כזה בית להשכרה.

ועתה נחזי אנן, אם נכון הדבר שהבית היה ראוי, רק ניזוק מהסערה החיוב של המשכיר הוא להזמין התיקון מיד, וכך עשה, ותוקן בזמן סביר. ע"כ אין זכות תביעה להוריד מדמי השכירות כאילו שלא היה בית ראוי למגורים, בעוד שהשוכר נשאר בבית ולא יצא. ואף שבאותם ימים היה שוה פחות מ"מ לא התרשל המשכיר. וגם אילו היה רישול מצד המשכיר, את רוב המחיר על הימים הללו חייב לשלם שהרי ערך המושכר לא ירד כמעט בגלל ימים בודדים.

.2266

סימן עח

נשאלתי מבני שליט"א על שניצל סויה שנאפה בתנור חלבי שאינו ב"י אם מותר לאוכלו במנה אחת עם פסטה שנתבשלה בסיר בשרי שאינו ב"י.

והשבתי שמותר, שאין טעם בשר ואין טעם חלב, שניהם פגומים. ואפילו היה אחד מהם בן יומו היה מותר לאכלו עם השני יחד.

סימן עט

נשאלתי השתמשתי ברב קו שהיה טעון ב100 שקל, והתפלאתי שזה טעון כ"כ הרבה, וכנראה התבלבלתי עם מישהו. או שמצאתי בביכ"נ, או שתלמידה שבאה ללמוד שיעור בביתנו ושכחה את זה. וחיפשתי בחשבונות אם יש לי הטענה של 100 ש' ואין. ניסיתי לפרסם בשכונה. כמו"כ בדקתי במחשב מה היה השימוש שלו, ונראה ששנה שלמה לא השתמשו בו, ולפני זה היה בשימוש בשכונה שלנו. מה לעשות עם זה.

והשבתי שאם לא זוכר בטוח שא"ז שלו אלא כך מניח מתוך ספקות וחששות, יש לו חזקה מה שתח"י שלו ויכול להשתמש בלי חשש, גם אם לא מוצא את ההטענה ברשימת חשבונות האשראי וכדו'. ואם בטוח שזה לא שלו, זה ככל אבידה ויפרסם ויניח עד שיבוא בעל סימנים.

סימן פ

נשאלתי לגבי הנחה בארנונה האם למלא בטופס את ההכנסות של כולל סדר שלישי והכנסות לא קבועות. וביררתי צורת התשלום של סדר שלישי והתברר שאם מחסיר 10 שעות לא מקבל כלום על כל החודש, ואכן הרבה חודשים לא קיבל, ובחודשים שכן קיבל אין סכום קבוע, הכל לפי מס' השעות המשתנה.

והשבתי שצריך לדווח רק על הכנסות קבועות, וכולל זה אין לו שום בסיס קבוע ולא נחשב הכנסה קבועה.

סימן פא

נשאלתי ממי שהפסיד בשנה שעברה את הזכאות לתווי מזון היות ולקח באותה שנה משכנתא בבנק, והגדיל באופן מלאכותי את ההכנסות שלו.

האם יכול לחשב את הפסד תווי המזון כנזק ולתת מעשרות פחות, לפי אחרי הקיזוז.

והשבתי שתווי המזון לא חייבים לו, רק אם היה מקבל היה נחשב שלו, וכשלא קיבל אין זה לא נזק ולא הפסד.

.2270

סימן פב

נשאלתי בין ה' אחים אשר תבעו יחד בעבר את בית אביהם מחברה שהבית היה רשום על שמה, והצליחו בסוף להוכיח שזה חלק מהירושה וחלקו ביניהם את מה שהתקבל. ואת כל ההליך ניהל האח א' במשך כמה שנים של תביעות ודיונים, אחרי שחתמו לו כולם שבשכר טרחו יקבל 10 % ממה שיתקבל מהבית למנהל העזבון. ובסוף התקבל כל הבית אשר נמכר לחברה בסך 4 מליון, וכל אח קיבל 750 אלף (חוץ מניכוי השכר של מנהל העזבון), ושילמו כל אחד לאח א' סך 10% דהיינו 75 אלף בשכר טרחתו. כעת טוען א' שקיבל חוץ מחלקו רק 300,000 בס"ה, והיה מגיע לו 10% דהיינו 400,000. וכמפורש בשטר החתום על ידיהם שיקבל 10% מכל מה שיתקבל אצל מנהל העיזבון.

לפי תביעתו, היה נשאר לכל אחד רק 720 אלף, והוא היה מקבל בנוסף 400 דהיינו בס"ה 1,120,000. וכעת נשאר לכל אחד 675 אלף והוא קיבל בס"ה 750 ובנוסף 300 דהיינו בס"ה 1,050,000 בלבד. וכאילו הוא בעצמו הפריש שכר טירחה לעצמו במקום שהם ישלמו לו חלק זה על חשבונם. והאחים מתנגדים לפירוש זה בהסכם.

ובדקתי בשטר ההתחייבות, ויש שם משמעויות סותרות, ויש מקום ליישב הסתירות לכאן ולכאן, ויד בעל השטר על התחתונה.

.2271

סימן פג

נשאלתי מבחור שהלך אחרי התפילה ביציאה מבית הכנסת כדרכו עם הטלית מקופלת על ידו ועליה היו מונחים ב' נרתיקים אחד עם תפילין של רש"י ואחד עם תפילין דר"ת וביד השניה אחז המגבת ושקית וטלפון,

והנרתיק עם תפילין דר"ת איבד אחיזתו והחל ליפול, ועצר אותו עם הרגל לקיר סמוך לרצפה, ואולי נגע קצה הנרתיק ברצפה, והרימו. האם צריך לתת פרוטה לצדקה.

והשבתי שאם היו מכוסים א"צ, ואם היו חשופים היה צריך לצום יום אחד או לפדות התענית בסכום כסף של פדיון, ולא רק פרוטה. אבל חייב לקבל על עצמו תשובה, והתשובה היא שיקבל על עצמו כי להבא אף פעם לא יחזיק הטלפון בידו באותו זמן שיוצא עם התפילין ביד ולא יענה לא לשיחה ולא להודעה ולא יבדוק מי התקשר או שלח הודעה, כי ברור שזה מסיח הדעת ולכן איבד את האחיזה של התפילין, וחייב לא להסיח דעת כשמחזיק כך את התפילין. והודה שכך היה.

.2272

סימן פד

נשאלתי מאדם שזכה בדירה במחיר למשתכן בזכאות של משרד השיכון וזה עקב ששינה פרטים מהאמת, וכעת חושש מגזל, האם צריך לשלם למדינה את ההפרש שהדירה עלתה לו יותר זול.

והשבתי שלא את המדינה גזל אלא את הזכאים הבאים אחר סוף התור, שהגיע להם לזכות אילו היתה נשארת דירה בהיצע, ונדחו להגרלה הבאה. אבל המדינה לא הפסידה כסף, כי אם היה אומר האמת לא היו מרוויחים את כספו אלא נותנים ההנחה לזכאי אחר. ובין כך ובין כך לא המעיט מכסף המדינה בשינוי מהאמת שלו.

ואולי זה נכלל בגזל ואינו יודע מי גזל שיעשה צרכי רבים. וצ"ע.

.2273

סימן פה

נשאלתי אודות כלה מאורסת בעלת תשובה, ובעבר בהיותה חילוניה היה לה חבר אחד שהתארסו בטקס שהציע לה "נישואין" מול חברים, כלומר ששאל אותה אם רוצה להתחתן איתו וענתה "כן" ואז הגיש לה טבעת לעיניהם. ואח"כ האירוסין התבטלו וחזרה בתשובה. כעת זה נודע לחתן

ושואל האם אי"צ שתתגרש מהראשון לחומרא, ואף שהחברים שם כולם היו מחללי שבת לפי דבריהם, מ"מ אולי יש לחשוש שמא הרהרו בתשובה בליבם באותו רגע.

והשבתי שכבר נשאל בזה הגריש"א והשיב שאם הנוכחים היו פסולי עדות ומחללי שבת, אי"צ גט מספק. ושלחתי לשואל לשון אמור"א זללה"ה עם השאלה והתשובה שרשם מפיו בדיוק.

ונראה דרך רשע האומר ע"מ שאני צדיק חוששים שהרהר תשובה, שהרי דיבר על צד כזה שהוא צדיק, ומעשה הקידושין ודאיים עם לשון טוב, עם עדים כשרים, רק התנאי לא מקויים כי יודעים שהוא רשע, ע"ז נאמר שחיישינן שהתנאי כן התקיים. ומשא"כ לגבי עדים פסולים, הקידושין בכלל לא קידושין, וזה לא רק שהיה תנאי על מנת. וגם לא הועלה כזה דיבור מאף אחד מהם שנימא אולי הוא התכוין להיות צדיק בליבו. ולכן נראה שע"ז לא נאמר הצד שכתוב בגמרא.

.2274

סימן פו

נשאלתי מאדם ששכר רכב (ואחד מהתנאים שחתם בהם שאינו נותן לאחר לנהוג, ועוד תנאי שחתם עליו שהוא נהג ותיק ולא חדש, ובלא זה אין ביטוח להשכרה), ולמעשה נתן לאשתו לנהוג והיא נהגת חדשה, ועשתה תאונה עצמית כששניהם יושבים בפנים, והרכב ניזוק לגמרי והם נלקחו פצועים לבית חולים, ואחד מהם עבר ניתוחים, והשני היה זקוק לפיזיותרפיה, ובנתיים סבלו כאבים. אבל הכל כבר ב"ה עבר.

וכעת חברת הביטוח פ' של חברת ההשכרה תובעת ממנו 70 אלף שקל, כי התברר להם שאין כיסוי ביטוחי בגלל שלא מולאו התנאים. והתייעץ עם עורך דין איך להתמודד עם התביעה, והלה ייעץ לו לתבוע תביעה נגדית את חברת הביטוח פ' שגם השואל מבוטח בה מנזקי גוף של תאונות, ויכול לנפח את הנזקים לסכום של 70 אלף בקלות, עם מסמכי הפינוי לבי"ח והניתוחים והפיזיותרפיה וגם יטען שהם סובלים מאוד עדיין ונגע להם כושר ההשתכרות וכו'.

השאלה אם מותר מצד הדין להגיש תביעה כזאת במצב הנוכחי שכבר אין להם נזק, ומה שהיה בעבר לא הגיע לסך כזה של נזק.

וסברתי שבדבר שעל פי דין מגיע לנתבע, הוא יכול להגישו כתביעה נגדית, ולא מעבר לכך. ואם יש דבר שהביטוח התחייב בו בפוליסה, גם אם מעיקר הדין אינו בכלל נזק שניתן לתובעו בדיני תורה, ההתחייבות תקפה, דעל דעת כן שילם דמי ביטוח, וניתן לתבוע כל דבר שכלול בפוליסה. אבל לא מעבר לזה.

אולם ידידי הגרמ"ה טען שהיות והביטוח פנה לתביעה בבימש"פ ולא בד"ת, ובלי ספק כנהוג וכמנהג העו"ד שלהם ניפח את התביעה שלהם לסכום גבוה מהנזק האמיתי, א"כ היתר ההתגוננות כולל ניפוח של העו"ד הנגדי, כמה שרק יוכל לטעון, בלי קשר להאמת. כי זה מה שהתובע בחר ולסוג כזה של ערכאה והתנהלות הוא גורר את הנתבע. ולכן מותר לכתחילה לטעון כל מה שרוצה, גם הרבה יותר מהנזק האמיתי, בלי שום הגבלה.

.2275

סימן פז

נשאלתי בנידון זוג שהשקיעו ברכישת נדל"ן זול שעתיד להתייקר על מנת למוכרו בשעת היוקר, וחלק מהכסף היה של האשה שהכניסה כנכסי מלוג. וכשבאו לממש המכירה אחרי שעלה המחיר, נפרדו. וטוען הבעל שכל הריוח הוא פירות, ומגיע לו גם מה שהרויח החלק שלה.

והשבתי נראה דאם היה מושכר כל הזמן הזה כל הכסף שהתקבל מהשכירות הוא פירות. וגם בזה רק מה שנגבה כבר מגיע לו. אבל מה שעוד לא נגבה זה פירות שלא אכלם ולא קצצם בעוד הקרקע תחת ידו, והיא מקבלת הפירות, אף ש"צמחו" בשעה שהיה תחת רשותו לפירות. מידי דהוי סוגיא בשנים אוחזין בב"מ דט"ו, ויש לו דין לוקח עד שימות או תתגרש, וטפי לא וכו' בהמפקיד בב"מ דל"ח אפילו שמע שממשמשין ובאין וקדם ותלש ואכל ה"ז זריז ונשכר. ומה שלא תלש, לא.

אבל התייקרות הדירה עצמה זה כולו שבח הגוף ולא פירות. וזה שייך לה גם מה שהיו מוכרים אילו לא היו נפרדים. דאין מגיע לבעל בנכסי מלוג אלא רק פירות ולא גוף. והסכים עמי הגרמ"ה.

סימן פח

נשאלתי בנידון בין שתי ישיבות בהר נוף, אשר הב' חיפשו מגרש לבנות בנין ומוכנים להשקיע 35 מליון, וידעו על קיומו של מגרש מסויים שדורשים עליו מינימום 50 מליון. וניגש אליהם ראש ישיבה הא' והציע את אותו מגרש באמרו שיכול להוריד המחיר עבורם ל-35 מליון. ואמר לו הב' בתשובה שאם יצליח להוריד המחיר ישלם לו דמי תיווך 2%. וטרח הא' ונפגש עם העו"ד של בעל המגרש והוציא ממנו מכתב של הצעת מחיר, לכבוד ב', והוא 37 מליון לצורכי מו"מ. וכאשר פנה א' בחזרה להביא לב' את המסמך, א"ל ב' איני צריך את העזרה שלך כי אדם שלישי, שהוא כעין שותף של המוכר נכנס אליו כעת ומנהלים מו"מ על 35 מליון.

טוען א' התובע בבירור, שכל העיסקה היא בזכותו ומגיע לו דמי תיווך מלאים. ואם יטעון השלישי שהוא פנה מיוזמתו העצמית ולא כתוצאה של שתדלנות א' אצל העו"ד של המוכר, עכ"פ היות והורדת המחיר היה בזכותו, מגיע לו לפחות שליש של מתחיל בתיווך.

טוען ב' הנתבע שהיות וכבר ידע על המגרש קודם אי"צ מלאכה של מתחיל. והיות והשלישי פנה אליו מיוזמתו ולא ידוע שזה תוצאה של השתדלנות של א', לא מגיע לו כלום.

עוד טוען א' התובע שהיות ונשלח להביא מסמך הורדת מחיר של הצעה, וקיים שליחותו, לא יכול הנתבע לומר אח"כ איני רוצה לקבל וכו'. וחייב כי עשה שליחותו.

והשבתי שמכח שהבטיח לו בהתחלה "תיווך" ועד"ז הלך להשיג המכתב, זה אומר שגדריו כמתווך לענין שכר, שאי לא פעל את העיסקה, לא מקבל על הטורח, ולכן על עצם המכתב לא יכול לתבוע שכר כשליח או כפועל ע"ז לבד. וגדרי מתווך הוא שמגיע לו רק אם עשה קישור בין שני צדדים, ולא על הבאת מידע לצד אחד.

והיות וכאן טוען הנתבע שלא נעשה קישור ע"י התובע, כי המוכר בעצמו שלח אליו הצעה, אם כן נחשב ללא פעל ולא מגיע לו כלום. אלא אם כן יוכיח שהמוכר שלח את שלוחו להציע בעקבות הפניה של התובע ששמע שהקונה רוצה לקנות, במחיר זה, ולכן ניגש אליו. א"כ בזה יגיע למתווך הכל כי הוא גמר הקשר. ואם השליח ששלח המוכר לא סגר מיד את העיסקה בין המוכר לקונה אלא היה משא ומתן שהשליח נזקק לפשר ולגשר להביאם אל הגמר, אם יוכח מלוח זמנים מפורש, או מהודאה שלהם שזה

החל בעקבות התובע, מגיע לו בתור "מתחיל" בלבד, דהיינו שליש מתוך 2% שתובע. כי התברר שלא גמר הקשר ביניהם אלא רק התחילו.

.2277

סימן פט

נשאלתי מרוכש דירה בבית שמש מקבלן והמחיר גבוה יותר כי זה עם גג רעפים. האם עוד כמה שנים יוכל לבנות עוד קומה כמו גג פרטי או שיצטרך לבקש רשות השכנים ויוכלו לדרוש ממנו תשלום.

והשבתי שאם זה "מוצמד" לדירה, כמו שיש הצמדות אחרות מרכוש המשותף לדירות אחדות, ולמשל חניה, מחסן, חצר פרטית. אז אין זה שייך לשכנים ולא יצטרך לשלם לאף אחד ורק הוא יוכל לבנות. ולפי החוק כן יצטרך רשותם אבל לא שלהם. אבל אם זה לא מוצמד, זה נשאר של כל הבנין, וברחובות מסויימים בבית שמש זה נשאר של חצי מהבנין, של כל "העמודה" שתחתיו, ויכולים גם לדרוש כסף ע"ז. ואמנם יש שפסקו דשונה גג רעפים מגג יצוק שרעפים אינו משותף אלא של הדירה העליונה בלבד. ונראה שאלו שפסקו כך, שינו דעתם אחרי שהעיריות החלו לתת רשיונות לדירות מפוצלות וסברו כן רק בעוד שהרשיון והאפשרויות היו רק להרחבת הדירה העליונה.

.2278

סימן צ

נשאל הגרמ"ה בתביעת מתווך בין סופר סת"ם לרוכש סת"ת, שסיכמו כל הפרטים וטרם חתמו על "חוזה", ודובר שיפגשו לחתום למחרת, ובנתיים רכש הסופר את היריעות הראשונות של בראשית מכספו עבור המזמין, דהיינו בשליחותו, כי המזמין הרי רוצה שכל הסת"ת יהיה בשליחותו מהחל ועד כלה. והמתווך תובע דמי תיווך.

וסבר הגרמ"ה שהיות והשליחות חלה, ה"ז קנין בפנ"ע גם בלי חוזה. ומאחר ונוצר קנין חל החיוב למתווך שזמן חלות החיוב לשלם לו הוא ברגע שנוצר קנין.

ולענ"ד אין זה קנין כי סיכמו לחתום וטרם חתמו. וא"ת הרי קנה "בשליחות", וי"ל שזה לא מונע חזרה מכל הענין כמו קנין. והא ראייה: התביעה של המתווך. שהרי אם היה נחתם אח"כ הסכם ודאי שהיו משלמים למתווך בלי להכנס לדקדוקי שעות אם החיוב חל בקניית היריעות או בחתימה. אלא מאי, שאינם משלמים כי לא חתמו, רק שהוא טוען שכבר חל קנין וע"ז יש "חזרה", וכל שחל קנין אין החזרה פוטרת מתשלום תיווך. ואיך חזרו בהם? האם הסופר הביא את היריעות למזמין? האם על זה כן שילם לסופר? ודאי שלא ואי"צ לפנים. הרי מוכח שזה לא שליחות ולא תחילת קנין.

.2279

סימן צא

נשאלתי מאדם שרוצה לרכוש דירה וקיבל מידע על דירה ממתווך וחתם אצלו על התחייבות שלא יעביר שום מידע לאחרים, כדי שאם העיסקה לא תצא לפועל שלא יפסיד המתווך אם אחרים ידעו על הדירה הזאת שלא ממנו. וכעת רוצה השואל להתייעץ עם חבר או בן משפחה על מעלות וחסרונות כדי לדעת אם לסגור העיסקה, ולצורך כן צריך לומר לו דברים שמגלים או מרמזים על מיקום הדירה וכו', האם מותר לו.

והשבתי נראה פשוט שאין איסור אלא שאם הם יקנו את זה כתוצאה מהמידע שמסר, חייב לשלם ההפסד של התיווך למתווך. ולכן כשהולך להתייעץ שיזהיר את היועץ שהוא לא יקנה את זה ולא יספר על זה, כדי שלא יגרום לו נזק. ובכה"ג אין בעיה. דזה לא דרך הצעה ועל זה לא התכוין המתווך להתנות ולאסור.

.2280

סימן צב

נשאל הגר"ו בין משכיר ושוכר דירה, אשר הסתיימה שנה של שכירות, והודיע המשכיר לשוכר שמעלה את המחיר החודשי ב500 שקל, והשוכר לא מעוניין לשכור בית כ"כ ביוקר, אבל להתפנות מיד לא יכול, לכן ביקש חודש להתארגן. ובסוף החודש הנוסף מביא השוכר למשכיר סכום כפי

שהמשכיר רצה (עם תוס' 500), והמשכיר מלכתחילה הבין בהסכמתו לחודש, שהשוכר לא מוכן להעלות שכ"ד אפילו לחודש זה, ועד"ז הסכים לעוד חודש במחיר הנמוך, האם מותר לו למשכיר לקבל את התוספת בשתיקה, שהיא כנראה טעות של השוכר?

וסבר הגר"ו שאסור לו. ולענ"ד הטעות היא שהשוכר מלכתחילה לא רצה לחתום חוזה חדש לשנה במחיר גבוה, ולא הבין שהמשכיר מוכן לחודש אחד לוותר על המחיר הגבוה. ומה שביקש השוכר חודש, אין זה בקשה להשאיר המחיר הישן אלא לא להאריך החוזה, אבל לא לצאת מיד. ולמחיר הגבוה כן הסכים.

וא"כ כשלא דיברו דברים ברורים לכאורה בטלה קציצה. והנה במקרה שהיה ויכוח כזה בין מוכר וקונה, ולא הבינו זה את זה, והקונה נותן יותר ממה שהמוכר התכוין לקחת, כל שלא שמע טוב - לא היתה פסיקה. הפסיקה היא השתוות שני הצדדים, וסיימו להתמקח. וכל שלא היה כן אלא לא הגיעו לכלל פסיקה ובא לשלם בלי פסיקה, וכמו אם הקונה שלף 30 לשלם בלי לשאול, והמוכר היה סבור בדעתו למכור ב20, ולא גילה דעתו לקונה, שמותר לקחת, חוץ מדין דובר אמת בלבבו דר"ס.

אבל בנידוננו, כבר היתה שכירות קצוצה ופסוקה שנה שלמה, א"כ אם אין דיבור מוסכם ומפורש, בפשטות זה חוזר למה שנקצץ וסוכם בשנה שעברה.

ובמקח כנ"ל, ובמקרה של שכירות אם אינה המשך אלא בתחילת השכירות היתה אי הבנה כזאת, לא מוצא ראיה מפורשת לדבר, אלא כדמות ראיה לדבר: בדין בע"ה שאמר לשלוחו צא ושכור לי פועלים בה' והלך ושכרן בו', שהפועל ובע"ה לא נדברו בעצמם ביניהם ולכן היתה אי הבנה, והדין הוא דבטלה קציצה ומשלם להם כמנהג המדינה / כפחות שבפועלים. (בריש סי' שלב). וה"נ הכא צריכים לשום כמה השער הכללי בעיר, ואם יש כמה, חייב כהפחות שבהם.

2281.

סימן צג

נשאלתי על מקרה של זוג גרושים ששני ההורים "משמורנים" לפי הסדר ביניהם של חלוקת זמן, והאב טס לחו"ל בתוך הזמן שהילדים אצלו והשאייר הילדים אצל אחותו, ויש לאם סיבה לחוש לכך שלא טוב להם שם, ולו בגלל שבכך יהיה להם ניכור הורי כלפיה, ורוצה לקחת הילדים אע"פ שזה

"זמן שלו" היות ולא נמצא. ולדבריה שאלה את העו"ד ואמר שאם האב לא נמצא, המשמורת של האם ולא של קרובי האב, גם בתוך הזמן שלו. השאלה היא אם גם לפי דין תורה זה כך.

והשבתי שיכולה לסמוך על העו"ד בדברים אלו. ומן הדין אילו נחשוב את חלוקת הזמנים כחלוקת שותפים (הגם שאין הילדים בבעלות משותפת, אלא ההיפך חובת ההורים משותפת לגדלם. וגם כשהם תחת יד צד אחד, לא פקע ההורות של השני), אפשר להביא אסמכתא מהרשב"א שהביא המג"א באו"ח הלכות קדיש.

אולם באמת יש גיל שילדים מעיקר הדין תחת רשות האב, ולפי"ז אין לאם שום זכות להביע דעה, גם אם הוא בחו"ל, והעמיד במקומו שומר טוב אחר. אבל בבתי הדין אין דנים כ"ז לפי עיקר הדין אלא לפי הסכמות וההנחה היא ששניהם שווים.

.2282

סימן צד

נשאלתי אם בעל עסק רשאי לתת מעשרות לנזקק שאח"כ ירוויח ממנו, שאם יהיה לו כסף מן הסתם יקנה אצלו ולא אצל אחר.

והשבתי שהנתינה היא לכל צורך שהוא ולא רק לרכישה, ומה שבאמת אח"כ יהיה לו ריווח, זה לא נחשב אותו כסף.

.2283

סימן צה

נשאלתי על קופת צדקה שבבית שמיועדת לעמותה, ולא באים לרוקן אותה, אם אפשר להוציא משם את הכספים להעבירם לצדקה למטרות אחרות.

והשבתי שיתקשרו למס' הטלפון שרשום ע"ז שיבואו לרוקן. ורק אם א"א לדעת מי הם ואין שום אפשרות תקשורת, יש להעביר לצדקה דומה. אם במקור הוקדש לעמותה לצרכי שבת יתן לצרכי שבת. אם הוקדש לעזרה לחולים יתן לעזרה לחולים וכיוצ"ב.

סימן צו

נשאלתי עד היכן מגיע דין "הלך אחר הנתבע" האם יכול לגרור הנתבע את התובע לקצה העולם כדי להתיש אותו ולייאשו מהתביעה. ומדובר על תביעה בין שנים שאחד תושב הצפון ואחד תושב בני ברק והנתבע דורש ללכת אחריו לבי"ד שנמצא בישוב בשומרון.

והשבתי שהדבר מוסכם שדין הלך אחר הנתבע הוא שהתובע זקוק ללכת לעירו של הנתבע, ולא לגרום לנתבע הוצאות לבוא לעירו שלו לפני שהוברר בבי"ד שקיימת בכלל תביעה. והאחרונים כתבו שאפילו כששניהם גרים באותה העיר נוהגים ללכת אחרי בי"ד שבחר הנתבע, אף שאי"ז מעיקר הדין. אבל כמובן שנשאר הדין הלך אחר עירו של הנתבע. ונתבע שרוצה לצאת מעירו לדון בעיר אחרת איבד את זכותו שיבואו אחריו. שכל הטעם הוא ככתוב ברא"ש שלא יזדקק הנתבע להוציא מנה על מנה ויגרום לעשירים להיות נתבעים כדי שיתפשרו עם התובעים בלי דיון כדי לא להפסיד מעות הדרך. וכתוב גם שהוא מטעם המוציא מחברו עליו הראיה, שהנתבע מוחזק במעותיו גם לא להוציא כסף על הדרך לדיון. אבל כשרוצה הנתבע לנסוע מעירו לעיר אחרת, הדר עיקר דינא דגמרא שהנתבע הולך אחר התובע לעירו, מדין עבד לווה לאיש מלוה.

סימן צז

נשאלתי מנציג שרוצה להיבחר למועצת עיריה ורוצה להתהדר בהסכמה של בית דין שכל מעשיו יהיו על פי דין והבי"ד יורו לו מה לעשות אם יהיו חילוקי דעות.

והשבתי שאם וכאשר יהיו תביעות נגדו יוכל לבקש לדון בבי"ד זה מדין תובע הולך אחר הנתבע. אבל יתכן שלפי הדין באיזה חילוקי דעות ותביעות יהיה הדין ללכת לבי"ד אחר, של התובע או של זבל"א וזבל"א, או לצאת מהעיר לבי"ד שמחוץ לעיר כדין בעלי השפעה שלענין ההשפעה שלהם יש להם דין אלם בעירו שאין הולכים לבי"ד שבעירם אלא מוציאים לדון בעיר אחרת. לכן אין נכון לקבוע מראש שהבי"ד כאן יפסוק, ולתת ע"ס זה תמיכה כוללת לכל מה שיעשה ויפעל. אלא אם מעוניין יכול לחתום על טופס שטר בוררות של הבי"ד, והמזכירות תאשר שקיבל עליו כל הסמכות הכלולה

בטופס זה. וכמובן סירב שזה לא מסייע לו לתעמולה שרצה ופנה לבי"ד אחר.

.2286

סימן צח

נשאלתי מחבר קופ"ח לאומית שמממנים לזכאים שלהם זוגות משקפיים בחינם מלבד 26 שקל דמי השתתפות, אבל מאיזו סיבה (של חוב כספי שחייב להם קרוב משפחה שלו) אינם מוכנים לתת לו הזכאות (עד שאותו קרוב ישלם כל חובו הגדול). האם מותר לקנות עם מס' זהות של חבר שג"כ זכאי למשקפיים מהם ומסכים לו.

והשבתי שאין זה בכלל ההסכם הביטוחי שחייבים לו, אלא מתנה מהם. וככל מתנה יכול הנותן להחליט אם נותן או שלא, וא"א לקחת ממנו בערמה. וזה גזל.

.2287

סימן צט

נשאלתי ע"ד יזם שחתם לדיירים על מסמכים וחוזים של פינוי ובינוי, ובסעיף 11 התחייב בכל המיסים והתשלומים והעלויות שיחולו על הדיירים עקב העיסקה, ובסעיף 17 רשום בכותרת "התחייבויות היזם לאחר הפינוי" ושם נרשם בין היתר תשלומיו לכל התביעות והמיסים והתשלומים וכו' שיהיו ע"ש הדיירים. וכעת תבעה העיריה היטל השבחה מדייר אשר רצה למכור את הנכס שלו באמצע שלבי הרשינות, ואינם משחררים אישורים לטאבו בלי לקבל היטל השבחה, והטילו על הדייר סכום גדול. פנה הדייר ליזם שישלם, והיזם נתלה בכותרת שחייב רק בעת הפינוי ולא קודם.

והנה בסעיף 20 שם מתחייב היזם בכל מיני גרמות ונזקי ממון וגוף ומה שנגרם במחדל שלו וכל סיבה שכתוצאה מחתימת הסכם זה. וכן מקבל על עצמו את כל הוצאות הדיירים כולל בייצוג נגדו בעיסקה זו ובכל תביעה אם תהיה, ובכל נזק שיגרם בתוצאה מתביעות אלו. ועל התחייבות שרשומה בסעיף 20 אין את ההגבלה של "אחרי שלב הפינוי", ומשמע שמתחייב מיד. וטוען בעל הדירה המוכר שהיטל ההשבחה הוא תוצאה

מהסכם זה שהשבחה היא מה שהעיריה נתנה רשיון לפינוי בינוי. אבל היזם טוען שהעיריה לא היתה תובעת את ההיטל אלולא החליט למכור באמצע, כמו שלא תבעה משאר הדיירים. ואילו ליזם עצמו יש תכניות ליפטר מהיטל השבחה ע"י השקעה בתשתיות ופיתוח סביבתי, וזה רק בשלב האחרון של הבינוי, ועדיין לא חל עליו שום חוב כאמור.

והשבתי שהיטל השבחה חל מיד על הדייר, רק שהעיריה לא תובעת את זה עד שיגיע זמן שיזדקקו לה, וכשמבקשים אישור לטאבו זה זמן שיכולה לגבות ולהוציא כל המיסים. והדייר המוכר היה מוכרח לבקש אישור העיריה אחרי שמכר, שאם לא היה מביא אישור עיריה הרי הקונה היה תובע אותו על העיכוב בהעברה בטאבו, ומן הסתם היה המקח מתבטל והמוכר היה מפסיד גם דמי ביטול חוזה שהם גבוהים הרבה יותר, ואף וגם אותם היה מחוייב היזם לשלם למוכר לפי סעיף 20.

ובנוסף יש מקום לומר שהכותרת של סעיף 17 אינה הגבלה על האמור לעיל בסעיף 11 אלא רק על האמור להלן בסעיף 17. ומכיון שההתחייבות לכל המיסים רשומה פעמיים בחוזה. פעם ראשונה בלי הגבלת זמן, ורק בפעם השניה עם הגבלת זמן. יש לדון אם על זה אומרים "תפוס לשון אחרון" או שסעיף 11 עומד בפני עצמו ומחייב בפ"ע.

וטענת היזם שלמוכר יש "אשם תורם" שהעיר את הדוב מריבצו ופנה לעיריה לקבל מסמך העברה לטאבו, ולכן זה פוטר אותו. לכאורה אינה נכונה, ואפרש שיחתי:

בעל דירה יש בבעלותו גם את הגוף, גם את הערך. גם את השימוש וזכות ההחזקה, וגם את האופציות שנובעות מכח היותו בעלים ומחזיק. כל האופציות כולן הן חלקים מעצם קניינו.

אם יהיה מצב שלבעלים של דירה יש רק מגורים ואין לו אופציות של בעלים, זה נחשב גרמת נזק ישיר.

כעת בא יזם וטוען לדייר "לא היה לך אופציה / זכות לבקש מהעיריה אישור לטאבו. בזה שהלכת לבקש אישור והבאת עליך את היטל השבחה, זו אשמתך, או גם אתה אשם בהיטל ולא רק הגשת הרשיונות של פינוי בינוי".

עונה אני: נכון שהיטל השבחה שנכפה בעת הזאת ולא מאוחר יותר נובע ממעשה הדייר, ולא רק ממעשה היזם. אבל כבילת ידי הדייר שלא למכור, או לא להתחייב בחוזה שיביא לקונה אישורי עיריה, או שלא לפנות לטאבו וכו' - כל אלו חלקים מגוף הבעלות של הדייר! והיזם הוא היחיד במישרין שהזיק לו את האופציות האלו!

לכן, זכותו של הדייר באופציות הללו, שלטענת היזם היה עליו להתעכב שנתיים ושלוש וארבע עד לבינוי, ולא למכור קודם, שוות כסף רב! וזה גרמת היזק שגרם היזם והתחייב על זה בסעיף 20.

בכמה לשום את היזק האופציות?

הגיוני בעיני לשום את זה בערך היטל ההשבחה שהעיריה דורשת עקב המכירה.

ובקצרה: כי הבעלות של המוכר בעת החתימה ליזם היא לא מוגבלת מלמכור לאחר ולעשות בבית כל מה שבע"ב עושה בשלו כולל כל שלבי מכירה והעברה בטאבו ובקשת אישורי עיריה וכו', והפעולות של הרשיונות של "פינוי בינוי" שהחילו על הנכס חוב הם רק של היזם, ועצם ההגבלה שהוטלה על המוכר שלא לעשות עיסקה של מכר או לא לגשת לעיריה לבקש אישור לטאבו, זה בפנ"ע נחשב לגרמת נזק, וערך הגרמא היא כמה שהעיריה דורשת על זה. וגרמת נזק זו לבדה מחייבת את היזם לפי סעיף 20. ובזה אין שום תרומת אשם ולא שותפות של המוכר. ודו"ק.

על כן נלע"ד שהיזם חייב בכל התביעות של התובע.

2288.

סימן ק

נשאל הגר"ו בנידון טרמפיסט ששאל באמצע הנסיעה פלאפון מהנהג ונפל מידו ונשבר, האם יש לו פטור של "בעליו עמו".

והשיב לפי הגמ' בב"מ דף צז לסוף אגלאי מילתא דלמיסר טעונה הוא דנפק, כלומר דכל שאין יציאת הבעלים לצורך שירות השואל אלא לצורך עצמו, אף שיצא עמו מ"מ אינו שואל לו ולא חשיב שאילה בבעלים ליפטר. והמרדכי שם בסימן שעג מביא ראב"ה העזרי שלמד מזה דאם השאיל לו סוסו ותפש וכו' זהו לתקנת בהמתו וכן מצאתי דאין זה נקרא עמו במלאכתו אלא היכא דשואל בקש מן המשאיל עשה לי דבר פלוני וכן כולם אשקיין מיא זיל אפי לי דלעיל אבל אם עשה מעצמו אין זה עמו במלאכתו עכ"ל. כלומר שהפטור הוא רק כאשר הבעלים עצמו נשאל לטובת מלאכת השואל, אבל אם היה שם למלאכת עצמו אין את הפטור. וברכב שנוסע ליעד מסויים והואיל הנהג להעלות לרכבו טרמפיסט לאותו יעד, לא נחשב שמשאיל את עצמו לצורך הטרמפיסט כי הרי נוסע לאותו יעד לצורך עצמו ולא לצורך הטרמפיסט.

(הערה: אם נדייק לשון המרדכי, יש מקום לחלק בין בקשו הטרמפיסט להעלותו ולהסיעו, ובין אם בעל הרכב הציע מעצמו. ויל"ע. ולמעשה פסק השו"ע בסימן שמו סעיף ד את הגמ' הנ"ל למעשה ולהדיא לא מקבל דעת המרדכי לגבי החילוק אם השואל בקש מהבעלים או שהבעלים באו מעצמם לסייע לשואל, אלא כל שזה סיוע לשואל הוי דין בעליו עמו, ואם רק שומרים לצורך עצמם ומסייעים לבהמתם שלא תנזק אין דין שמירה בבעלים).

ועפ"ז אמר הגר"ו בבעלים של מקרר שרצה להעבירו למקום אחר וביקש עזרה מאדם אחר, ואף אחד משניהם לא יכול להעביר את המקרר לבד רק שניהם יחד. ובעת ההעברה ביקש העוזר טלפון של בעל המקרר ובשימושו נפל ונשבר, דיש כן דין שמירה בבעלים, כי הבעלים לא רק מטלטל את המקרר של עצמו אלא גם עוזר לשני, שהרי יודע שהשני לא יכול לבד, ובא לעזור לו. א"כ זה שאלה בבעלים ופטור העוזר מנזק הטלפון.

(ולוא דבריו היה נ"ל איפכא בדין זה, שבעל המקרר אילו היה יכול היה מעבירו בידיו לבד ולא מבקש עזרה, ואכן מה שמעביר בעצמו ביחד עם העוזר זה בשביל עצמו בלבד. אלא שהוא ביקש את העוזר שיעזור לו על הפלגא שאינו מסוגל להוביל לבד. אבל מה שהעוזר לא מסוגל לבד אין הבעלים מסייע לו "בשביל העוזר". כי העוזר בכלל לא נשכר או הושאל כסבל בשביל "כל" המקרר, אלא רק כמסייע לחצי שהבעלים לא מצליח בעצמו לבד. ולפי"ז אין הבעלים עמו במלאכו של העוזר והעוזר חייב בנזק הטלפון של הבעלים. אבל אם הבעלים היה שואל מהעוזר בתו"כ העבודה פלאפון של העוזר ונפל מיד בעל המקרר ונשבר, היה בעל המקרר פטור על הפלאפון מדין עמו במלאכתו, שהעוזר שואל לו לעזור לו. כנלע"ד. ולדעת הגר"ו שניהם שאולים זל"ז, כי שניהם יודעים שצריכים לעזור כל אחד לשני, ואין אף אחד מהם יכול לבד ומתכוונים לעזור לשני, ולכן שניהם "עמו במלאכתו" של השני, ובשני הצדדים יהיה להם פטור של בעליו עמו. גם אם הבעלים שאל מהעוזר, וגם כשהעוזר שאל מהבעלים).

עתה מה יהיה הדין במוביל יחד עם הבעלים שהניחו על נגרר של העוזר, ולא קשר טוב ונפל המקרר בנסיעה. לדעת הגר"ו יש למוביל פטור של בעליו עמו רק אם זה נידון של חסרון בשמירה, ואפילו אם זה פשיעה, לדעה שבעליו עמו פוטר גם מפשיעה. אבל אם ההתנעה ופעולת הנסיעה של המוביל הפילה את המקרר הבלתי קשור, זה כבר מעשה אדם המזיק בידים, ול"ש לדיני שמירה, ואין פטור של בעליו עמו. (ולמשנת"ל בין כך ובין כך אין פטור בעליו עמו).

סימן קא

נשאלתי מבעל מגרש ששם האשה מעריסה עטל או אתל ויש לה עוד שם, ונסתפק איך צריכים לכתוב בגט, אם בע' או בא'. והאשה לא משתמשת בשם זה לחתום ואין לה ראייה איך רגילה לכתוב. וא"ל הדיין ברבנות שיכתבו רק "דמתקריא" עם השם השני, לרמז את השם הנוסף שלא נכתב. (וסמך כנראה על שיטת המהרי"ט שהביא ב"ש בשמות נשים אבגלי וכו', שהובא בשד"ח מערכת גט סי' ה' בשם כמה אחרונים) והוקשה בעיני השואל פתרון זה (דלא ידע המקור הנ"ל) והלך לשאול את הדיין הגאון... מבי"ד בני ברק, והשיבו שכך יש לעשות לכתחילה. ושואל קמן האם כך הדין פשוט לכו"ע.

והשבתי שכיון שמדובר בשם עריסה שלא נשתקע יש חיוב לכותבו לכתחילה ודאי ולא להשמיטו לגמרי ולכוללו בדמתקריא ע"פ האחרונים הנ"ל די"ל שעל זה לא דיברו, וכמ"ש אמור"א בפסקי דין בכרך יא עמ' תרסה ע"פ תשובת החת"ס ח"ב סי' לח ואחיעזר ח"ג סי' עו ד"ה אולם, ועי"ש מה שמביא מהחזו"א ומדברי יוסף ומתשובות הר צבי, וכן הכרעת הגריש"א שעדיף בכה"ג לעשות גט שני. (ודכירנא כשעורר אמור"א את הענין הנ"ל כתב על זה אחד מדייני בי"ד בני ברק בכ"י שכך נהוג אצלם מעולם לרמז לכתחילה בדמתקריא את השמות האחרים ואין צריך לגט אחר לכתחילה).

ולמעשה עשו ברבנות כפי שעשו, והולכים לעשות גט שני לרווחא דמילתא בבי"ד בני ברק. ומן הראוי לעמוד ע"ז שיכתבו גם השם עטל כמו שצריך ולא ברמיזת דמתקריא. ולא כמו שאמר הדיין הגאון הנ"ל. (וכבר נודע בבית דיננו מפי הרה"ג רמ"ה שבבי"ד בני ברק שינו ממה שהיו עושים בעבר פתרון תדיר לשאלות ע"י דמתקריא. ותיקנו את הנהוג. וכמ"ש אמור"א במכתבו).

סימן קב

נשאלתי ממציא מיזם של הנגשת בעלי מקצוע של שיפוצי דירות למבקשים, ומפרסם את בעלי המקצוע מהנדס, אדריכל, מעצב פנים, קבלן, מפקח בניה, עו"ד להגיש לעיריה ולהתמקח עם שכנים, שמאי, מודד, וכדומה. והתכנית שלו לגבות את שכר בעלי המקצוע בסכום גבוה ממה

שהם מבקשים, וההפרש להשאיר אצלו כשכר טירחה בלי לומר למזמינים, האם מותר.

ונראה דשכר מתווך (2%) יכול לגבות מעבר לתמחיר של בעלי המקצוע, אבל מעל זה אסור. אלא אם כן יתאם עם בעלי המקצוע שהוא עולה להם יותר, והם יגלגלו את ההוצאה על הלקוח. ובפועל ישלמו משלהם רק התמחיר יעלה.

ומה שהלקוח משלם בשביל בעל מלאכה ובעל המלאכה לא דרש את זה ולא יקבל את זה, אם הלקוח לא מסכים שיהיה לשכר היזם המארגן, ה"ז גזל ממנו. ורק מה שההנהו מעצמו בלי ספק דהיינו שכר תיווך המקובל והידוע שחייב לתת לו כדין יורד, וכדין בלי קציצה שזה כפחות שבפועלים שבעיר, זה מותר לגבות ממנו בלי הסכמה.

.2291

סימן קג

נשאלתי מאדם שנרתם מרצונו והתנדב לשמש כעין אפוטרופוס של יתומה צעירה, (בת 12 וקצת), והוא מנהל חשבון הבנק של חלקה בעיזבון ושומר עבודה את הירושה, ולא מספר לה כמה כסף תמורת הירושה יש בו כדי שישאר לה לעת חתונתה או שתתבגר ותהיה ברת דעה לא לבזבז. ולאותו חשבון נכנס בכל חודש "קיצבת שארים" של ביטוח לאומי, עד שתהיה בת 18.

השאלה הראשונה היא האם הקיצבה שלה או של כלל היתומים הגדולים, שאמנם זה ניתן על שמה, אבל מאי שנא מקיצבת ילדים שאפשר להשתמש לכל המשפחה ולא צריכים להגביל דוקא לצרכי הילדים הקטנים.

השאלה השניה היא כאשר יוצאת היתומה הנ"ל עם חברות וכל אחת קונה לעצמה דבר קטן או אוכל בדרך, והוא נותן לה ג"כ "דמי כיס" לצורך זה, האם יכול לתת על חשבונה מהקיצבה הנ"ל בלי לדווח לה, או שאם נותן אינו יכול להפחית ממנה עד שלא יגיד לה אלא זה על חשבונה. ויש לו חשש לומר לה היות ואם תדע כל הסכום שמקבלת כל חודש זה יפגע בכושר ההתנהלות הטבעית הראויה של גיל זה, אשר אינם יכולים עדיין לנהל עצמם בסכומים כאלו.

והשבתי על עצם שמירת הכספים של העיזבון שלה, שאין זה נגדה אלא מעיקר הדין דנפסק שיתום נחשב קטן לגבי מכירת נכסי אביו עד גיל כ'.

כמבואר בסימן רלה סעיף ט ואילך. ויל"ע אם כל הסכום הזה נכלל בגדרי דין זה ממש, וע"כ יש לפעול כמ"ש להלן.

ועל השאלה הראשונה, שכל תקציב הוא על דעת הנותן אותו, וכמ"ש אדמו"ז לענין קיצבאות הישיבות של משרד האוצר שהיו עבור ישיבות שנפגעו במלחמה, והועבר דרך ועד הישיבות, וועד הישיבות רצו לקחת הסכום ולחלק שווה בשווה לכל הישיבות המאוגדות בוועד. לפיכך רק הקטינה זכאית לקיצבה ולא כל הבית. ולא דומה לקיצבת ילדים אשר לכתחילה מקבלים ההורים/האמא עבור הבית, שכל משפחה שיש לה ילדים, המשפחה זכאית לפי מספר הילדים. זה לפי מספר אבל לא לילדים עצמם. והא ראייה שזה לא מדין אפוטרופסות "הטבעית" של ההורים על הקטנים.

ועל השאלה השניה השבתי שמה שמקבלת אש"ל ודמי כיס להוצאות אוכל בטיול, הרי יכול לגבות ממנה גם אם נתן משל עצמו ולא התנה מראש, כדן שפסק הרמ"א מי שהאכיל חברו בתוך ביתו וכו' בסימן רמו סעיף יז ע"פ התרוה"ד אבל היות צריך להפעיל שיקול דעת לדברים שמוציא עבורה כשאינה מקבלת זאת ואוכלת מיד, ושאלו היתה קטנה היה צריך עבור זה לקבל מינוי אפוטרופסות מב"ד קבוע. ורק לגבי גדולה מבת יב הרי אפוטרופוס לדיקנני לא מוקמינן, ולכן הפתרון הוא שיחה עמה בעצמה. ויעשה בדעת לא לדבר על הוצאה כשהיא כבר "על השולחן" ולא על סכומים מדוייקים, אלא יבקש הסכמתה לנהל עבורה כספים שמשיג עבורה ולהיות המחליט והמכריע אם וכמה לתת וכמה לשמור.

2292.

סימן קד

נשאלתי: מתווך תיווך עסקה לשכירות נכס, אך כאשר הצדדים נפגשו, המשכיר העלה הצעה אחרת [שלא היתה על הפרק] למכור לו את אותו נכס, [במקום להשכיר].

הצד השני שוקל את העניין. אך כעת טוען המתווך שבאם אכן ירכוש [במקום לשכור] יגיע לו תיווך שלם על כל המכירה. האם אכן זה כלול בזכויות שלו כמתווך? מה כבודו סבור? התלבטתי, אולי שליש שתי שליש. לפי עו"ד [להבדיל אלף הבדלות!] החוק רואה את המתווך כגורם שהואיל להגיע לעסקה, למרות שאופי העסקה השתנה!!

אני עדיין מסופק בדבר. אם אני מזמין 2 אנשים לאירוע, וכשהם נפגשים, עושים עסקה [מכירה או קנייה ביניהם] ברור שלא מגיע לי תיווך! בוודאי שיש מקום לחלק, אך עדיין.

לפי דעתכם, מתבקש כאן פשרה?

והשבתי בזה"ל: המסקנה היא, תלוי בדעת הדיין.

ובאריכות, מעיקרא סברתי שציור כזה אינו דומה לכל המקרים שכבר היו ונפטרו מלשלם תיווך לגמרי. דהיינו תיווך שכירות ובתום השנה קנה השוכר את הנכס המושכר.

תיווך לשכירות ובסוף אחרי שנשאו ונתנו רכש מי שרצה לשכור נכס אחר של מי שרצה להשכיר. ועוד.

דכאן הפגיש בין שנים לעיסקא על נכס ספציפי, רק שחשבו על שכירות ובסוף זה גופא באותו נכס נגמר למכירה.

ועדיין יש לי צד כזה.

אבל רוב הדיינים בביה"ד אמרו לי שאין חילוק, ולא מגיע למתווך לא חודש שכירות שהרי לא הושכר בסוף, ולא 2% ממכירה מכיוון שלא לזה הפגיש אותם.

כן אמרו לי כמה דיינים שהיו מחייבים. ומהטעם שרמזת. ואין לזה מקור מפורש בספרי הפוסקים עד הדור הקודם. (ספרי דורינו לא מספיק מקור).

לכן, תלוי בדעת הדיין שישמע שני צדדים כאחד וקבלוהו עליהם.

לדעתי אני חושב שיהיה דיין שיחייב 100% של התביעה, ודיין שיפטור 100%, אני עדיין חושב שחייב. בסבירות שאולי אשמע את הנידון פעם אחרת ואחשוב בכיוון שונה (ככל דבר שאינו מפורש בפוסקים).

אבל החוק אינו צד להכא, שהרי החוק מחייב דמי תיווך רק למי שמחזיק ברשיון תיווך, ולכל מי שמציע הצעה ומפגיש וכו' אין חיוב תיווך, ומשא"כ לפי ההלכה אין צורך ברשיון אלא עצם הפעולה של התיווך מחייבת במלוא התשלום.

.2293

סימן קה

נשאלתי ממי שמצא בביתו (כנראה ממשלוח מנות מפורים שעבר) בקבוק יין של היתר מכירה, האם מותר לשתותו. (והשואל מביתו ומשפחתו סמוכים על שולחן החזו"א בכל דבר וענין).

והשבתי דמצד אחד קדוש בקדושת שביעית ואסור להשחיתו, ובקבוק יחיד אין חייב בביעור. ומצד זה לא נאסר. אבל מצד שני הרי חתום על זה בהשגחת רבנות שנעשה בעבירה של נעבד ומסתמא גם שמור, וקיי"ל שהמכירה אינה כלום אלא הערמה. ונחלקו הראשונים אם שמור ונעבד בעבירה אוסר באכילה וא"א להקל. ועוד, אפילו לרבנים המקילים במלאכה לדעת חלקם יש קדו"ש לענין סחורה ושעת הביעור, והיין הזה בזמן שהתבער לחיה מן השדה לא היה בבית השואל שיפטר בכך שאין בו שיעור ג' סעודות, אלא שהיה במקום של ארגזים מרובים, וחל עליו איסור שלא נתבער. וע"כ שישפוך אותו. (וע"ע בתשובה מס' 27 בחלק א').

.2294

סימן קו

נשאלתי מאדם שמקפיד לאכול בשר בקר בד"ץ בלבד, אבל עוף מיקל ואוכל רבנות, והשאלה היא האם שומן כבש דינו כמו בקר או כמו עוף. והשבתי שבכבש יש חששות כשרות כמו בקר, כגון ניקור הגיד והחלב, ושלא יאכל רבנות.

.2295

סימן קז

נשאלתי אם יש שכן שמתחיל לבנות על הגג המשותף ושכן אחר רוצה להסכים ובתנאי שישלם לו על הערך היחסי של חלקו, האם מגיע לו כסף, ואם נכון למנוע הבניה עד שישלם לו כי אח"כ כבר לא ישלם כלל. והשבתי עצה טובה שנכון וכדאי מאוד.

סימן קח

נשאלתי על סוכה בקומה שלישית על עמודי ברזל שמגיעים לאדמה, ולא נעשה בטון בעומק אלא מונח על חול מילוי (שהחצר גבוהה מהחצר הסמוכה, ואין קיר תמך מבטון רק מאבנים משולבות שמחזיקות את החול המוגבה), וסוברים השכנים שזו סכנה וודאי תיפול הסוכה ויסקן את כל העוברים ושבים וכן אמר להם מהנדס ידוע שזו סכנה גמורה, האם מותר להם לפנות לעיריה למנוע את הסוכה או שצריך לתבוע קודם בבי"ד ולקבל רשות אם לא יופיע.

והשבתי דבמקום סכנה השואל מגונה. אבל התקבל בביה"ד מקדמת דנא להורות לפני שפונים למסירה נגד איומים בסכנה, מי שנוגע בדבר צריך לשאול מומחה שאינו נוגע בדבר אם הסכנה שמדבר עליה היא אובייקטיבית. ורק אז יהיה מותר.

סימן קט

נשאלתי: עד מתי ניתן לטעון קים לי? איך נהוג אצלכם?

שאלה שהיתה לי היום, אם היה כבר דו"ד וחקירת 2 הצדדים, ובסוף התהליך, רק בסיכומים, אחד מהצדדים [דרך הטוען שלו] העלה טענת "קים לי". האם זה מאוחר מדי, כי בעצם נגמר הדיון ורק מסכמים מה שכבר נטען בב"ד, או עד מתן פס"ד ניתן להוסיף או לשנות עם טענות כאלו?

בכללי "קים-לי" [אורים ותומים] לא מצאתי עד מתי ניתן לטעון ובאיזה שלב מאוחר מדי.

והשבתי: יש נידון באחרונים (כמדו' הנתיבות בכללי מיגו ועוד) אם צריך בכלל לטעון קים לי, או שבי"ד צריכים להתחשב במי שיש לו קים לי, בלי שטען את זה.

ובכלליות, כל טענות שא"א לשנות, ושלא טוענים למי שלא טען, זה על העובדות. אבל מה לפסוק ומה כתוב בפוסקים, בכלל לא צריך בעל דין לדעת. משם ואילך הדיין מחפש בראשונים ובאחרונים. ואם יש ב' פוסקים או יותר לטובת מוחזק אינו יכול להוציא ממנו ממון.

ומתי נגמר זכות בעל דין להוסיף טענות, הנה לסתור טענה שכבר טען, לפי השו"ע לא יכול אחרי שיצא מבי"ד, אלא רק באותו דיון עצמו, גם אם אמור להיות דיון המשך. וכמו"כ אם נכתב פרוטוקול "מדעת שניהם" או מטענת חיוב לטענת פטור, אפילו באותו דיון אינו יכול לשנות.

אבל מה שלא סותר, יכול להוסיף כל החיים, למעט ב' אפשרויות אלו:
א' שכבר ניתן פסק דין. ב' שהגבילו בזמן והודיעו שאחרי הזמן הזה נחשב שאין לו עוד טענות / ראיות / עדים / מסמכים וכדו'.
עד כאן מהזכור לי בעל פה מהנהוג אצלנו מקדמת דנא.

.2298

סימן קי

נשאלתי ביוב ראשי בחצר נסתם והיה עולה בבית הדייר של קומת קרקע, והזמין אינסטלטור על חשבונו על דעת לגבות אח"כ מכל השכנים, ו3 ימים טיפל וחפר והתאמץ ובסוף הודיע שאמנם פתח את הסתימה ממקום שהיה סתום אבל היא ברחה להמשך הצינור לרחוב והיא שם וזה על אחריות העיריה שפותחת בחינם, והזמינו את צוות העיריה ופתחו עם מכונה מיוחדת. אח"כ טוען עובד העיריה שזה היה סוג סתימה שלא היה שייך בכלל שאינסטלטור יצליח לדחוף אותה, ולכן שידעו שלא עשה כלום. כעת תובע השכן התחתון את כל השכנים את מה ששילם לאינסטלטור, והם שואלים אם מגיע לשכן החזר מה ששילם לחינם כי לא הגיע לאינסטלטור כלום לדברי עובד העיריה.

והשבתי שאין נאמנות לעובד העיריה יותר מלאינסטלטור, והיות ועבד וסמכו עליו כי לא דרשו ממנו ראיות למה שאומר, מסתמא היה צריך לשלם לו, וע"כ השכנים השותפים בביוב צריכים לשלם לתחתון.

.2299

סימן קיא

נשאלתי בדבר צינור ביוב שמחובר ל3 בניינים ונסתם בשטח הבנין האחרון והוציאו הוצאות לפתוח, וועד הבית של הבנין האחרון רוצה ששני הבנינים

הקודמים ישתתפו גם, והם מתעלמים, האם מוטל על ועד הבית לתבוע בב"ד את דיירי הבנינים האחרים כדי שלא יחול על שכיני אותו בנין מחיר גבוה מחלקם היחסי.

והשבתי שהיות והוא ועד בית מתנדב, צריך לבקש אבל לא מחובתו להלחם מלחמת כולם, ואם לא משלמים שיהיה רשום בפנקס הועד לעתיד שנשאר להם חוב כך וכך, ואולי בעתיד יהיה עוד עסק ממון ביניהם ויצרפו או יקזזו.

.2300

סימן קיב

נשאל הגר"ו מאשה שקנתה בגד בחנות ובתוך 14 ימי עסקים (אשר לפי החוק יכולה להתחרט ולהחזיר ולקבל כספה בחזרה, ועל דעת החוק רכשה. את"ל שהחוק מחייב בסתמא את בעלי החנויות, ואת"ל שיש שלט בחנות מדיניות החזרת מוצרים כחוק וממילא כל העיסקאות כפופות לזה) החל מבצע סוף העונה והנחות עד 70%, וכעת רוצה להחזיר מחמת זה את הבגד כי מתחרטת בתוך 14 הימים, ולקנות שוב אותו הבגד במחיר הזול. אם מותר או אסור.

וסבר הגר"ו דאסור, וכן אם מישהו לקח בכוונה בימי היוקר על מנת לעכבו אצלו בשמירה עד ההוזלות והמבצעים ואז "להחליף" להחזיר ולקנות מחדש בזול, שזה גזל. ונבאר מעט מקורות ההלכה בזה.

הנה באונאה הדין הוא שיכול המתאנה לחזור בו בשיעור זמן כדי שיראה לתגר, ונחלקו הראשונים (הובאו דבריהם בב"י סימן רכז) אם גם המתאנה יכול לחזור בתוך שיעור זמן זה, ושורש הענין תלוי בסברא שכתב רבינו יונה שהובא ברא"ש ויותר באריכות בעליות, האם המקח שנגמר ומוחלט כשהמתאנה לא תבע אונאתו כשעבר שיעור זמן בכדי שיראה, הגדר הוא דחל למפרע מתחילת המקח וכל זכות החזרה היא להפר מה שחל בהתחלה. או שחל בסוף אחר שיעור זמן בכדי שיראה, וכל עוד לא עבר הזמן המקח לא נגמר. ומשלא נגמר המקח, גם המתאנה יכול לחזור בו.

(וכן מוכח מתוס' בב"מ דף נ ב בטעמא דנקטה הגמ' הוקר לח' בתוך שיעור כדי שיראה לומר דאז יכול הלוקח לחזור מכל המקח, אף כשהאונאה בתחילה היתה רק בשיעור שתות שיכול רק לתבוע חזרת אונאה, ואין הסבר לכך שיתהפך דין תביעת השתות לזכות ביטול מקח אחרי שהקנין היה באונאת שתות, אם התיקר בתוך שיעור כדי שיראה, אלא רק ע"פ

ההגדרה הנ"ל שמדיני אונאה נאמר שכל קנין שהוא תלוי ועומד עד שיתברר בכדי שיראה לתגר, ועד אז דינו כמו מעכשיו ולאחר ל' אם לא אחזור בי. ודו"ק).

ונראה שמקח הנקנה בחנות על דעת שיש 14 ימים להתחרט מותר לקונה להשתמש מיד וחל מיד אם לא חזר בו בתוך 14 יום. וה"ז דומה לחלות של מהיום אם לא אחזור בי. וכן החלות של המתאנה שיש לו זכות ביטול מקח בתוך שיעור בכדי שיראה.

דזה ברור שמתחילת המקח מותר לקונה להתחיל להשתמש בחפץ, וא"ז דין שחל רק אחר שיעור בכדי שיראה ועד אז זה של המוכר. כלומר שזה כמו תנאי ד"מהיום אם לא אחזור בי". שהרי נחלקו רב ושמואל בגיטין אם מעכשיו ולאחר ל' יום זה תנאה הוי או חזרה הוי. והלכתא כרב באיסורא וכשמואל בממונא. ונפסק בשו"ע חו"מ סימן רנז סעיף ו שהכותב מתנה מהיום ולאחר מיתה אינו יכול לחזור במתנתו לפני מיתה ויש לו רק פירות. אבל אם כותב מהיום אם לא אחזור בי נפסק בסעיף ז שם שיכול לחזור בו מהמתנה אע"פ שאמר מהיום.

והנה בכסה"ק שם בסימן רכז על סעיף ב' דן לגבי מקח שיגמר לאחר ל' יום והשתנה השער ביני וביני, מה משני המועדים הקובע, האם דנים שתות לגבי אונאה לפי שעת הקציצה או לפי שעת גמר המקח. ולכא' זה ממש נידון דידן שאם יש אפשרות לחזור ממקח עד זמן מסוים אפ"ל שהקובע את המחיר זה המועד האחרון, ואפשר שהמועד הראשון.

ומה הדין במקח שהשתנה השער אחרי שקנה, אילו לא היה חל מקח היה יכול לחזור בו אם זה בתוך שיעור הזמן (באונאה בתוך בכדי שיראה. ובנידו"ד בתוך 14 יום). אבל מאחר וחל המקח מיד באופן של "אם לא אחזור", אינו יכול לחזור כשמוכח שכל החזרה היא בגלל שהוזל ולולא היה מוזל לא היה חוזר בו. וכנפסק בשו"ע בסימן רכז סעיף ט לכו"ע גם לשיטת רבינו יונה וכו"ל.

ובשו"ע לא הובאה דעת רבינו יונה להלכה, אבל נפסק בסעיף ט שם דאם הוקר המקח אחרי שמכר ועי"ז מה שמכר מלכתחילה בזול יותר בשתות גדל ההפרש ונעשה יותר משתות, אין המתאנה דהיינו המוכר יכול לחזור בו אחרי שמכר כי מוכח שעל השתות כבכר מחל ולא היה תובע את ההפרש, וממילא מה שהוקר יותר ברשות ובעלות הקונה הוא דהוקר. ורק בגלל שהוקר נזכר כעת המוכר לתבוע אונאתו ואין לו זכות. וכתב הסמ"ע דכן הדין אפילו לרבינו יונה דס"ל בדרך כלל שהמקח חל אחר בכדי שיראה ובנתיים גם המאנה יכול לחזור, כאן אל תאמר שבתוך כדי שיראה יכול

לחזור גם בהוקר כי עדיין לא נגמר המקח, דהכא אף הוא מודה דמוכח שידע מאונאתו ומחל כבר וכל החזרה היא מפני שינוי השער ואינו יכול.

וכתב המחנה אפרים בהלכות אונאה סימן יב שאם המתאנה מוותר על אונאתו ומוחל חל מקח מעיקרא (וכמ"ש הסמ"ע בסק"ח), ומשמע דאם לא מוותר הביטול הוא מעיקרא. אבל תולה דרך בהאי גוונא של חזרה אחרי שנתייקר המכר בזה הוא דאמרינן שלא חל למפרע, אבל במקח רגיל בלי שנתייקר אח"כ ויש זכות חזרה עד שיעור זמן כדי שיראה, זה מקח שחל מלכתחילה רק שיש למתאנה שיעור חזרה. אבל בנתי"מ שם סק"א מפורש דס"ל לא כהמחנ"א, שאם חזר בו המתאנה, גם בלא הוקר, למפרע אין המקח חל ולא רק ביטול להבא.

(ולסמ"ע ולנתי"מ שכל קנין בתוך כדי שיראה מתלי תלי בחזרה אם יהיה אונאה, ודאי דאפשר לומר שזכות חזרה של 14 ימי עסקים שהחנות מאפשרת ג"כ דומה לגדר זה. וכן"ל. ולהמחנ"א ולהפוסקים שיש זכות ביטול מכאן ולהבא באונאה והחלות היא מעיקרא, כ"ש שהקנין בנידו"ד חל מעיקרא ולא בסוף).

ואולי נידו"ד כלול בדברי הכסה"ק שם בסעיף ט' שכתב באם לא נתאנה הקונה אפילו בשתות אבל לפני שהגיע המקח לידו, אחרי מעשה הקנין וקציצה, הוזל המחיר כי הגיעה סחורה רבה לעיר שהיתה מעוכבת בעיקולי הנהר, האם יכול לחזור בו ולקנות בזול. וכתב שם אין לך אלא מקומו ושעתו. כלומר דרך בגוונא דלעיל שהיה זכות לאחד מהצדדים לחזור, אז יש את הנידון אם בשיעור כדי שיראה זה חלות שמתבררת בסוף או בהתחלה. אבל באופן שבהתחלה לא היה זכות לחזור, את"ל שלא היה שינוי מהשער וע"ז מדבר הכסה"ק, ואת"ל שברור שהיתה מחילה מיד וע"ז מדבר המחבר בשו"ע, היוקר דאח"כ כבר אינו נחשב כלל היות דברור שחל לגמרי מיד.

והרי בנידו"ד לא היה סיבה להחזיר המקח. וכל מה שרוצה להחזיר זה בגלל שיש כעת מבצע "בתוך זמן החזרה", לכאורה אחרי שביום הראשון התרצתה במקח, שוב אין לה זכות שתתעורר לבטל בעת המבצע. ועז"נ אין לך אלא מקומו ושעתו.

והחברותא הגרעל"ל שליט"א אמר דהפשט בנידון הכסה"ק בס"ט לא שייך כלל לנידון שבס"ב ולא מדובר שהשתנה השער או שישתנה אחרי שיגיע מעיקולי הנהר בתו"ז כדי שיראה, אלא דן רק באופן שידוע כבר כעת שעתיד להשתנות אחרי כדי שיראה, וע"ז כתב שאין לך אלא מקומו ושעתו. א"כ אינו שייך לנידו"ד כלל.

ולולא כל הא דאמרן, יש צד לומר שמבצע הנחה בסוף עונה אינו שינוי שער אלא השער נשאר בדיוק כשהיה והמוכר מעניק מתנה למי שקונה עכשיו וזה נקרא "מבצע" ולא שינוי מחירים. ואם קנה קודם "ומתחרט" כדי לקבל מתנה. אליו לא נותן המוכר שום מתנה, ולאחד כזה המחיר הוא כפי שהיה. ודוק.

.2301

סימן קיג

נשאל הגר"ו בענין החוק להגנת הצרכן הקובע שהמחיר שמודבק על מוצר בחנות מחייב את הבעלים למכור באותו מחיר וגם אם היתה טעות ונרשם מחיר פחות זה הפסד של הבעלים. האם זה רק במחיר על מוצר ממש או גם אם היה מונח במדף או בסטנד שיש שלט כללי על כולו שבמקום זה הכל בהנחה, וטוען בעל החנות שזה לא כולל פריט מסויים שהוכנס ממקום אחר בטעות, וכנראה לקוח ערבב. אבל הקונה טוען שמצד החוק חל על זה גם המבצע.

וכמדומה שלפי החוק גם על זה חל חיוב למכור באותו מחיר, אבל לא מפייהם אנו חיים. שהרי גם אם נחשב התווית ל"קציצה" שהושוו ביניהם על מחיר, לפי התורה כל אחד מהם יכול להתחרט מכל העיסקה עד שיהיה חלות קנין, ואיזה קנין היה, מקסימום דברים בעלמא של קציצה, ומדברים יכול לחזור בו. (ולענ"ד אפילו מדין דובר אמת בלבבו דרב ספרא ליכא בכהאי גוונא, כי המוכר בלבבו לא חשב ולא גמר ואדרבה בלבבו היה המחיר היקר רק שהיתה טעות של המכונה או הפועל שהדביק, ולא מדעתו. וא"א לקרוא עליו שאינו דובר אמת "בלבבו").

וכיוון שכך יכול המוכר לומר איני מוכר כלל, ומה שהחוק אומר אינו בעלים עליו לחייבו למכור. ועל כן יכול גם לומר במחיר זה איני מוכר אבל במחיר יקר ממנו כן.

סימן קיד

נשאלתי איך מותר לקבל ריבית על פקדון בבנק ולשלם ריבית לבנק על מינוס, ואיך מותר לשלם ריביות על איחור בתשלומי חשמל וכדומה. הרי יש איסור ריבית, ויש בנקים שיש להם המון לקוחות שומרי תורה ומצוות.

והשבתי בפירוט על היתרי העיסקא של הבנקים המצויים, ועל האפשרות לומר שהעסק של הלווה-הלקוח הפרטי שלא משקיע בהשקעות ועיסקאות, זה הבית הפרטי שלו, שלולא היתה לו ההלוואה היה צריך למכור ביתו א"כ כעת הוא מרוויח מההלוואה את עליית ערך הנדל"ן ולזה משעבד את חוב ההלוואה לבנק בעיסקא.

ובאמת לבחור שאין לו נכס ולווה בשביל מחיה בלבד, לא יכול להכניס כלום לעיסקא באמת, והתחייבות של ריבית על צד הית"ע וללוות בריבית בחתימה של הית"ע על דמי התפשרות במקום שבועה, זה יותר הערמה, ואסור (ובדיעבד אם חתם התחייב לשלם, כי לולא זה יהיה חייב לישבע שאין לו עסק. לכן זה יהיה תשלום ליפטר משבועה ולא תשלום ריבית).

את ריביות פיגורי התשלומים, יש לחלק בין תשלום על מה שרכש ונהפך התמורה לחוב, ויש עיכוב שהוא ריבית על חוב, ובין תשלום שאינו חוב שנהפך מתמורה אלא שהחברה מחייבת את זה על עצם מה שהלקוח מחובר, וגובה יותר כשיש עיכוב, אבל זה לא עיכוב חוב באמת ולא תשלום תמורה. למשל חשמל וטלפון לא עולים לחברת החשמל הסכום שהם מחייבים, ולא "מוכרים" זרם חשמל וכן לא קליטה טלפונית, כי אין בזה ממשות ולא שום הגבלה של כמות. רק השעון הוא מודד את הצריכה שע"פ זה מטילים חיוב על הלקוח, וזה לא תמורה. וכיון שכך גם הריבית היא לא ריבית על חוב. ולעומת זאת יש דברים שהם מכירת הדבר והעיכוב שבהם נהפך לחוב והריבית שבו חמורה יותר. (הגם שבדיעבד א"א לומר אף על זה שהוא באיסור ריבית גמורה).

סימן קטו

נשאלתי מהגרד"ק אשר בד"ת שבאו לפניו בין מוכר וקונה בית יש סעיף קנסות שהמוכר התחייב לשלם לקונה על כל יום שיעבור ולא יפנה הבית

אחרי גמר תשלומים ומסירת חזקה, האם זה חל ע"פ דין. והשבתי שאם לא כתבו דלא כאסמכתא אין חל הקנס. ואמר שכך שמע מהגר"פ שרייבר זצ"ל בדיון, והשאלה היא אם כך פוסקים כל בתי הדין.

והשבתי שבב"ד דכאן כך נהוג לפסוק מקדמת דנא, והיה הרבה פעמים שאלה זו. אבל על מקו"א איני יודע.

שוב מצא שרשום שם שהכל ע"פ הית"ע של ברית פנחס, ובהית"ע של ברית פנחס רשום דלא כאסמכתא וכו'. ונלע"ד שמשפט זה חל רק על הפרטים של העיסקא ולא על כל הקנסות והתנאים שבחוזה עצמו. וכ"ד הגרד"ק.

.3204

סימן קטז

לכבוד ידידי הרב הגאון.....

אשר שאלת מעמי לעבור על תיק הגט של..... ובו כל המאסרים שלו שחלקם בסתמא בלי פירוש שזה על מנת שיגרש, ואפשר להבין שזה עונש על דבר צדדי, או לשמור אותו שלא יברח עד לדיון הבא אבל בלי קשר לתביעה לגרש. אבל בחלקם רואים להדיא שזה כפיה לגרש. ולא היה בו דין כפיה. וכן עוד ריעותות שאפשר לדון בקריאת הפרוטוקולים.

ראשית, חוששני שיש עוד מסמכים בתיק, עוד פרוטוקולים ועוד החלטות, ולדון על חצי תמונה וודאי יעוות את המסקנה. וברור שגם על זה חל פסק הרמ"א בחו"מ שלא יכתוב חכם פסק לאחד בדרך אם כן וכו' וכו'. מי שאינו חכם אין עיניו בראשו ונזקק לשאלות שאינן מושלמות ומשמש כלי משחק של צד אחד, סופו שיושלך ככלי משחק גם מהצד השני ויצטרך לבסוף לכתוב הבהרה או חזרה או תיקון וכדי בזיון.

שנית, האמת שצריך לדעת מראש האם לחפש בתיק את הבעיות ולדון אם הגט היה כשר או פסול, כשאנו במצב הכי בדיעבד, כי לא רק ניתן כבר הגט, אלא כבר נישאה. והנפ"מ היא אם אסורה לבעלה השני והראשון ובניה ממזרים. יתכן שזה בכלל חרם דרבינו תם שאסר להוציא לעז על גט. ובשלמא אם רואים פסלות להדיא כתוב בפוסקים שאסור לשתוק, וגם בזה יש חילוקים. אבל כאן איננו רואים פסלות בגט עצמו, רק שיש לחפש בפרוטוקולים (ומן הנסיון, קרוב לוודאי שנמצא או פסול מעושה מבורר, או חשש גדול של מעושה). א"כ מי התיר לחפש ולערער?

[אדאתינא לענין זה דחרם דרבינו תם אמינא בה מילתא. ראיתי דברים שנדפסו בספר רב תפוצה קטע זה מאת ידיד נעורי שליט"א חבר בי"ד לגיטין ב... שכתב באריכות וזו מסקנתו: "כאשר הבעל פונה בצנעא ובדרך ארץ לרב שסידר את הגט בקשר לשאלה שנתעוררה לו אין חשש של חרם דרבינו תם, וכך אכן ראוי לעשות. במקרים מסוימים החכמים המפורסמים שבעיר מפרסמים על חששות של פסול בגט שכבר נמסר על ידי אחרים, כח החרם לא נאמר על גדולי הדור ועל רבני העיר המפורסמים שעליהם מוטלת אחריות העיר, וזה פשוט".

לענ"ד לא פשוט כלל שר"ת וכל הגדולים שעמו החרימו רק על פשוטי העם ולא על תלמידי חכמים, ולא כתורת משה רבינו שכתוב בה תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר וגו'. ועוד לא פשוט שיש בינינו כאלו ת"ח שעליהם מוטל אחריות העיר, כאשר אף אחד מבני העיר לא מינה אותם והטיל עליהם אחריות. ועוד לא מובן איך שיך אחריות העיר לגיטין שנעשים בבי"ד אחר בעיר אחרת בלבד, שהרי באותה העיר אין עוד בי"ד שעורך גיטין. ועוד, דל מהכא חרם דר"ת, מה עם בי"ד בתר בי"ד לא דייקי?

ובכל המאמר הארוך המתחבט בעצמו מתי נאמר או לא נאמר חרם דר"ת, אין שום מובאה מהפוסקים, רק סברות, עד שהוכרח למצוא חילוק מדנפשיה מסברא פשוטה. דאי לא תימא הכי היתכן שגדולי הת"ח שהתריעו על פסלות של גיטין עשו נגד החרם.

אבל כד מעיינינן במקור הסוגיא רואים חילוק ברור.

דז"ל המהרי"ק שורש לז אות ב: ואמנם לפי הנלע"ד לא תקן הגאון ר"ת אלא בדרך הוצאת לעז במילתא דלא פסיקא או שבא לקנטר ולפגום ואומר שהגט פסול אבל ת"ח שרואה בגט א' פסול פשיטא ופשיטא דבזה לא דבר ר"ת דאדרבה מחויב הוא לשאול על זה מפי הגדולים כדי לאפרושי מאיסורא. וזה דבר פשוט עד כי אין צריך להאריך בו כלל. עכ"ל. וז"ל אמור"ר בפסקי דין - ירושלים דיני ממונות וביורורי יוחסין ז עמוד שפט: וכתב בשדי חמד ח"ו מערכת גט סי' א אות כט בשם תשובת שמואל די"ד ע"א: מבואר בתשובות רמ"א דהעלו כל גדולי המורים למסקנא דכל מי שיודע איזה סברא נגד הכשר הגט מחויב להגיד אף אחר הנתינה ואם מעלים עינו ושותק עתיד ליתן את הדין וגדול עונו מנשוא. עכ"ל.

מבואר דלא רק ת"ח דמתא או גדול הדור וכו', אלא כל אחד היודע, שאם הוא ע"ה ורק בא בהשערה, אפילו שהוא בטוח בדעתו, אבל אינו יודע מה צריך באמת לדעת, עליו יש את החרם, כי אין דבריו אלא לעז.

ואפשר לצדד עוד, שאם הדבר מסור ביד היודע (זה יכול להיות הבעל הראשון עצמו, ויכול להיות כל ת"ח) שע"י גילוי הפסלות יהיה גט נוסף

והאשה תבוא אל תיקונה כדת, זה ודאי לא בכלל "לעז". אבל אם זה יביא רק לדיבור של פסלות על גט הראשון מבלי שיתן מיד גט שני כשר, זהו לעז. וע"כ בעל עצמו שלא בא לפוסלה ולא לעגנה אלא רוצה לתת גט נוסף, הוא אינו בכלל מלעיז.

וכן יש מקום להביא מתשובת שו"ת באר משה (ירושלימסקי) בנין ירושלים סימן כא, דשם מדובר במלעיז באופן שא"א לתת בשופי גט שני (כמ"ש שם בתחילת התשובה: "והרבה יגיעות היה עד שנתן הגט ועתה אם תצטרך גט אחר תתעגן חלילה") וז"ל שם בגוף התשובה: אם מערער הבעל אחר נתינת הגט דיש שינוי בשם (יעו' בב"ש (סי' קכט ס"ק כ) מ"ש בשם הפסקי מהרא"י ותשו' צ"צ (סי' פג)) ידועים דברי הר"ן (בתשובה מג) דהיכא דליכא רגל"ד לא משגחינן בדבריו, ובזה ליכא רגל"ד אדרבא חזקה שלא מעל בחרם ושבועה, וכזה כתב רבינו חיים הכהן הגדול בתשובותיו לאה"ע (סי' סג) בגט שנכתב שם המגרש אליה ואחר הנתינה ערער והוציא קול שחותם עצמו אליהו אהרן, דאינו נאמן דכיון שמחרימין דכל מי שיודע איזה פסול מחויב להגיד, אינו נאמן על עצמו שעבר על החרם, אלא מחזיקין ליה שלא ידע משום פסול והשתא רוח אחרת אתו שרוצה לפסול הגט, ואף שעובר עתה על חרם שמוציא לעז על גט כשר, אמרינן השתא הוא דאיתרע יעו"ש, שהביא ג"כ דברי תשו' הר"ן הנ"ל, ויעו' ג"כ בתשו' מאיר נתיבים (סי' כו) מ"ש בענין זה. עכ"ל].

אבל בראיה מקופיית של כל התיק כמה וגם ניצבה שאלה קשה מאוד, שאף שאינה בכלל ערעור על הגט, ולו נימא שעשו הכל כדת וכדין, או שהיה עליו דין עישוי גמור, או שנתן מרצון שלם בלי שום כפיה ומאסר. מ"מ איך השיאווה המסדר קידושין והרבנות הרושמים עם כזה מעב"ד?!

מה שברור בלי צדדים: האשה אשר נישאה היא בחזקת אשת איש לראשון אם נישאה ע"פ המעב"ד שחתום רק "דיגיטלית" ע"י דיין יחיד. דמפורש בפוסקים דמעיקר הדיון אי"צ בכלל בי"ד לגט ומספיק "הרב המסדר", וכל מה שעושים בב"ד זה כדי שיהיה מעב"ד שהוא סוג של "קיום שטרות" ו"אשרתא דדייני" על החתימות של הגט, ועל המסירה. ואם המעב"ד שבידה זה לא באופן של בי"ד מלא, חתימות אוטנטיות, אין כאן בי"ד שחותם ב"שטר" שהוא "נחקרה בב"ד", אלא חתימת עד אחד בודד מתוכם שמעיד נגד חזקת אשת איש ואתחזק איסורא ואין דבר שבערוה פחות משנים, וגם חסרון "מפי כתבו"! ונשאר בחזקה קמייתא. עמרצים עד להחריד איך קרה כדבר הזה גם במערכת בתי הדין וגם במערכת רבנות רושמי הנישואין וגם הרבנים מסדרי הקידושין. הלא זה דבר פשוט שלא היה צריך בכלל לאומרו בדור הקודם, וכל דרדקי יודעים אותו.

והיה מקום לחשוב או לענות שהרי מה שהוגש לידינו ונמצא לפנינו מהתיק גירושין זה רק המסמכים של הבעל, ממה שהוא קיבל. והבעל לצורך נישואיו אינו צריך יותר ממסמך כזה, ואכן האשה מקבלת מסמך של ג' חתימות. והלוואי שכך היה. אמנם מכיר אני עשרות רבות של מעב"ד מהשנים האחרונות, הן מה שמקבלים בעלים והן מה שמקבלים הגרושות. הכל תלוי כנראה בזמן הנפקת המעב"ד דאם הב"ד כבר קם מכסאו ואינו שם בהרכב מלא, או שיש לחץ, אין ג' חתימות בכלל, או שיש רק חתימות דיגיטליות, או חתימה אחת או חתימה של מזכיר. אף היום ממש היה בבית"ד שלנו תיק גט שהגישה גרושה עם ד' מעב"ד שלה מנישואין קודמים מד' הרכבי ב"ד שונים. וחלקם קיבלה רק חתימה בודדת וכמו זה שבנידו"ד, וכך נישאת. וזה שלא כדת.

אמנם על כללות מנהג בתי הדינים הללו בדור האחרון למתוח חוט הכפיה עד קצהו, עד גבול חשש מעושה או מעושה שלא כדין ממש, גם אם אין כאן ערעור על כשרות גט ספציפי, יש מקום לזעזוע זעקה גדולה ומרה על הנוהל הזה. יראת שמים ויראת חטא אין כאן. וזה נמשל למש"כ המס"י במשלו על הסומא ההולך על שפת הנהר בזהירות לא ליפול שודאי וודאי יפול. נמשלים דיינים אלו למוקיון קוסם לוליין מומחה מאוד שיכול למתוח חוט מעל שני מגדלים וללכת עליו בגובה. כן הדבר הזה, הגהנום פתוחה בין ירכותיהם והגיטין שלהם קרובים להיות פסולים עם הכשלת ישראל בהיתר אשת איש גמורה לשוק ועם סיכון של ריבוי ממזרים בישראל. והם בטוחים שילכו הלך ושוב אין ספור פעמים ולא יפלו, למרות הקירבה הנוראה לפי התהום. לעישוי שלא כדין ולכפיה הפוסלת את הגט. ומי אמר שלא נפלו?? אילו לוליין נופל רואים את זה בעין גשמית איך שהוא מתרסק אל מותו, וגם לא עושה שוב מעשה להטוטים מסוכן זה פעם נוספת אחרי שנפל. אבל דיין שנפל במתן גט כפוי שלא כדין, נפל מאותו איגרא לאותו בירא, עם כל הריסוק, רק שהוא רוחני ולא גשמי ולא רואים את זה, ועוד עשוי אח"כ לעשות שוב אותו מעשה מסוכן. ה' ירחם וישמור מהם ומהמונם.

.2305

סימן קיז

בנידון הנקראת מעריסה הדס ובערך בגיל 25 יעץ לה מקובל לשנות להדסה ועשה לה קריאה בתורה ושינה לה, ומאז כל חברותיה וגם בתעודות

ומסמכים הכל הדסה, מלבד מי שהכיר אותה קודם שממשיך לקרוא לה הדס והיא לא מתקנת.

הכריע הגרמ"א לכתוב הדסה דמתקרי הדס, דשם ראשון עיקר ע"פ קריאת הרוב. ואחרים צידדו אולי היות ושם העריסה לא נעקר הוא נשאר שם עיקרי ויהיה ראשון. ואמר הגר"ד ששם הגרד"ד שכך נוהגים בכה"ג לכתוב שם שנקראת ע"י הרוב ראשון אפילו שהוא שם שהוחלף לא ממחלה, והשני בדמתקריא. והמקור לזה מפורש במהר"ק.

.2306

סימן קיח

נשאלתי בדו"ד בין קבלן היזם של פרוייקט בניה יוקרתי במרכז העיר לבין אדריכלית קבועה בחברה היזמית השכורה תחת הקבלן בכל הפרוייקטים, והיא אדריכלית בעלת שם במקצועה.

היות ונודע לקבלן התובע שהתקבל בתחום האדריכלות והתיכנון והעיצוב, שחברות המספקות חומרי בניה; קרמיקה; מיכשור מתקדם ל"בית חכם"; ועוד פריטים, יוצרות קשרים עם האדריכליות כדי שימליצו טוב על מוצריהם, שישלבו במיפרט את החומרים שמשווקים דרכם דוקא, ובשכר זאת משלשלים בערך 2% לידי האדריכליות, ובעיקר רודפים אחרי אדריכליות בעלות שם, שע"י השתדלנות שלהן יעלה מחזור העיסקאות יותר ויותר. ויצויין שהחברות עצמן מעסיקות מתווכים שמקבלים שכר תיווך על עיסקאות, והוסיפו להבטיח למתווכים עוד 2% כנ"ל להבטיח לאדריכליות שע"ז יגברו על מתחרים ויזכו לשווק את החומרים לפרוייקטים הגדולים.

נכנס הקבלן למשרד האדריכליות העובדות בחברה היזמית שלו והכריז שאצלו אין היתר לקבל הטבות מהצד מחברות המשווקות את החומר, ומי שתקבל חייבת להביא לידי את מה שקיבלה כי זה שלו.

והנידון הוא על ב' פרטים. כאשר האדריכלית הראשית קיבלה כבר סכום כסף של כמה עשרות אלפי ₪ ממתווך של חברה שקישרה אותה לפרוייקט הקודם. וכן הוצע לה עוד כמה עשרות אלפי ₪ על הפרוייקט הבא וטרם נגמר העיסקה ולא קיבלה את הכסף. אבל אם תבקש הנחה נוספת עבור הקבלן על החומר בשיעור אותו בונוס לא יתנו לקבלן כלום. א"כ למה שתוותר על זה וגם לה גם לו לא יהיה? או דלמא שהוא בעלים לקבוע, ואסור לה. והאם את מה שקיבלה מכבר צריכה לתת לו?

הצד של הקבלן: הן מקבלות שכר מלא ממני ולא עושות "עוד עבודה" ואין כזה דבר לקבל שכר על אותה עבודה ממעביד נוסף בלי ששני המעבידים יתקזזו ביניהם. ועוד, ברור לכל שהמענק 2% מייקר את המוצרים, ואם זה יעלה למשווק פחות יתן לי מחיר נוח יותר, אם כן זה מחשבוני, ומגיע לי את מה שקיבלו בניגוד ליושר. וזה הן לגבי העבר והן לגבי העתיד.

הטענה של האדריכלית: לחצתי עד קצה האחרון את הורדת המחירים עד שבשום אופן לא יקבל הקבלן בזול יותר, על המאמץ הנוסף מעוניין המתווך לשלם 2% ואם לא אקח אותו המתווך ירוויח ולא הקבלן. הקבלן לא בעלים עלי לאסור עלי להרוויח מהצד עוד קצת כסף אם זה לא על חשבון השעות שלו ששילם עליהן, על אותן שעות קיבל ממני עבודה מעולה ולמעלה מזה.

הנקודות לעיון

א' אם יד פועל קנוי לבע"ב לאותן שעות שנשכר אליהן.

ב' אם יש זכות למעביד להתנות תנאי עבודה אחרי שהחלה העבודה.

ג' האם יש מנהג בנידון זה.

תשובה ומראי מקומות

א' מציאת פועל לעצמו, ורק אם התנה מראש ששוכר ידיו לכל עבודה שתהיה, מציאתו לבעה"ב, כמבואר בשנים אוחזין ובשו"ע סימן ע"ר סעיף ג.

ונראה שכל השתכרות כזאת הינה כמציאה ומצד עצמה אינה שייכת לבע"ה.

ב' כל תנאי שלפני תחילת העבודה חל בדיבור וא"צ קנין, דתחילת המלאכה אדעתא דהכי היא קנין על זה. כמבואר בשו"ע תחילת הלכות שכירות פועלים. ועדיין מקום לעיין דכל זה מדובר על חיובי העבודה מחד ועל חיוב השכר מאידך, האם דיבור יכול להחיל חיוב להביא למעביד כסף שיקבל העובד? ועוד יש לעיין האם יחול רק התנאה חיובית או גם התנאה על צד שלילה בלבד, והאריך בזה אמור"א זללה"ה בפסקי דין חלק ז' עמ' רכה; חלק ח' עמ' שלא; חלק ט' עמ' רנה; חלק י' עמ' רכט; ועוד. והרא"ש והריב"ש כתבו שמי שהתחייב לא לעשות אין ההתחייבות הזאת חלה ותופסת בדיבור כפועל, אלא דוקא בקנין.

ולגבי הנידון הקודם, לטענת המעביד אין כוונתו שהעובדת תביא מזומן, אלא שזה יחושב כאילו הוא שילם שכר זה, ויקוזז מהמשכורת.

אמנם בנידו"ד כאמור תחילת עבודת האדריכליות היתה בשכר רק על עבודת האדריכלות, ולא כללה עבודת תיווך וקישור ולא היה תנאי מראש

שכל מה שתרוויח בעבודה יהיה קנוי למעביד. ואילו היה מתנה מראש היה חל. רק דכעת כבר אינו יכול לשנות התנאים. וכל מה שעושה זה על פי תנאי העבודה שחלו בהתחלה. וכן נפסק בשו"ע סימן שלה סעיף א' שרק שכרו ב"סתם" יכול בע"ה לשנות תנאיו.

ג' גם אם לא התנה כדין, אם הנוהג הוא שאין אדריכליות מקבלות שכר מהצד על תיווך לפרויקט שהן מעצבות, המנהג מחייב, כמפורש בשו"ע שהכל כמנהג המדינה.

ולפי המשתמע לא היה מנהג "לא לקבל" אלא רק בשנים האחרונות עלה ברעיון יזמים ומתווכים לשתף את האדריכליות בשיווק ובשיכנוע ולשלם על זה. והדבר התפשט כבר מאוד, אבל מן הסתם לא נהפך למנהג קבוע "לקבל".

.2307

סימן קיט

בנידון המקובל שהורה להוסיף ליוסף את השם חי לפני כ-10 שנים, ומאז חותם בכל מקום יוסף חי. אבל אף אחד לא קורא לו בשם יוסף חי, אלא רק יוסף כפי שהיה. ולגבי עליה תורה אומר שהשם שלו יוסף חי גם שהגבאי יקרא לו וגם כשאחרים עושים לו מי שבידך, אבל בפועל כבר הרבה שנים הוא לא חרדי ולא הולך לבית כנסת.

והכריע הגרמ"א דהוראת מקובל אינה קריאת שם, וצריכים הוחזק בשם זה ל' יום שקוראים לו. גם חתימה אינה נחשבת שקוראים לו. וכל מה שאפשר ללמוד מחתימה זה על הכתיב של שם שקיים כבר. וע"כ יש לכתוב בגט רק יוסף. וא"צ לכתוב אפילו ברמז "דמתקרי יוסף" כמ"ש בית דין אחר. ואפילו להצד שהיה צריך לכתוב, מספיק לסמוך על הוכל שום.

.2308

סימן קכ

בנידון מי שנקרא מעריסה דוד שהורה לו מקובל לפני כ-10 שנים לשנות לדויד מלא י', וכך הוא קורא לעצמו וחותם. אבל כל אלו שקוראים לו מבטאים כפי שהיה בעבר כי א"א לשנות הביטוי.

והנה כתב הב"י בסוף סימן קכט שהשם דוד יש לכתוב חסר כפי שהוא בתהילים אע"פ שרוב הפעמים שמוזכר בתנ"ך הוא בכתוב מלא י', כי דוד כתב ספרו ויש ללכת אחרי מה שכתב בעצמו. ומינה גופא יש ללמוד על אדם בודד שכותב על עצמו כתיב מלא שהוא הולך אחר הכתיב שכתב בעצמו. והרי אין זה שינוי שם אלא רק שינוי כתיב.

וכן הורה הגרמ"א לכתוב בגט זה דויד מלא.

.2309

סימן קכא

נשאלתי בנידון קבלן ערבי שתובע בע"ב יהודי, אשר חתמו ביניהם הסכם העבודה לשיפוץ ובניית סוכה יצוקה על עמודים בסכום כולל של 12,000 ונרשם סדר התשלומים צמוד להתקדמות שלבי הבניה, ואכן עמדו בתשלומים ראשונים ובתחילת העבודה לפי השלבים. ואח"כ ביקש הערבי עוד 4000 לתריסים וחלונות, ועוד 2000 להמשך, ונתן לו בע"ה 4000 כפי שביקש ו2000 בצ'ק דחוי כי חשדו שיברח ורצה לבטל הצ'ק, וכך היה. הערבי ברח לפני חלונות ותריסים ובע"ה ביטל הצ'ק, ומשלא חזר הקבלן לקח פועלים אחרים והשלימו כל השיפוץ (ועלה לו כפול). כעת תובע בע"ה את הקבלן על הסכום של 4000 שיחזיר מה שקיבל, בטענה שלא הביא תריסים וחלונות. ומעוניין הישמעאלי לדון אצל רב.

והשבתי דאם התשלום הוא על התריסים והחלונות התביעה נכונה, כי לא הביאם. אבל אם זה רק פרק הזמן של התשלום, והתשלום כולל גם עבודה שכבר בוצעה קודם, ושכר פועלים שעבדו תחת הקבלן וכדו', אין התביעה נכונה. וגם בלא"ה, היות והקבלן מוחזק, אם יטען שהחומרים והפועלים ושאר ההוצאות עד אותו שלב שברח עלו לו יותר ממה שקיבל, אי"צ להחזיר, שאמנם אי"י לתבוע עוד כסף, אבל להפסיד מביתו אין חייב. וכפי הנראה נתן מחיר רצפה לא ריאלי, על מנת להעלות המחיר אחרי שכבר יהיה באמצע העבודה. והקציצה מבוטלת ושכר קבלן לא מגיע לו, אבל הוצאות כן. ויש לבדוק היטב כל זה.

סימן קכב

נשאלתי בנידון אדם שקיבל מחשבים מהמדינה בעת מגפת הקורונה שחילקה מחשבים ללימוד בבית ע"י זום לתלמידי המערכת החילונית והוא לא היה תלמיד ולא מנהל מוסד אבל הצליח להשיג כמות של מחשבים. וכעת מוכר אותם בחצי מחיר. וסבר השואל דזה תלוי בשאלה אם מותר לגנוב מהמדינה.

והשבתי דא"ז קשור לשאלה הנ"ל, דגם אם יש איסור גניבה מרשות המדינה, הגנב כבר סיים גניבתו, וכעת השאלה אם מותר לקנות ממנו. ולהלכה מגנב מפורסם אסור לקנות שום דבר אפילו שאין ידוע שזה גנוב. ורק מגנב שאינו מפורסם יש תקנת השוק לקונה. ואם עבר וקנה מחשב בחצי מחיר, הרי המדינה אינה תובעת מחשבים משומשים בחזרה ואין שום רשות או בעלות שתתבע את זה, לכן מותר להשתמש דכבר יש שינוי רשות. ואפילו למצוה מותר להשתמש בזה (לו יצויר שימוש של מצוה במחשב), ולא נשאר איסור של מצהב"ע היות וכעת זה של הקונה. וכל האיסור בד' מינים לקנות מהגנב עצמו הוא מפני שיש דין "לכם" הנעשה ברגע ההקנאה מהמוכר וזה בא בעבירה. ובלי דין שחל בעצם הקנין אין איסור זה.

סימן קכג

נשאלתי מקונה שעון עם אחריות 12 חודש על המנגנון ונשבר חלק האבזם שברצועה בתוך כשבועיים ואין ע"ז אחריות אבל טוען שאלולא זה היה פגום מלכתחילה לא היה יכול לישבר. והרבה רבנים אמרו שמסברא החנות חייבת להחליף אפילו שבאחריות כתוב שזה לא כלול. דהאחריות באה להוסיף ולא להוריד מהחייב שיש מסברא שלא יהיה פגום.

והשבתי דעז"נ בגמ' נסתחפה שדהו, וגם עם פגמים שכן כלולים באחריות א"ז חיוב מן הדין אלא בונס של המוכר, ומה שלא חייב עצמו נשאר פטור. ובפרט שיכול לטעון המוכר שהיתה נפילת פשיעה או נתקל בחפץ קשה ששברו, ואין נאמנות לקונה להוציא ממנו ממון בטענה שנשבר מעצמו.

סימן קכד

נשאלתי ממחותנים שסיכמו על הנדונה חצי לכ"א, וצד הכלה טרח הרבה להשיג פריטים מקרנות שתורמים להכנסת כלה, האם הם מורידים את ההכנסה מחלקם, ומחשבים כאילו קנו בכסף מלא, או לא. שהרי היו יכולים לא לטרוח ועשו בשביל עצמם.

והשבתי שמקובל שהקרנות והצדקות להכנסת כלה הם לזוג. ומחלקים המחותנים ביניהם את ההוצאות שווה בשווה ממה שהוציאו בפועל. והטענה שהיו יכולים לא לטרוח איה טענה, שהרי כך הדין בשותף שטרח שמחשבים טירחתו לטובת כל השותפין ולא יכול לטעון שטרח רק בשל עצמו ולא לתועלת השותפות, אלא אם כן התנה מראש להדיא. והמחותנים נחשבים שותפים בהשקעה של נישואי הזוג.

סימן קכה

נשאלתי בין 3 גיסים (שני אחים ובעל אחות) מה מקובל למעשה בדין ירושת הבת, ודוקא בב"ד הדנים עפ"ד ולא לפי החוק ח"ו, ומדובר על ירושת בית הסבתא שירשה אותו מבעלה הסבא ע"י צוואה שכתב בה הסבא שיחלקו הכל בנים ובנות שווה בשווה אם יפטר אחרון, ואם אשתו תהיה בחיים היא תקבל את הכל. אבל הסבתא לא כתבה כלום, האם משנה מה שחשב הסבא לעשות בלי שהיה לזה קיום (כי בסוף הסבתא ירשה הכל), או שהסבתא קיבלה על דעת לקיים מה שכתב הסבא.

והשבתי שאם הולכים בדרך יקוב הדין, לא מגיע לבנות כלום. אבל בדרך זו יתכן שצריך לבדוק את הצוואה של הסבא אולי לא חלה מתנתו לאשתו ואולי מה שכתב לבנים ולבנות חל. אבל גם אם לא מגיע לבנות מדין ירושה יש ב' מנהגים האם לתת לבנות תמורת חתימתן כדי שלא תחול ירושה ע"פ חוק. יש הסוברים שהבנות לא יורשות אבל גם לא חייבות לחתום לרשויות שום דבר, ואף שזה מעכב את הבנים מלירש אינן חייבות, ואם רוצים מהן חתימה מגיע להן שכר על החתימה, י"א בשיעור 1/10 מחלקן שמגיע ע"פ חוק, וי"א שיתנו להן רק מתנה לפייס דעתן. אך יש הסוברים שחייבות הבנות לחתום בלי שום דרישה וללא זכות עיכוב מדין השבת אבידה.

ובאמת שחוץ מהדין יש לפעמים גם ענין של מוסריות ואנושיות של הבנים כלפי הבנות, וחובה לשמור על קשרי משפחה ללא מחלוקת, ומעבר לזה יש גם ענין של נחת רוח לנפטר שהוא מצוה של מכבדו לאחר מותו, אם ידוע שהיה רצונו שיחלקו שוה בשוה. ויש הרבה משפחות שומרי תורה ומצוות בדקדוק שכך דעתם וגילו רצונם, רק שלפי הדין זה לא חל כי לא היה כתוב בקנין באופן המועיל. ולכן מצד הדין אם מעמידים על דברי תורה לא מקבלות הבנות. אבל יש ענין גדול בזה לוותר ולתת לבנות כרצון המורשים.

והעלה אחד מהשואלים שכל הגילוי היה בדעת הסבא, אבל הסבתא לא גילתה, ע"כ מסתמא רצתה כירושה דאורייתא.

והשבתי שעל מוריש אפשר אולי לומר כן, ולא על מורשה, אשר היא אשה ולא יעלה על דעתה שאשה לא תירש אלא רק בנים. ואם הסבא גילה בדעתו, מסתמא הם בכלל המשפחות שכך רוצים ונוהגים, ומן הראוי להתחשב בזה, אף שאי"ז חל כבר עפ"ד.

.2314

סימן קכו

נשאלתי מאדם שקנה דירה לפני 20 שנים מידי יזם ששיפץ בנין עתיק וחילקו לדירות מגורים, ומיד בחורף הראשון התברר שיש בעיה בדירה זו (ובזו שמעליה) של רטיבות בחורף, וגם עובש בקירות, וניסה המוכר כמה פעמים לפתור הבעיה, ולא הצליח וגם הוסיף קירות גבס למנוע מהקיר הרטוב לגרום עובש. וכך תיקן בדירות הללו במשך כשנתיים וללא הועיל. והשאלה היא האם יש לו זכות תביעה לתיקון כעת או שבחלוף כ"כ הרבה שנים שלא תבע הפסיד תביעתו.

וביררתי האם בחוזה כתוב שקונה הדירה בבדיקה שאין מומים או שמפורטים הפגמים שעל המוכר לתקן ופגם זה מפורש, או בענין אחר, והתברר שכתוב שקונה הדירה AS IS ולא מפורש פגמים. אבל המוכר ידע מזה ובא לתקן כאמור, רק שלא הצליח. וטוען העו"ד של הקונה שהחוק מחייב מוכר גם בחוזה כזה (AS IS) על פגמים נסתרים שהקונה לא ידע לפני הקנין, אבל החוק מדבר על דירות מקבלן יד ראשונה, ולא על דירות יד שניה.

ונראה שאין הדחיה מלתבוע מחילה, כיון שהנזק גדל משנה לשנה ויכול לטעון שע"ד דהכי לא מחל, וכמ"ש הרא"ש בטעם דקוטרא וביה"כ והיז"ר. אבל לפי החוזה משתמע שמחל על הכל, ומה שהמוכר ניסה לתקן זה רק מרצון טוב, אבל לא מחובתו. ע"כ אם לא יסכים היום לתקן בטענה שעבר הרבה זמן, א"א לכופו. ומצד החוק שמחייב, לכאורה גם עפד"ת חייב בהגדרה כזאת שהיא לשון שהמציא החוק ואזלינן בתרה לפרש הכוונה גם בד"ת. ומסברא אין חילוק בפגם נסתר בין קונה מיד ראשונה לקונה מיד שניה, אלא אם כן היה יכול לברר אצל דייר קודם שאינו המוכר, מה היה. וכאן ששופץ כל המבנה אין אצל מי לברר. ואותו טעם ואותו דין צריך להיות לפגם נסתר גם בקונה מן היזם.

ולולא זה היה מקום לברר האם המוכר חייב רק בתיקון ומה הדין כשאומר אי אפשר לתקן כי ניסיתי הרבה פעמים והתברר שהמבנה פגום בעצמו, הרי אם יש לתובע טענה שע"ד דהכי לא קנה יכול הנתבע לומר לו שמוכן לביטול מקח (ויצטרך להשיב רק המחיר שקיבל על הדירה ובניכוי שכירות של שימוש 20 שנה) וירוויח הנתבע דירה ששווה הרבה יותר.

וטוען העו"ד של הקונה שהוא מעונין לקחת אוטם מקצועי מומחה ולחייב את המוכר בהוצאות האיטום והתיקון כיון שזו חובתו. וא"כ יהיה חייב.

.2315

סימן קכז

נשאלתי בין שכנים אשר הראשון שילם לאדריכל 50 אלף שקל מראש על מנת להגיש תכנית לעיריה לרשיון ולועדה המחוזית לשינוי תב"ע על מנת להרחיב בנין שלם בשינוי קווי הבנין, והמחיר כולל עד סוף האישורים אחרי הבניה. ולמעשה מיד אחרי השירותוט התבקש המזמין להחתים השכנים, והיה חסר לו חתימה אחת לרוב הנצרך ע"פ החוק. וביקש המזמין את כספו בחזרה מהאדריכל למעט מחיר השירותוט שהיא מועט מאוד, והאדריכל לא הסכים להשיב כלום בטענה שהוא מוכן עדיין לבצע את כל העבודה רק שהעיכוב הוא בגלל המזמין שלא מביא את החתימות.

ואחרי כמה שנים התארגנו 2 שכנים אחרים והגישו לעיריה ולועדה המחוזית את אותו הרעיון באמצעות אותו אדריכל והתחייבו לו בשכרו 30 אלף שקל, שאמורים להתחלק בין כל השכנים לתשלום. ולהם לא חסרו חתימות אלא הרוב הנדרש בחוק חתמו להם. ועדיין לא שילמו לאדריכל את שכרו.

טוען הראשון שאם ישלמו לאדריכל, יוצא שהאדריכל מקבל על אותה העבודה 80 אלף, ובודאי לא מגיע לו, וגם ה-50 אלף שקיבל היו אמורים להתחלק בין כל השכנים המרוויחים מזה, רק שעת ההנאה שלהם לא הגיעה ולא לא נתבעו ע"ז עד היום, וכעת שהם נהנים מזה, שישלמו לו את החלק היחסי במקום לשלם לאדריכל ושאו"כ יתבענו, דהפוכי מטרתא ל"ל.

והשכנים מסרבים להביא לראשון את החלק היחסי באומרים שהאדריכל הזהיר אותם שאם לא ישלמו לו ממש, לא יגיש עבורם מה שצריך ויעכב את הרשיונות ותיעצר העבודה.

והשבתי שיתבע גם את האדריכל, וא"א להכריע בלי שגם הוא מצורף לשאלה ומביע טענתו.

והנה קבלן שנבצר ממנו מלבצע עבודתו בגין סיבה שקשורה בבע"ה הרי מגיע לו שכרו, ובודאי כשכבר קיבל א"צ להחזיר, רק שמשועבד להבא לעשות את העבודה. וכמ"ש בספינה זו ויין סתם ונשפך היין שיכול לומר הא קאימנא. ויש מקום לומר שכשהביאו השכנים האחרונים את מלוא החתימות חזר חיובו הקדמון של האדריכל לראשון ויש כבר מה להגיש, וא"צ להחזיר לראשון אלא לעשות את העבודה בלי תשלום נוסף, מדין השלמת הראשון, ולאחרונים שיש חיוב תשלום זה להשתתף עם הראשון במה ששילם עבור כולם.

.2316

סימן קכח

נשאלתי: מי שיטען בבית משפט 'פרעתי' נגד צ"ק האם יש סיכוי שיקבלו טענתו?

נפק"מ לפמ"ש"כ הנודב"י שאם בדיניהם א"א לטעון פרעתי אז שייך 'שטרך ביד' מאי בעי' ולא יהיה נאמן לטעון פרעתי. אינני יודע המציאות לגמרי.

השאלה אם יש מציאות שאולי השופט יחליט לקבל טענת 'פרעתי' נגד צ"ק ואם מותר לו לפסוק כך לפי חוקיהם.

והשבתי: זכור לי מעובדות שהיו בב"ד שלגבי סתם שטר בכתב ידו אין אומרים שטרך ביד. אבל נגד צ"ק כן אומרים שטרך ביד. אבל מה הדין לפי החוק איני יודע כעת.

סימן קכט

נשאלתי: שלום רב,

ברצוני לשאול אם אפשרי לעבור הליך גירושין אצלכם כאשר אני, האישה, יהודיה והגבר לא יהודי, למרות שהוא אזרח ישראל. הוא צרפתי נוצרי במקור, התחתנו בחו"ל נישואין אזרחיים.

ברצוננו להתיר את הנישואין בצורה חוקית שתתקבל על ידי משרד הפנים בישראל.

והשבתי: אצלנו לא. למיטב ידיעתנו בבית המשפט לענייני משפחה.

סימן קל

אמר הגרמ"א בשם הגרשז"א זצ"ל דמנהג ירושלים לחתום עידי הכתובה תחת החופה דוקא מטעם שאם יחתמו קודם על האמירה "הוי לי לאינתו" (שפירושה שכבר כעת היא אשתו) זה מחזי כשיקרא. ומכ"ש אם עת הכתיבה לפני החופה זה לפני השקיעה ועד הנישואין שאחר הקידושין כבר יהיה שקיעה. (ולפקוענ"ד טעמם של המורים לחתום לפני החופה הוי יכול להידרש בלשון עתיד ג"כ, ולכן גם מה שאומר ואנא אפלח וכו' זה לכשתהיה אשתו, ולא בלשון הווה).

אבל אמר הגרמ"א שאפשר להכשיר חתימות העדים דקודם החופה ג"כ באופן שלא יצא השטר מתחת ידיהם של העדים לבעל או לאשה, וכל עוד זה שמור בידם עדיין לא נחשב שהעידו על השטר, ורק מסירתו היא העדות. וכשימסרו תחת החופה כבר אין חשש פסלות מחזי כשיקרא.

והביא ראיה לדין זה מהש"ך בחו"מ בסימן לט בסוס"ק לח, יעו"ש. (ואף שהתם מדובר שאם לא יצא מתח"י העדים לא יהיה פסלות מחמת טענה, אבל משמע שאסור לעדים לחתום בלא עת החיוב גם לולא שיפול מידיהם, השיב הגרמ"א שזה אם יחתמו לפני בואם לאולם או יום קודם, אבל כאן היות והכל תחת קורת גג אחת ואין חשש נפילה, אפשר ללמוד מהש"ך דלא אסור אפילו לכתחילה).

סימן קלא

נשאלתי מאדם שבאמצע הליך מכירת חלקו בנדל"ן, אחרי חתימת חוזה ובאמצע שלבי התשלומים, והתכנית אחרי שיהיה בידיו כל התשלומין שימצא דירה קטנה לרכוש בסכום זה להשכיר ולחיות מהשכ"ד. אבל כעת אין זה מספיק לקנות כלום, ואם ישתמש להוצאות לחגים לא יהיה בנותר בכדי שיצטרף לקנות דירה קטנה כנ"ל. השאלה היא האם כעת שיש עבורו אצל העו"ד סכום כסף זה הוא מנוע מלהרשם בעמותות שמחלקות קמחא דפסחא לנזקקים, וכן לקבל צדקה מיחידים.

והשבתי שישאל את העו"ד לגבי החוזה אם הוא כתוב בלשון שהמכירה חלה מיד, רק שעד הסוף לא מקבל כל הכסף לידו ולא נותן לקונה "חזקה" בנדל"ן כי שמא תהיה תקלה ויצטרך להיאלץ לבטל, ואז צריך שיהיה לו מאין להשיב. או שכתוב בלשון שהמכירה חלה בסוף, וגם כשהקונה משלם על החשבון בתשלומים זה הקדמת כסף כדי להקל על הצדדים בלבד. או שכתוב שכנגד כל תשלום נקנה חלק יחסי בנמכר.

ואם חל כבר קנין (בהכל או בחלק יחסי) זה כבר כסף שלו, ויחשב אם יש בזה כדי מחיה לשנה, ואם כן אינו יכול לתבוע צדקה מקמחא דפסחא. (ויש עמותות שמוכנות לתת גם למי שיש חסכוניות לנישואי בנים וכדומה, אחרי שיקלול מס' ילדים לא נשואים וסכום הפקדונות והחסכוניות. ויש לפעול ע"פ שיקול דעת הנותן). אבל אם לפי לשון החוזה עדיין לא חל קנין, אין הכסף שלו אלא עדיין פקדון מהקונה, או הלוואה ממנו עד שיתברר שחל הקנין. וא"כ יכול לקבל קמחא דפסחא.

סימן קלב

נשאלתי: רבי יהושע שלום רב.

שאלה קצת סבוכה בפרטיה. אשתדל להיות מובן.

נכנסנו לבניין חדש. רק בחודש השני החלה לפעול מעלית אחת משתיים, ונקיון נעשה רק מהחודש השלישי.

באספות מחייבות הוחלט שעל החודש הראשון גובים 570 ₪ שבעצם מושת על בעלי הדירות, לצרכי הנכסים. כמו: הדברת מכרסמים. 'בדק' לרכוש המשותף. מזוזות לפתחים משותפים. איבזור הלובי. ועוד ככל שיתאפשר.

ומחודש שני גובים 200 ₪. זה ל'שוטף'. ומבלי לדקדק מתי נכנס כל שירות לפעול. במחשבה שאחרי תקופה של כשנה יעשה מאזן.

התיאור שלעיל הוא 'מעשי', בעוד שבהחלטה של אסיפת הדיירים החודש הראשון מוצג כ'תשלום מוגדל' – בלי החלוקה הסבוכה של צורכי הנכס וצרכים שוטפים.

נפק"מ, שבעלי בתים שהשכירו את הדירה בחודש הראשון, שילמו בעצמם את ה-570 ולא השוכר [ושמא יש לחלק: ש-200 מתוכם מוטלים על השוכר ו-370 על בעה"ב. אך למעשה רוב ככל בעלי הבתים סברו וקיבלו שזה עליהם בהבנה שהסכום שירת אותם].

מכאן זה מסתבך: ועד הבית יזם פגישה עם הקבלן וטען – עפ"י חוק – שכל איחור במסירת כל דירה, מחייב אותו בתשלום היחסי של ועד הבית. יש דיירים שזכאים ל-10 ימים ויש שזכאים לחודשיים.

הקבלן לא נותן על מסירה באיחור חלק יחסי מ-570 ₪ של החודש הראשון, אלא רק לפי 200 ₪ גם לאותו חודש.

כעת, לכאורה, צריך להחזיר לכל דייר את הכמה עשרות שקלים שלו. ויש כמה שאיחרו להם בחודשיים ויותר שמגיע להם 400 ₪ ומעלה.

השאלות:

א. אם נחשיב את התשלום של החודש הראשון לא כתשלום שוטף אלא כמו שהוועד עשה טובה לכל בעלי הדירות והזמין חברת בדק ומזוזות ומצלמות אבטחה [ושירותי ועד בית שוטפים לא ניתנו באותו חודש, כמתואר למעלה] האם אין עוול לחייב כעת את הקבלן בימים 'שלו' מאחר שאין בהם תשלום 'ועד בית'?

ב. את"ל שחייב הקבלן צודק, בא השכן שהתעסק בנושא וטוען: לא טרחת וכליתי את זמני כדי שהדיירים יקבלו כמה עשרות שקלים. הם לא תבעו את הקבלן אחד-אחד ובעצם התייאשו. אני מעוניין שיהיה בקופה עודף מכובד ונראה בהמשך מה לעשות איתו.

[עלתה הצעה להודיע לדיירים למי מגיע כמה ולתת להם את האופציה לתבוע או למחול].

ג. נניח שמגיע לכל דייר את העודף שלו, לכאורה בנכס מושכר נצטרך להחזיר על החודש הראשון לבעה"ב ולא לדייר. או, שלפי החלוקה בסוגריים למעלה ל-200 ו-370, חלק לזה וחלק לזה. לתשובתו אצפה.

והשבתי: איני רשאי לענות לצד אחד. לו יצויר שהייתי נשאל ממי שמוסמך לשאול בשם כולם, [הקבלן שטוען שהוא פטור אחרי שכבר שילמו מכל מיני טעמים. הדיירים שתובעים החזר. הועד שמעוניין שישאר בקופת הועד. השוכרים שתובעים את שלהם]. הייתי חושב שהתשובה היא כך:

הקבלן לא צודק, ואם מגיע ממנו פיצוי למי שקיבל הדירות באיחור, והפיצוי כולל תשלום דמי ועד בית, זה כולל כל מה שעלה ועד הבית גם אם בא נדיב ושילם "בנתיים".

השוכרים לא צודקים. הם צריכים לשלם לועד על שירות שהם מקבלים נקיון ואחזקה שוטפת, ולא העסק שלהם אם בע"ה קיבל החזר כפיצוי על עיכוב. עיכוב ופיצוי קשורים לגוף הבית ולא לשוכר.

אם הקבלן שיקלל את החוב שלו ופיצה את הדיירים בסכום גלובלי, ולא נכנס לחישוב מדויק כמה עשרות שקלים וכמה שקלים בודדים מגיע לכל דייר לפי העיכוב המדויק שלו, מותר לועד הבית להחזיק הכל לשימוש הוצאות הבנין אע"פ שבכך בעצם בתוצאה כולם יקבלו שוה בשוה. כי זה מה שהבנין קיבל.

אבל אם הקבלן הכניס סכום מדויק על פי מועדי החיוב השונים לכל דירה לפי העיכוב שלה, איך יתקבל הסכום הזה לדיירים אם ישאר בועד הבית לשימוש זהה, שיגרום שאלו שמגיע להם פחות פיצוי יקבלו יותר על חשבון אחרים שמגיע להם יותר ויקבלו פחות. וע"כ אם זהו המקרה, - אם אין הסכמה וויתור, צריכים לקחת מטמטיקאי שישקיע כמה דקות וינסח בדיוק כמה שקלים וכמה אג' מגיע לכל שכן ושכן. (לדוגמא, 10 שכנים בסה"כ, ל2 לא היה איחור, ל1 היה איחור יומיים, ל1 שבוע. ל2 שבועיים ל-2 חודש ול2 חודשיים, בסה"כ הכולל כמה ימים זה? 218. וקח את הסכום שהביא הקבלן לועד עבורם למשל 4000 לחודשיים לכולם, חלק לחלקים ל218 על פי מס' הימים הנ"ל, ואז תדע כמה מגיע לכל אחד. לאלו של החודשיים 60 חלקים לאלו של השבוע 7 חלקים וכו').

אגב, צודק הקבלן שלא נותן גם על החודש הראשון יותר מדמי אחזקה הקבועים. וכמובן לפשוט. הרי הוצאותיהם למזוזות וכדומה לא קשור אליו ולא נגרם בגלל האיחור. אך התחזוקה בחודש הראשון כן שייכת לפיצוי.

אבל לפי הנראה לי כנ"ל, זה לא משנה לתשובה.

שוב חזר וכתב: הקבלן, ע"י תוכנה, חישב כמה לכל דייר מגיע 'על הגרוש' לפי יום המסירה. ב. זה לא 'פיצוי'. זה תשלום ועד בית שחל עליו כמי שהחזיק בדירה ימים או שבועות כאשר היתה חבות לדיירים של תשלום ועד. ושאל: כעת אשאל אותך בשם המתעסק: האם הוא יכול לקחת 'אחוז' כלשהו מהסכום שמשלם הקבלן כדמי טיפול וכפיצוי על שמתח את החבל שלו עם הקבלן על העניין הזה. וא"כ כמה?

והשבתי: בדרך כלל ועד בית אינו שכיר אלא שותף, והלכה היא בהלכות שותפים שכל מה שטורח אחד מהם זה לתועלת כל השותפות, גם כשאחד מרבה לטרוח והשני פחות טורח. (ויש דוגמא בשו"ע: שותפים שהיו צריכים לגבות חוב מגוי, ואחד פעל לקבל מהגוי. וה"נ בנידור"ד). אלא אם כן התנה מראש שטורח להשביח חלקו בלבד (ובזה "חלק" מהשותפות את אותו החלק, אבל לקבל שכר לא שמענו).

ובאריכות יותר: המקור ששותף שטורח יותר ממשנהו לא מגיע לו שכ"ט, אא"כ מודיע מראש (להסמ"ע דוקא בב"ד, ולהש"ך גם לא בב"ד) שרוצה לעשות את זה לחלקו הפרטי בלבד: בסימן קעו סעיף כח, וכן בסימן רפז סעיף א', ומבואר יותר בנתיבות בסימן קעז ס"ק ד.

ואף אמנם באמת דבסימן קעח סעיף ג מבואר כלל גדול "שותף כיורד ברשות" והוא מהגמ' בבבא בתרא. ומגיע לשותף כאריס, והיה מקום להקשות מאי שנא הא מהא ומדוע אין זה סתירה להנ"ל.

וכעת נ"ל בזה דהחילוק הוא שרק בעבודה שרגילים לקחת עליה שתלי דמתא, והשותפות אינה עבודת שדה, אם אחד השותפין טורח עבודת שתלא במקום לשכור, ע"ז נאמר שמגיע לו כיורד. ולא יכולים שאר השותפין לטעון לו שהוא יורד שלא ברשות, דשותף כיורד ברשות. אבל טירחה הכלולה בעבודת השותפות היא בכלל הנפסק בסי' קעו וסי' רפז הנ"ל.

וגביית כספי ועד בית היא חלק מעיקר השותפות וע"ז לא נאמר שמגיע לו שכר של גובה. אלא אם כן מדובר בועד בית שמקבל שכ"ט בהסכמת כולם, שהוא לא רק שותף בין שותפים אלא גם שכיר, וטוען שהשכ"ט הרגיל זה על עבודה שגרתית, וכאן מגיע לו שכ"ט נוסף.

ואם כן (שהוא שכיר) כמה? לכאורה לפי שעות שהשקיע ולא לפי אחוזים.

במחשבה שניה נמלכתי מהדמיון מהלכות שותפות לגוונא דידן, אם הקבלן ייעד סכום מדויק לכל שכן, לכאורה זה לא "ממון השותפות" אלא שליחות לקבלה לכל אחד ואחד, וע"ז לא נאמר שכל מה שטרח זה חובתו כשותף לטרוח לכולם. ושמא יכול לטעון דכשליח עבורם מגיע לו שכ"ט. שאינו משועבד להם להיות שליח לגבייה הפרטית שלהם.

ונראה דגם מצד זה אינו יכול לתבוע שכ"ט, מההלכה שנפסקה בסימן רסד סעי' ד מי שהציל ספריו וספרי חברו אינו יכול לתבוע שכר מחברו כיון שזה באותה פעולת הצלה שעשה לעצמו. אבל אם ירד על דעת שניהם כלומר שהתנה מראש שעושה ע"מ שישתתפו עמו בהוצאה ובטירחה – יכול.

ולענייננו אם התעורר הרצון לגבות רק אחרי מעשה, וגם לועד הבית עצמו היה איזה חוב לקבל החזרו מהקבלן באותו טירחה, אין מגיע לו שכ"ט.

.2321

סימן קלג

נשאלתי מאדם שחוייב לגרש אשתו לאחר שנאסרה עליו, ובזה כרוכים הפסדים ונזקים והוצאות, הן ביציאתו מהדירה והצורך למוכרה ולקבל חצי ששווה פחות, והן למזונות הילדים שכעת עולות פי 3 ועוד. וכן עצם הפירוד. והכל אשמת איש אחד שחטא בה. ורוצה לתובעו תביעת ממון על כל הנזקים.

והשבתי שאין כלל מה לחשב מה גרמא ומה נזק וכו', כי איש כזה לא יבוא לדון מרצון והכפיה ע"י ערכאות לא תועיל לתובע אלא לנתבע.

.2322

סימן קלד

נשאל הגר"ו בדבר ראובן שנדב צדקה ושלחה לשמעון העני ע"י לוי השליח, והתקשר לוי לשמעון שיש לו סכום פלוני עבורו והיות והוא (לוי) נושה בו (בשמעון) סכום גדול, ע"כ מודיעו שתופס את זה עבור חובו ויקזז מהחוב סכום זה. השאלה היא האם שמעון חייב במעשרות עשירית מהסכום שראובן נדב לו אע"פ שלא הגיע לידו. שהרי אם היה ראובן נותן לשמעון

ביד ממש על מנת שיפרע בזה חוב ללוי, היה שמעון פטור ממעשר. האם מקרה זה שונה בגלל שראובן מצידו לא הגביל את מטרת הכסף רק לוי תפסו ונחשב ששמעון הרויח את הכסף לכל מטרה שהיא ורק אח"כ החליט לשלם בזה חובו.

והשיב הגרמ"א שמסתמא זכה שמעון בהכל ברגע שלוי קיבלו מראובן, וכבר התחייב במעשר, עוד לפני שתפסו לוי וקיזז מזה חובו.

.2323

סימן קלה

נשאלתי: ראובן ושמעון הם זרים זה לזה רק יש להם נכס בבעלות משותפת (50% לכל אחד), ולקחו שניהם הלוואות מבנק למשכנתאות בסכומים לא שווים ולא למטרה משותפת, והנכס הממושכן לבנק הוא הנכס שבבעלות שניהם, ולכן שניהם חתומים על מסמכי ההלוואה גם על של השני, כהסכמה למישכון, ולא כלווה ולא כערב.

ראובן לווה 120 אלף, ושמעון לווה 80 אלף, והבנק מסיבות של חשבונות שלו ע"מ לחשב את החזרי הריביות בצורה המשתלמת ביותר רשם את ההלוואה כ200 יחד ו100 לכל אחד ובתוך סכום זה חישב את מרכיבי הריביות השונות "צמוד" "קבוע" "משתנה" "פריים" וכו'. בפועל ניתן לראובן 120 ולשמעון 80 אבל נרשם בבנק כביכול כל אחד קיבל 100 אלא שאחרי שיפרע שמעון 80 מהקרן יהיה שאר הפרעון כולו עד סך 120 ע"ח ראובן בלבד. כביכול עד 100 זה פרעונו ועד 20 נוספים זה פרעון על הרשום כהלוואת שמעון. והם עצמם לא ביקשו כזה "תמהיל" ולא מבינים כיצד ולא מדוע זה נעשה, ואם בריביות בפועל כל אחד משלם רק על הקרן שקיבל או גם על הקרן שהאחר קיבל, רק סומכים על יועצי משכנתאות שבכל דרך אחרת היו צריכים לפרוע בס"ה יותר וכך יותר משתלם.

הם מוחלים זל"ז אם יש עודף פרעון מאחד על ריביות מה שלווה לעומת תשלומי השני. והשאלה היא אם צריכים לעשות ביניהם הית"ע כי שמא נחשב שאחד מלוה לשני, ויחזיר השני לבנק עם ריביות שעולות לשמו של האחד ושמא נחשב שלווה מהשני ומחזיר לו עם ריבית.

ואולי ההיתר שלהם הוא מה שכתבו וחתמו ביניהם בעת רכישת הנכס המשותף את תנאי השותפות בנכס, שכל עניניהם כפופים להית"ע.

והשבתי: אף אחד משניהם לא נתן פרוטה משלו לשני אשר הפרעון יחשב החזר, וע"כ אין כאן שום ריבית. הם לווים של הבנק ומול הבנק יש להם הית"ע, ובין זל"ז הם זרים וישארו זרים. ואם אחד ישלם ע"ח מה שהשני קיבל מהבנק בחוסר חישוב נכון של ריביות אי"ז החזר, כי לא קיבל כלום ממנו בתחילה. וע"כ אין חשש, ואי"צ הית"ע. (מלבד זה שכבר מחלו זל"ז שיחשב כמתנה, ועל הסכמה למתנה אין חשש ריבית).

ומ"ש בגמרא ונפסק בשו"ע דיני ריבית בהעמידו אצל נכרי וכו' העמידו אצל ישראל וכו' התם איירי שהיה חוב קודם וע"י ההוראה להעביר לשלישי זה פרעונו של הראשון וממילא נחשב שהראשון הלוח לשלישי משלו וע"כ ההחזר עם ריבית נחשב להלוואה עם ריבית ולא לנתינה בלי חוב. דהאמירה מבררת מיהו המלוה האמיתי אף שלא יצא הכסף ממנו. ומשא"כ כאן גם אם אחד מהם מורה לבנק בכתבי ההלוואה שחתם ע"ז לתת למשנהו סכום מסויים, היות והבנק לא היה חייב לראשון שהורה לו, אף שהבנק נותן כביכול בשם הראשון, מ"מ זה הלוואה מהבנק ולא מהראשון.

ואת"ל שאם הבנק רושם אצלו כביכול נתן לכל אחד מהם 100, והעביר 20 מאחד לשני על פי הוראתו, הרישום בבנק פועל ומחייב לדינא נמי שיחשב שאחד הלוואה לשני, זה אינו. כי לא היה לאחד מעולם כסף זה שיעביר ע"י הבנק לשני. ואמנם יש רישומי בנק שנחשבים להקנאות ולקניינים כסיטומתא, אבל בשביל זה צריך דעת מקנה ודעת קונה ופעולה שרגילים בה לקנות, ואז שייך לדון שע"י פעולה זו יחול הקנין שחפצו בו. אבל מה שפקיד עושה בלי הוראתם ובלי ידיעתם, אפילו לו יצויר שהחוק מכיר בזה לקנין, אין שום קנין בזה. ומסתבר שאפילו החוק לא מחשיב זאת שבאמת אחד קנה את הכסף הרשום (שמעולם לא נכנס לחשבוננו) והקנה אותו הוא למשנהו, אלא הבנק נתן מקופתו לזה 120 ולזה 80 ולא יותר.

ואת"ל מצד שהם שותפים שווה בשווה בנכס שממושכן לבנק בהלוואה זו, ממילא נחשבים גם כלוויים בסכום שווה מהבנק, רק שמלוויים אחד לשני את החלק העודף, וזה יהיה סיבה שיצטרכו הית"ע. ראשית, המישכון אינו ההלוואה אלא רק הבטחון שמא יקרה ולא יהיה פרעון בזמן. שנית, אף אילו נחשב מראש את המימוש של הפרעון בשוויות הנכס, היות והבנק לא נותן הלוואה בערך של 100% של הנכס (שאז כביכול הלוואה גדולה יותר של אחד "חורגת" מערך חלקו בנכס לחלקו של השני) אלא רק 70% לכל היותר, יש בהחלט אפשרות להלוות לאחד יותר מהשני והכל נכלל בחלקו בשותפות שבנכס. ע"כ פשוט שלא "קונה" אחד מהבנק בהלוואה יותר ממה שקיבל בפועל, ולא העביר למשנהו כלום.

ע"כ פשוט שאף אחד משניהם לא הלווה לשני, וע"כ אין חשש שבפרעונות כלול תשלום לשני. אף אם זה רשום בבנק על סכום כלשהו במרכיב כלשהו

מהריביות שזה פרעון ע"ש הלוואת קרן של השני. ולכן אי"צ הית"ע ביניהם. (ומה שחתמו שכל השותפות ביניהם כפוף להית"ע לענ"ד לא היה עוזר אם היתה בעיה של ריבית במשכנתא, כי אינה חלק מהשותפות שבנכס, אלא דבר נפרד לגמרי, על אף שהנכס הממושכן הוא הנכס המשותף שעליו ההית"ע).

2324.

סימן קלו

נשאלתי מאברך שהתבקש להעיד במשפט הגויים בצרפת שמתנהל בין שני אחיו, האם מותר לו להעיד לטובת אח אחד בערכאות או שאסור. ומדובר שרוצה להעיד לטובת האח שנתבע ע"י אח אחר תביעה גדולה מאוד כנקמה על סכסוך ירושה שהיה ביניהם והאח הנתבע זכה בו בעבר.

והנה אסור להעיד בעש"ג כמו שאסור לדון שם, רק למי שהולך בהיתר. ודין נתבע שנגרר בעל כרחו כדין היתר, וכן מי שהלך לתבוע ברשות ב"ד. לפיכך ביררתי יותר גופא דעובדא האם האח המבקשו להעיד נחשב להיתר.

והתברר שכך היו השתלשלות הדברים: אברהם הזיק ליצחק בתביעת שוא בבימ"ש בעבר, בלי היתר. יצחק היה נתבע, והפסיד. כעת יצחק תובע תביעה כפולה ומכופלת את אברהם בתביעה שקרית בבימ"ש, ואברהם מבקש מהשואל להעיד שהתביעה שקרית ומשוללת יסוד, וסובר העד שעד סכום תביעת השוא שנתבע אברהם בעבר, נחשב יצחק לנתבע ואברהם לתובע שלא כדין ואסור לעזור לו. אבל היות ומדובר בנזק הרבה יותר גדול, על הנזק היותר גדול נחשב אברהם לנתבע מפני יצחק, והוא נגרר לזה בעל כרחו לעש"ג, ולכן העד נחשב כהולך להעיד למי שהלך בהיתר.

עוד טוען אברהם בפני העד, שלפני שהוא תבע את יצחק בהתחלה, כבר יצחק ניסה להזיקו, והתביעה בערכאות היתה בעצם התגוננות.

והשבתי שרק אם יוכח שיצחק פנה לערכאות ראשון באיסור ולא היתה לאברהם ברירה כי אם להתגונן בתביעה נגדית, אז יהיה מותר לעד להעיד לטובת אברהם, ולא רק מותר אלא ממילא זו גם מצוה ללכת. ואם לא יוכח שהיה כטענתו, או שרק פחד וחשש ולא היתה תביעה באמת, אסור להעיד לטובתו בבימ"ש.

סימן קלז

נשאלתי מאברך כולל מהצפון אם מותר לגנוב מהמדינה, כי חשב שמותר, ושינה מהאמת בדיווחים כדי להרוויח מהמדינה. וכעת התברר לו שזה לא כל כך פשוט.

ושאלתיו מי הרב שלו ששואלו בהלכות שבת ואיסור והיתר וכו', שישאל גם את זה. ולא יכול לחפש רב בטלפון, לכל ענין רב אחר, עד שימצא מי שיגיד לו תשובה שתמצא חן בעיניו. והשיב שאין לו רב. ואמרתי שאם כך הרי הדבר ספק אצלו, כי הרי יש אולי רב שמיקל באופנים מסויימים אבל רבנים אחרים מחמירים. ואם אינו תלמיד לרב מובהק, זה נשאר לגביו ספק, וכל ספק גזל לחומרא כי זה דאורייתא. וא"כ לכו"ע צריך להחמיר.

ושוב שאלתיו כמו מי נוהג בהליכות הבית, האם כמו הרמב"ם, או כמו הרב אלישיב, או כמו הרב ואזנר, או כמו הרב עובדיה יוסף, או כמו החזון איש. האם למשל משתמש בחשמל בשבת, האם מיקל בסירכות כמו הרמ"א, וכו'. וענה שנוהג בהכל כמו הרב עובדיה יוסף. והשבתי דאם כך ודאי אסור לו לגנוב מהמדינה כדעת הרב עובדיה יוסף.

סימן קלח

נשאלתי אם מותר לתת מכספי מעשרות לאנשים שמחתנים. וביררתי האם שני בני הזוג עובדים או שאחד מהם לא, והאם יש להם חובות מנישואי ילדים קודמים או שכעת מחתנים ילד ראשון. והתברר שהאשה עובדת עבודה מכניסה, והאבא ר"מ בישיבה ולא ידוע כמה המשכורת שלו. אבל כבר חיתנו כמה ילדים בשנים האחרונות.

והשבתי שאם חיתנו בצמצום ולא ידוע שיש להם נכסים מניבים ריווח, ולא שהמחותנים שילמו להם את רוב ככל ההוצאות. ניתן להניח שמותר להם לקבל מתנות להוצאות "הכנסת כלה" גם מכספי מעשרות.

סימן קל"ט

נשאלתי מאברך ע"ד יהדות של זקנתה של אשתו מסלוניקי שכנראה נספתה בשואה או שנפטרה לפני השואה, לדבריו החשש הוא שאולי רק בעלה הידוע כיום רק הוא היה יהודי ולא היא, באשר כבר התפשטה שם אז תופעת התבוללות, וידוע שהם היו חילונים, (וכן הדורות שאח"כ נשארו חילונים, עד שבדור הקודם חזרו בתשובה). ולכן אין יהדות מבוררת לבתה שניצלה מהרכבות ואח"כ עלתה ארצה ונישאה ויש לה צאצאים רבים, והוא נשוי לנכדת אותה הבת והשאלה משליכה על יהדות ילדיו.

והשבתי דהמשפחה אינה צריכה גיור, ואדרבה הם יהודים כשרים ומבוררים ומיוחסים וראויים להשיא לכהנים לכתחילה בהידור.

הנקודות שעמדו לבירור לפני המסקנה: א' חזקת יהדות שאין עליה ריעותא ולא עדות לערער אותה. ב' היו רוב עולים ורוב סיעה יהודים, ואמרו ישראל אני. ג' השאלה היא מלפני יותר מד' דורות. ד' דין משפחה שנטמעה בחשש יהדות.

הפרטים שהתבררו:

הנה מדינא לא מתחילים לברר ספקות על מקום התהוותן אם אין בזה נפ"מ, אלא לידת הספק היא במי שנמצא לפנינו ועליו דנים ומבררים מה שצריך כדי לפשט הספק. ולכן אין מן הנכון לנסות להתחיל לחקור מצבות בבתי קברות מלפני ה' דורות וכדומה, כי לא עליהם הספק. (ומקור דין זה בחזקות מבואר בגמ' קידושין דף סו א לגבי הערעור על כהונת ינאי המלך, ע"ש ברש"י ד"ה סמוך אהני דלא אהני ליה חזקת אמו. וכ"כ רש"י כתובות דף עו א רב אשי אמר. וכ"כ בעל המאור בכתובות דף ט א מדפי הר"ף לגבי עידי שטר שמתו ואין לדון חזקת כשרותם לגבי הערעור על השטר, וכן לגבי כהונת ינאי. וכ"כ תוס' חולין דף יא א ד"ה אתיא לגבי שאלת גבינה אחרי שנשחטה הפרה שא"א להעמידה על חזקתה כשכבר אינה חיה כעת לדונה. אמנם לתוס' בקידושין שם ד"ה מאי חזית ותוד"ה אנן בב"ב דף לב א מבואר שזה חומר מדרבנן ביוחסין. והאריך ע"ז השער"י שער ב בפ"ב ופ"ג ופ"ז ופ"ג. וראה עוד דברים נפלאים בזה בדברי לוי על הל' כלים לאדמו"ז זצללה"ה בפ"ח מהל' כלים ה"ב בעמ' כו בד"ה ונראה).

על הילדים המוחזקים מלידתם ליהודים בין כל סובביהם, אין שום אפשרות להטיל ספק אא"כ תהיה עדות גמורה. ואפי' דין הודאה או עד אחד או שוי' אנפשי' שכק' עדים לא יערער, וכהגמ' ביבמות דף מז א נאמן אתה לפסול א"ע ואי אתה נאמן לפסול את בניך.

גם לאם הילדים יש לה חזקת יהדות, היות והוריה חזרו בתשובה כמעט משנולדה, (ואולי גם לדורות קודם יש חזקה זו לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל בפס"ד האח והאחות דסגי לדין חזקת יהדות שמירה מסורתית כפי הנהוג באותה סביבה. ובנידו"ד לא נכסנו לברר האם לפני שחזרו בתשובה היו להם סממני הנהגות יהדות המקובלים בסביבה יהודית, כמו חמץ בפסח וי"כ וכדו').

ומכיון שכך יש לילדים חזקה כפולה של 2 דורות.

ויש להוסיף מה שהתברר ע"פ חקירה והסתברות: שהורי האמא בעודם חילונים התחתנו ברבנות בת ים [כנראה בסביבות שנת תשמ"ה אצל הגאון ר"י מילר]. והורי הסבתא ג"כ התחתנו ברבנות בת ים [לפי החשבון זה היה בסביבות שנת תשכ"ה אצל הגאון הרב פסח קוקיס], וזקני הסבתא התחתנו גם שם אחרי שעלו לארץ באמצע השואה לפני קום המדינה [כלומר כנראה אצל הרב הנ"ל שניהן כבר כרב העיר, בערך בשנת תש"ה]. וזקני הסבתא הללו היו בחור (ודאי יהודי) ובחורה שכבר היה לה מס' על היד ממחנות הנאצים ימ"ש, ושניהם קפצו מרכבת בנסיעתה מסלונקי לאירופה והגיעו לארץ. ושם המשפחה של הבחורה מנעוריה היה "כהן" [כלומר שם יהודי מובהק שהיה למשפחת כהנים ידועה שם], דהיינו שאביה לפחות ודאי היה יהודי ממשפחה מוכרת ביוון.

והיות וכבר באותה תקופה היו שם חילונים גמורים יתכן שהסבא הזה היה חילוני, והשאלה היא שמא אמא שלה, אשת אותו כהן, היתה גויה. ובמשפחה יש מסורת לקרוא את השם "אסתר" ע"ש אותה סבתא בלתי ידועה שעליה הספק כאן. רק חושש השואל שמא שיקרו בזה בתה וחתנה.

הרי לן שהם באו ונישאו ברבנות, ואולי יש בתיק הנישואין המקורי שם גם בירור, ואף אם לא קיימו בירור בהתחלה מ"מ זה ודאי שבעצם הגעתם והצהרתם ברבנות שבאים להתחתן כדמו"י טענו "ישראל אני". ולפי כל הראשונים במצב שהיה אז היה להם נאמנות. שאף שהיו כבר אחוז קטן של נישואי תערובת בסלונקי בשנים של ערב השואה, מ"מ זה היה מיעוט ממש, ורוב היהודים שנלקחו למחנות הנאצים ולרכבות לא היו מנישואי תערובת, וודאי שרוב הבאים לארץ משם לא היו מנישואי תערובת. ולכל השיטות בראשונים יש להם נאמנות וא"צ בדיקה. ועי' מש"כ אמור"א זללה"ה בכרך א' בירורי יהדות עמ' יח ואילך.

וגם מצד ההסתברות וההגיון אין חשש, כי אחרי שאין ספק שאבי הנערה היה כהן ממשפחה מוכרת שם, וכל השאלה היא שמא נשא גויה. הרי בהיותה של הנערה בגיל נישואין בסביבות תש"ה, זה אומר שהוריה התחתנו לפני שנת תרפ"ה, דהיינו קרוב כמעט למלחמת העולם הראשונה,

ואז ודאי שלא היו (בכלל, או כמעט לפי הידוע לנו) בסלוניקי נישואי תערובת והתבוללות. אשר עיר זו ידועה שהיו בה עמי הארץ, אבל עד מלחה"ע הראשונה שמרו כולם את השבת (ואפי' הנמל הבינלאומי שבת שם בשבת ואפילו גויים לא חיללוה) וגם היה רבנות חשובה ומסודרת, ולא קרה בה פירצה של התבוללות. ורק אחר מלחה"ע כבר לא היה רב, וממילא ההתדרדרות הביאה להתבוללות אבל התוצאות הנוראיות הללו קרו כמובן עם חלוף שנים ודור, ולא תוך 5 שנים.

וגם אין סיבה לתלות חשש שקר במה שהסבא טען שלחמותו (הבלתי ידועה, שעליה דרש השואל לברר) קראו "אסתר" והיתה יהודיה. שהרי לפני קום המדינה כלפי החילונים לא היתה סיבה לשקר בדבר זה, כי בהיותם חילונים גמורים ועמי הארץ, לא היו עושים להם שום הרחקה וסנקציות אם לא היו אומרים כן. וממילא זה יותר מסל"ת ובר אמינות מכל חשש. אלא שלגבי הכרעת הדין אי"צ להגיע לסמוך דוקא ע"ז.

אשר על כן נראה, שאפילו אם היה מגיעה שאלה לגבי להשיא לכהן מיוחס, שלפי הדין צריך לבדוק ארבע אמהות למעלה, יש חזקת כשרות לילדים נשואי הבירור דנן, ואין שום ריעותא ד' אמהות למעלה. וכשרים לכתחילה גם לכהונה בלי בירור נוסף.

ומה שרצה השואל להסתפק אם ילדיו מותרים בגלל דין משפחה שנטמעה, כבר הוברר שאי"צ להגיע לזה. אך לעצם השאלה האם רק בפסולי קהל אומרים דין משפחה שנטמעה או גם בגוי שנטמע, דבפשוט כל ספק ממזר הוא יהודי רק שהתורה הטילה עליו איסור, וגזה"כ דממזר ודאי ולא ממזר ספק, לכן הדין הוא דמשפחה שנטמעה. אבל מי שאם אם אמו או למעלה מזה לא היתה יהודיה מה יעזור הטמיעה למציאות שיתן לו קדושת ישראל. וכך היה פשוט לרוב ככל הפוסקים, אלא שמצאנו בחזו"א (אבן העזר סי' א אות ל) שמיקל לגבי ספק עב"כ, שהוא עדיין גוי שלא נתגייר, שמביא עליו דין משפחה שנטמעה. ובמק"א הארכתיו.

2328.

סימן קמ

נשאלתי בין פועל שיפוצים לבע"ב, אשר לפני 7 שנים היה פיצוץ בצנרת בבית בע"ה ואשתו הזמינה האינסטלטור והחליף, ואז היה פיצוץ בהמשך הצינור וכך תיקן וחזר נשבר ותיקן, עד שהוחלף כל האינסטלציה וגם הריצוף כבר נשבר מרוב תיקונים ועשה קרמיקה חדשה. ואת ההוצאות

קרמיקה ואמבטיה וכו' שילם בע"ה מראש לפי דרישת האינסטלטור, ועוד קצת כסף על עבודה שביקש הביאה לו האשה בכל כמה ימים סכום מסויים. ולקראת סוף העבודה טענה האשה לאינסטלטור שהקרמיקה לא באותו צבע, ואם היה שם את הצבע השונה מתחת למיטות או לארונות היו מוותרים, אבל על 2 צבעים בסלון לא מוותרים, ושיוציא הכל ויעשה חדש על חשבוננו. וכן טענה לו שהזיק ארונות ושבר דלתות כשעקר צינורות בכוח. ושישלם על הנזקים שעשה. ומכיון שכך נעלם האינסטלטור עד עתה.

כעת תובע האינסטלטור 12,000 שקל שמגיע לו. הוא טוען שכל העבודה היתה של 20,000 וקיבל (חוץ מהחומרים) רק 2,000, ועל ההפרש היה מוכן לוותר בגלל הטענות שלה, אבל 12,000 לא מוותר.

ובע"ה טוען קיבלת יותר כסף, ואין חשבון ולא רישום כי הכל היה בשחור, ומזה שלא הגעת 7 שנים לתבוע סימן שלא נשאר חוב, או סימן שאתה חייב יותר, או סימן שמחלת על החוב. והעבודה מכוערת וצריכה לההירס, וההיעלמות שלך לפני סיום העבודה זה ג"כ נזק שצריך לחשבו. ולכן לא צריך לשלם לך כלום.

והשבתי להביא שמאי כמה ערך העבודה, וכמה ערך הנזק. ולחקור היטב כמה שולם ודאי וכמה ספק. והטענה שהיתה מחילה אף שבדרך כלל היא טענה גרועה, אבל במקום שיש טענות שמסבירות למה סביר שכן היתה מחילה מפורש בפוסקים דזו טענה לא גרועה. ויש לברר טעם שלא תבע 7 שנים עד עתה. ואחרי חלק מהבירור של השמאי הבאתי הצדדים לפשרה שהתובע יקבל עוד 2000 ויחתום שאין לו עוד תביעות, והסכימו כל הצדדים ושע"י.

2329.

סימן קמא

נשאל הגרמ"א על מכשיר לטיהור מים במקוה שאין לו בית קיבול ואין חשש שאובין, אבל הוא מפריד מרכיבי המים ליסודותיו ועי"ז גורם לכל הלכלוך לצוף ולהיפרד. וטענו שע"י הפרדת מרכיבי המים מתקבל חומר שונה, שאינו מים, וממילא אין המקוה יכול לטהר.

והשיב שמפורש במשנה במקוואות שלא רק במים עולה טבילה ומטהרת אלא כל מה שנוצר כתוצאה ממים ג"כ כשר לטבול בו (יבחושין אדומים).

ועי' בזבחים דף כב. (בר מן דין שהופיע בביה"ד מומחה שמקצועו בכימיה וטיהור מים והסביר לפי המדע המדויק שהכנסת אותו מרכיב המפריד את הלכלוך במים אינו משנה כלום במרכיבי המים).

סימן קמב

אשר שאל הבה"ח וכו' שהוא סמוך על שולחן אביו, ומתוך הכסף שאביו נתן לו על מנת להוציא בהוצאותיו נתן לעניים בשביל חובתו במתנות לאביונים. אבל לא התכוין לזכות קודם בכסף, לכן שמא כל כספו הוא של אביו ולא שלו אף כאשר זה ברשותו לעשות בו כטוב בעיניו, ומשל אביו הוא קונה ואוכל ונוסע וכו' ולא משל עצמו, ולכן גם נתן לאביונים משל אביו. וא"כ חייב להשיג כסף משל עצמו ולתת מתנות לאביונים בשנית.

והשבתי שא"צ לתת בשנית ויצא יד"ח בנתינה הראשונה אף שלא התכוין לזכות. חדא דהאב רוצה לתת לו באופן היותר יעיל, ולא מעוניין להשאיר בעלותו אם זה מפריע לבנו להתנהל. והיות שכך וגם היה מונח בתוך ידו של הבן, מסתמא זכה בזה מדין יד שהוא קנין שא"צ כוונה לקנות (וכעין חצר שקונה לו שלא מדעתו). ועוד, שגם האב עצמו היה יכול לתת מתנות לאביונים עבור כל אחד מבני המשפחה הסמוכים על שולחנו, וכיון שהיה מתכוין שהעני יקבלם מחובת הבן, נפטר הבן ממתנות לאביונים. וה"נ כאן לא שנא, שאפילו היה הכסף של האב ונתן הבן ברשות האב לעני, לצאת ידי חובת מתנות לאביונים, אינו פחות משליח האב, ונתינתו מכסף האב הרי ריבתה לעני ממון שזה תכלית המצווה. וכוונתו שהוא הבן יצא יד"ח, בזה סגי.

סימן קמג

נשאלתי ממי שמצא בפורים בקרן רחוב מעטפה עם שטרות כסף אם חייב להכריז או יכול להשתמש.

והשבתי שאמנם אין לכסף סימן וגם אין מקום סימן אבל יש סימנים בסכום (היות וא"ז מעות "מפוזרות") וגם סימן שהיה במעטפה. ולכן צריך לפרסם שמצא ביום פורים סכום כסף ויחזיר למי שיתן סימן.

שוב שאל כמה זמן צריך להכריז, ואם יהיה מותר להשתמש ולרשום על פנקסו להשיב כשיבוא אליהו.

והשבתי שאחרי שיכריז כמה שבועות, אם לא יבואו לדרוש אז נדון בשאלה זו. דהנה במשנה באלו מציאות דף כח ב מבואר דין מכירה במציאה, ונחלקו

רבי טרפון ורבי עקיבא אם מותר למוצא להשתמש במעות, ע"ש, ונפסק דמותר. אבל הגמ' שם בדף כט ב מביאה מרב חלבו בשם רב הונא לא שנו אלא וכו' אבל מעות אבידה (פרש"י כגון מצא מעות בכיס) דלא טרח בהו לא. ופסק המחבר בסימן רסז באמצע סעיף כה "אבל אם מצא מעות לא ישתמש בהן לפיכך וכו'". ויל"ע האם בשטרות כסף בימינו שמזמן לזמן מוחלפים צורתן, ולפעמים גם יורד ערכן ונפסלים בהוצאה, אולי כן יהיה הדין דשם דמיהם ומניחן כתפילין או כדברים המתקלקלים אם יניח עד שיבוא אליהו.

ומבואר בסוגיא דג' טעמים נאמרו בשם דמיהם ומניחן, מה שעלול להתקלקל או שאוכל יותר ממה שעושה, והטעם הוא למנוע נזק מהבעלים. ומה שטורח עליו המוצא מדי בטיפול כשנמשך הזמן ואין הבעלים באים, והטעם הוא שהקלו עליו בשביל שכבר טרח או כדי להקל על המוצא לקיים מצוותו דאל"ה לא ירים האבידה כדי לא לטרוח הרבה. ומה שמצוי מאוד כמותו לקנות ואין הבעלים רוצים דוקא את שלהם, וכמו מוצא תפילין בימיהם.

ודברי המחבר מבוארים במקורו בטור וז"ל: בד"א בדמי אבידה מפני שטרח ליטפל בה אבל מצא מעות או אפילו חפץ ולא היה לו בו שום טורח לשמרו אינו רשאי להשתמש בהן לפיכך אינו עליהם אלא שומר חנם וכן מי שהפקידו אצלו מעות של יתומים לא ישתמש בהן והוא שומר חנם עליהן. עכ"ל. וצריך להבין מדוע לא יהיה מותר להשתמש במעות מידי דהוי כתפילין שאף שאין טורח בשמירתן, אבל אין דבר מצוי מהן ואין הבעלים מקפידים שיהיו דוקא מעות אלו.

ובאמת שהרא"ש כבר חש לשאלה זו והביאו הב"י שם ומבאר שדמי תפילין ג"כ אינו חייב בשמירתן כשואל כי אינם כדמי פירות שמרקיבין או דמי בהמה שיש טורח בטיפול, שהתירו לו להשתמש, כי בתפילין אין טורח טיפול, וע"כ דין דמי המכירה של תפילין כמצא דמים עצמם שאין רשות להשתמש בהם. א"כ מ"ש שם דמיהם ומניחן לאו בחדא גוונא אתמר, ולכל היכ"ת דדמים יש דין אחר.

ולפי"ז מצא מעות בכיס אף אם ניוש להפסד מעות בחילופי שטרות המדינה וכדומה, מ"מ טורח אין כאן, ואין טעם היתר שימוש. ולפי"ז יהיה חיוב המוצא לפורטון למטבע היוצאת בכל פעם שיוחלפו השטרות במדינה. ועצ"ע.

סימן קמז

נשאלתי מאב של ילדים שמצאו בתוך קופסת קרטון שהיתה מושלכת במתקן קרטונים של העיריה לפינוי מכל העסקים שבסביבה, ובכל ערב מגיע מכונית אשפה ומפנה את המתקן וכל מה שבתוכו ושמושלך סביבו, והיה בפנים מיקרופון, האם חייב להכריז דשמה הושלך בטעות והבעלים לא התיימש.

והשבתי שהמניח באשפה העשויה לפנות הוי הפקר ואבידה מדעת, ואת הקופסא ודאי שם מדעת. ואף אם לא הפקיר את זה ממש מ"מ לא גרע ממציל מזוטו של ים דהאש"ל.

סימן קמה

מכתב תשובה בענין טעם ההתנגדות לתכלת

לכבוד

הרה"ג ויר"א וכו'....

אחד"ש וש"ת,

שאלתני בעל פה לבאר לך מה טעם ההתנגדות של הרבה לקיים תכלת בציצית, ועינינו הרואות שאין כאן רק מחלוקת הלכתית אם זהו התכלת, אלא אי רצון לעסוק בזה, אפילו לא כדי לומר פירכא. ופירטת כמה טעמים שליקטת (רובן ככולן טענות על ודאות הזיהוי, והטלת ספקות בזה) והתשובות אשר יש להשיב עליהן. והבטחתי לכתוב את ידיעותי בנושא הזה בפרוטרוט בלי לכחד דבר. והנני למלא בקשתך.

ידע ידידי הנכבד והיקר, שכל הטעמים שליקטת לא נגעו ולא פגעו אין בהם ממש, והאמת מרוב שהיא פשוטה וידועה לכל כך היא נעדרת כדברי המס"י. ולא הסכין אף אחד לכתוב את זה בפירוש לפני מרוב פשיטותו, ואין במה שאכתוב שום חידוש. ולא המצאתי מליבי אפילו שורה וקטע בודד ממה שכתבתי כאן, אלא הכל מתוך מה שקבלתי בפירוש מאבי זללה"ה שקיבל מרבותיו ובראשם מסבי זצללה"ה שקיבל מרבותיו ומאביו והם מרבותיהם בראשם מרבינו החפץ חיים זצוקללה"ה ולמעלה בקודש.

הגע עצמך ושים על לב, שבאף דור ממאות שנות הגלות שאנו שרויים בו בעוה"ר לא היה יכול להיווצר שום סוג של הוה אמינא להתחיל לחפש תכלת בציצית וללבשו, ולהיות ההמון נוהר כסומים אחרי מציאת תכלת, אלא רק בדור הנוכחי. כפי שענינו רואות את הנהירה ההמונית חסרת התקדים מכל הדורות אחרי סגולות לישועות, ואחרי באבות ואחרי מצוות חדשות וכו'. כך גם התפוצה העצומה של דברי קבלה בין ההמון, ואין לך יום שלא נדפסים ספרי קבלה חדשים של בני דורינו, ומכך שגם יש לזה קונים רבים. דבר שלא היה מעולם מימות רשב"י אשר היו חילוקי מעמדות ומה שהתאים ליחיד סגולה ידעו השאר ליזהר ולא לפרוץ הגדרות ולהעפיל לשם. ועתה חסרנו כל גדרות ומחיצות. לא בין מעמדות, ולא בין מסורות, ולא בין עדות ושבטים. כל ספרדי מועדות רגליו לליז'ענסק וכל חסיד עלול לימשך אחרי מנהגי חתם סופר וכל צאצאי רומניע ואונגארן עשויים ליקרא ליטאים וכל ליטאי מחפש גדול ליתלות עליו בביטול הדעת...

והשורש להכל אחד הוא: כי הנפש לא תימלא מפני שהיא מן העליונים כמו שכותב הרמח"ל במס"י, ועמלה של תורה ותר"ג מצוות הן קשים יותר וצריך עבודה פנימית לעמוד בזה נגד היצר וחילותיו, אבל סגולות וישועות ומצוות חדשות היצר לא נלחם נגדן ואדרבה. זה קל מאוד. הכי קל לבעל תשובה להצמיח פיאות ארוכות של ברסלב וזקן עבות כי זה צומח בלי כוונה ואף מתוך השינה, וכבר נראה כמו אדמו"ר מצמיח ישועות, וגם אי"צ שום עבודה פנימית ושינוי אמיתי כדי ללבוש על הכל מעיל שחור ארוך ואבנט חסידי, ושטריימל על הראש. (וטיכל לנשים ולהלחם נגד השייטל, ואכמ"ל). הכל זה דברים חיצוניים. אך לעבוד על מידה לתקנה, או ללמוד שעה גמרא וראשונים בעיון עמוק, וכ"ש לסיים מסכתאות עם חזרות ועם עבודה עקבית על הנפש, זה מה שהשם אלוקיך שואל מעמך, ולא את החיצוניות, וזה קשה מחמת ההרגל ההפוך, והעצלות האנושית, ומלחמת היצר.

גם תכלת בציצית זה לא נגד היצר, וזה לא שום מעלה אלא כמו כל הנ"ל, ואפילו הידורי מצוות חדשים וחומרות שהם כן קשים, יש בדורינו יותר, ולא מרוב אכשר דרא ולא מתוך סיעתא דשמיא שהתרחשה רק בימינו לחשוף מטמוניות, אלא כי דורינו דור יתום, וטבעו של יתום לחפש כל דבר ואין לו מבחן בית אב מה לעשות בדיוק.

הטעם העיקרי ולענ"ד וידיעתי; היחיד של המתנגדים הוא, שהם – בניגוד מוחלט לאלו ששינו וכן הולכים בתכלת – יש להם בית אב, יש להם מסורת, כל הנהגותיהם וקיום מצוותיהם הם על פי מה שקבלו מאבותיהם וזקניהם שהעבירו את דקדוקי המצוות והחומרות כפי שהתקבל להם מדורי דורות. ולא יעלה על דעתם להפחית מהמצוות על פי שיקול דעתם וקוצר

השגתם או אי הבנתם, וכך ממש מקפידים הם לא להוסיף ולא להמציא, כי המצוות הן חיובים והכרחים, ולא דברים גמישים לפי רמת לימודם ושיקולי דעתם. ומי שיכול להוסיף חומרא או מצווה מדעתו לפי מסקנה שעלתה לו מבלי שיש לה בית אב ומסורת, הוא יכול גם להוריד ולשבש. אינו מקיים שמע מוסר אביך ולא אל תטוש תורת אמן.

צא ובדוק בכל רבני וחשובי ממציא החומרות ומחדשי המסורות, שהצד השווה שבהם הוא שאין להם בית אב. או שגדלו בבית של בעל בית הרחוק מדקדוקי מצוות, או שהם בעלי תשובה, או שלמדו במוסד פשרני וכלאיים בנעוריהם ואח"כ חינכו את עצמם בכוחות עצמם להתקרב לתורה בטהרתה בלי פשרות. ואותה מידה של מלחמה עצמית להגיע למסקנה ולהקריב עבורה את הנוחיות ולשנות את ההרגלים, היא המידה שמנחה אותם נגד כל העולם כולו. להגיע לאמת לבד וליישם. וממילא הם מלאי פליאה על אותם שומרי תורה ומצוות שיש להם מסורת, הכיצד הם "עצלים" מללמוד לבד ולהגיע למסקנות שונות ממנהגי אבותיהם ולהחמיר בהן. על החומרא הגדולה מכולן לבל להיות צדיקים יותר מהאבא ומהסבא לא שמעו ולא ידעו, ואינם מסוגלים להבין אותה.

אוסף באותו ענין: היה מרגלא בפומיה של מו"ר רה"י מרן הרב שך זצ"ל בהדריכו את תלמידי הישיבה "אתה אל תהיה צדיק יותר מאבא שלך". ובנוסף, לתלמיד ספרדי הקפיד שישמע תקיעות בביכ"נ ספרדי, ושלח תלמיד מבית חסידי לשמוע תקיעות בבכ"נ חסידי. זאת על אף שבישיבה הקפידו והחמירו מאוד בתקיעות. וכן היה דרכו בכל דבר. ועוד: התשובה ההלכתית שלו לכל אלו שטענו מצד ההלכה שיש לומר הלל ביום העצמאות בגלל הניסים, או שחייבו דינא דמלכותא במדינת ישראל וכו', היתה תמיד: אם מישהו מחמיר באיזו מצוה יותר מהחזון איש, יש לבדוק אחריו! (כלומר שהיה פשוט לו שאין התורה והמצוות נתונות לכל אדם מישראל ללמוד ולהגיע למסקנא שתחייב אותו למעשה על פי שיקול דעתו).

ועוד לא מיותר לציין בדרך אגב להנ"ל אודות שלרבינו מרן הגר"ז מבריסק היה בית אב ולא חידש מעצמו שום חומרא ושום דין שלא קיבלו ממרן הגר"ח והוא קיבלו ממרן הבית הלוי וכו'. וכן לרבינו מרן החזון איש היה לו בית אב ולא חידש מעצמו שום חומרא ושום מצוה, וכל מה שידוע היום בשם שיטת החזו"א או חומרת החזו"א, כך הביא מבית אביו בקוסובה (כפי שהעידה אמו ע"ה בפני רבי זאב אידלמן זצ"ל). ואכמ"ל בדוגמאות. אך מבין תלמידי החזו"א ניתן לומר כך רק על אלו משנים מוקדמות יותר, כגון אחייניו ועוד עשרות בני ישיבות מהדור שלפני השואה. אבל לא על רוב אלו שקירב בשנים האחרונות (מהם שורש ויסוד לחוג המאורגן שקראו על

עצמם בשמו), והיו נערים ניצולי השואה שלא קבלו מהבית עדיין מסורת, ומבתים חסידיים ושינו עצמם משרשם, או מבתים של מזרחי וכדומה שהיו חלשים במצוות, ואף בעלי תשובה ממש. את כולם העלה למדרגה גבוהה, אבל היעדר המסורת, ושליטת בית האב, עם חיוב מלחמתם להגיע להישג עצמי נגד כל העולם, הוא אשר הביאם להיות לומדי הלכה מעצמם ומחדשי חומרות במצוות, דברים שלא שערם אבותיהם ואפילו לא רבם הגדול החזו"א.

וקיבלנו, שכשנשאל החזון איש למה לא מטיל תכלת בציצית לחוש לחומרא לדאורייתא, ולכל הפחות מספק דאם לא יועיל לא יזיק, לא דחה במשהו ממין הענין שאין הזיהוי מוחלט וכדומה, אלא השיב בקש ועורבא פרח: שמשוגע העיירה בקוסובה היה זקוק למשקפיים ולא היה לו כסף, ולבש מסגרת ללא עדשות, באומרו: "לפחות זה, אם לא יועיל לא יזיק".

לא זכינו שלגאונים ולראשונים ולראשוני האחרונים הפוסקים יהיה תכלת, ממילא אין לנו מסורת בזה, אנו אנוסים כי איננו יכולים לשנות אפילו לטוב שום פרט מאופני קיום המצוות. ומאחר ולחזון איש בדורו לא היה, איננו צדיקים יותר מהחזון איש. לעומתנו מחייבי התכלת עומדים ומצהירים "כן, בזה אנחנו יותר מהחזון איש. יותר מכל הדורות". ואין לנו שום תשובה נגדם חוץ מרחמנות והבנה למצבם. וברוך השם שאיננו נמצאים במעמד, אלא יש לנו מסורת ובית אב.

תורה באה בקבלה ומסירה, משה מסיני מפי הגבורה ליהושע ויהושע לזקנים וכו' וכו' כמ"ש רב שרירא גאון באגרתו, והרמב"ם בספרו, ומהם עד היום כל שלשלת ההעברה ברורה וידועה. לעומת זאת ובניגוד לזאת העולם הגויי והגשמי מתעלה ומתחדש כל דור על קודמו, וא"א לייחס דור זה להמשך במדעים של הדור הקודם כי הוא יותר ממנו. כל מדען מתחיל לחקור מעצמו ומגיע להישגים לא בזכות הקודמים לו. ואכן בדרכי הלימוד בתורה ובין כתיבות ספרי ההלכה בדור האחרון רואים אנו חילוק והבדל קיצוני בין אלו שנגשים לבירור סוגיא מתוך אימון והכרה שההשגה שלהם אינה עצמאית אלא כהמשך שלשלת הקבלה. לעומת אלו שכותבים מסקנותיהם וביקורתם כלפי ראשונים וגדולי האחרונים "בגובה העיניים" וגרוע מכך. מחוסר קבלתם והיעדר המסורת שלהם. אבל אין המחדל והכשלון שמור רק למפלגת נעדרי המסורת שבצוק העיתים רבו מהם מאוד בדור האחרון, שיש לה רוב בועדות המינויים לרבנים ודיינים... כי אותה שיטה תלושה גם בעוכרי הכי חרדים, אצל אלו המקיימים את המצוות מתוך לימודם והבנתם וכפי שעולה להם ברוב תבונתם, מבלי לקבל במסירה.

ונסיים במאמר ידוע, ונאמר במשך הדורות בסגנונות רבים וכולם עולים בקנה אחד. אמרו אבותינו על הים אחרי קריעת ים סוף "זה קלי ואנווהו, אלקי אבי וארוממנהו". "זה" אמרה השפחה שלא היה לה מסורת של אמונה מבית אבותיה, ונגלה אליה הקב"ה בעצמו במדרגה גבוהה ממה שראה יחזקאל הנביא במעשה מרכבה, עד שאמרה "זה" כמורה באצבע. אבל בני ישראל שהיתה להם אמונה מאבותיהם, מאברהם יצחק ויעקב, לא היו זקוקים לגילוי של "זה" כי היו במדרגה ממנו של "אלקי אבי". וזה מאז עד היום החילוק בין בעלי תשובה, אף שהם בדרגה גבוהה שאין צדיקים גמורים יכולים לעמוד בה, ויש להם גילויים וסיעתא דשמיא, אבל אין להם מאבותיהם ולא יכולים לומר "אלקי אבי". לבין מי שקיבל מאבותיו ואבות אבותיו בלי הפסקי דורות של עמי הארץ או חלילה שאינם שומ"צ, שהוא יונק את כל חיותו באמונה ובתורה ובקיום המצוות מהמדרגה של "אלקי אבי".

אף אנו נסיים בה מלתא, שמי שיש לו "אלקי אבי" ובכל זאת זונח את היניקה שלו וממציא לבד את החומרות ואופני קיום המצוות ממה שלומד בגפו, הרי כורת מעצמו ומהבאים אחריו את כל המסורת, ומתחילה מחדש. כמה עלובה תהיה המסורת הקצרה שלהם, עם כל החדווה של חידושי החומרות והדקדוקים שכעת בודאי ממלאים את נפשם באושר.

(ודכרנא, שהיה לאחי הצדיק זצ"ל שאיפה ומשאלה לאסוף כסף רב כדי להזמין שייצרו עבורו זוג תפילין היקר ביותר שיהיו בו כל החומרות לפי כל השיטות, אף היחידות והמחמירות ביותר, הן בפרשיות והן בבתים והן ברצועות. ודן עמי בדברים אלו. ונדברנו לבסוף שזה נכון ללימוד ולא למעשה, היות ויש לנו מסורת מדויקת מה נהג אבינו וסבינו כמה שקיבל מאביו וזקנו הידועים לנו, ולמעלה מה הבלתי ידועים לנו. וכיום רוב הציבור אינו חושב על כך אלא מוסיף חידושים והידורים וחומרות שאפשר להדר בנקל, ולומדים זה מזה עוד חידוש ועוד הידור, מי ישאר עם המסורת אם גם אנו נחפש רק את החומרא. ואדרבה לדייק ולדקדק כפי שקבלנו במסורת זהו הידור מצוה נדיר, פארה והדרה. ובלי ספק כלל כשנעלה לעולם העליון יהיו עלינו תביעות על הרבה חסרונות, אבל כל חסרון שהסיבה שלו היא כי אחזנו מסורתנו וקבלתנו, כי הלכנו בדרך החפץ חיים ולכן לא קיימנו מילי דחסידות וכדומה, זה יתקבל כתשובה ביום הדין הגדול. אבל כל מה שנעשה משאר הדברים שאין לנו תשובה שזוהי דרך החפץ חיים, אין לנו שום פתחון פה להשיב מי יודע עומק הדין מה נחשב שלמות הנדרשת. אוי לנו מיום התוכחה).

מפורש בחז"ל רבות (ברכות דף מז וסוטה דף כב ועוד) שיש כמה שלבים להגיע לדרגה מינימלית בתורה, שמי שלא עבר את השלישי שבהם עדיין

נחשב עם הארץ או בור. שבמושגי חז"ל זה הגדרה שלילית לחלוטין. ואלו הם: קרא, שנה, שימש תלמידי חכמים. הוי אומר שלא מספיק ללמוד היטב ולהתעמק בכוחות עצמו ועם חברותא, ואף לא בעמל והתמדה ובחזרות ושינון שנים רבות עד שהידיעות ברורות בלי שום גמגום, ("קרא" ו"שנה"), אלא כדי להגיע למדרגה המינימלית (!) צריך להוסיף לכל זה שימוש לפני החכמים הגדולים ממנו שכבר קבלו מרבותיהם איך לבצע בדיוק את העולה מהלימוד, והם שימשו אצל רבותיהם וכו'. מהו שימוש החכמים? לראות עין בעין ולהשכיל איך בדיוק ה"פרקטיקה" המעשית, באסוקי השמעתתא וההלכתא. זוהי המסורת.

אפשר לחבר ספרים עמוקים ועבי כרס על כל מיני מצוות, על דקדוקי המצוות, לדון להוכיח לפרוך ליסד להסיק, וכל זה איננו שווה, אם זה מתחיל ונגמר בסברות ועיונים וראיות והכרחים, ואין עם זה מסורת שהתקבלה מדור הקודם. יש הרבה נמשלים ודוגמאות לדבר מהשנים האחרונות, ועל של עתה באתי, כך ממש גדרי הראיות והפלפולים והמסקנות של התכלת בציצית. זה מתחיל ונגמר בלי שהיה שימוש חכמים. שהרי לרבותיו של מי שחידש והמציא והוכיח את התכלת, לא היה פתיל תכלת בטליתו! ממילא כל הדיון נשאר מחוץ לגדרי מסירת ההלכה. ונתבצר מקומו בתחום העם-ארצות. וכך בשאר הדברים שהתחדשו ואין להם אב.

עוד מבואר בחז"ל ובמפרשים ששימוש חכמים נצרך גם לעצם הקריה והשינון, שיהיה מיושר עם האמת ולא יגיע לדברים מעוקמים ומסקנות שגויות. ומי שלומד תורה מעצמו ומחדש דברים לא שערום אבותינו ודאי שאינו בר שימוש חכמים והתוצאות דומות למ"ש על הלומד בד בבד שמיטפשין וכו'. וח"ו שלא גרוע מכך אם מגיע למסקנות המשנות את ההלכה המסורה והמקובלת ונכנס לתחום מגלה פנים בתורה וכו'.

על כן, מי שיש לו יכולת לדבוק בהוראות ומורשת אבותיו בהלכה, ישמח וינצל את ההמשכיות שיכול לעשות לה. אלפיים שנות גלות נשמרה המסורת, מי שהיו בתימן שמרו על מסורת הרמב"ם, ומי שהיו בארצות מזרח שמרו על מסורת הבית יוסף, ומי שהיו באשכנז שמרו על מסורת בעלי התוספות, וכן הלאה.

ומי שנשאו ליבו אותו להתקרב לה' ולקיום המצוות ממרחק של חולשה וניתוק, אמנם יכול לבחור את הטוב מכל חוג ועדה ואין עליו טענה. אם יהיה בלימוד כשיבות ליטא ופולין ובחסידות ומקוה כממשיכי הבעש"ט ובהתבודדות ופיאות הראש כרבי נחמן ובהלכה ושיעורין כחזון איש ובמוסר כהרב דסלר ובמחשבה כבעל התניא ובקדושה כגור ובהיגוי כתימני ובכשרות כהבית יוסף ובתכלת כראדזין ובשוב ארץ ישראל כמתנחל ובקנאות כתורה ויראה ובפיאות הנשים כהגרע"י ובק"ש ולולב כבריסק

ובנשמת וזיצן כסלונים ושריפת פתילות כשומרי אמונים ותפילה כקרלין וי"ב חלות ולבושי לבן כהאר"י וכוונות כרש"ש וקבלת שבת כקרלבך וכו' וכו'. ואינו עובר על "אל תיטוש". אבל החוש מעיד שרבים מבעלי התשובה נהגו כך ולא עלתה בידם. ולא שיש מסורת שהיא אמת מוחלטת שאין לסור ממנה ומסורת שהיא טעות מוחלטת שאסור לנהוג כמותה. אלא שאם אין דרך אחת עקבית והאדם נתון לקיום משאלות עצמו בלבד, אין זו עבודת השם אלא עבודת עצמו. ומי שנהג כך לא היתה לו יציבות נפשית ולא זכו להגיע לשלמות כלל אלא רחוק מזה.

ובסגנון נוסף: כשם שאין דרך יחידה מושלמת, אין גם דרך שנקיה משיבוש. וכלפי שמיא בלבד גליא מה נכון אלו ואלו דא"ח ומה שיבוש. רק שמי שדבק בדרך אחת זכה לכל מעלותיה, ובמה שחל שיבוש ה"ז אנוס רחמנא פטריה. אבל מי שלוקח מכל שיטה את מה שנראה לו הכי נכון, יתכן מאוד שיקח מכולם את השיבושים וישאר בלי כלום... וטענה שהוא אנוס אין לו.

והעצה ההוגנת היא שיקח לו רב אחד שיש לו מסורת ובית אב, וידבק בדרכיו וממנו לא יסור הוא וזרעו, גם לא להיעשות "טוב יותר". ובזה יזכה שתהיה לו יציבות נפשית וקיום. וכמה מצער לב שכיום ההמון אשר חי בלי מחשבה גם אלו שהם נטועים בציבור החרדי ואינם בעלי תשובה, אינם נטועים במקומם הטבעי עם מעלות מסורתם לפי קבלתם מאבותיהם, שכחו מעיקר ההלכה של שימוש חכמים, אלא תלושים כפטריות ומרחפים כפרפרים ומלקטים מכאן ומכאן לקוטי בתר לקוטי כסבי דאזלא אתיגרא, וממילא פרשת "למה לא תכלת" חדרה לתוככי מחנם.

בין כך וכך עולה מאליו ההבנה שכל דבר אפילו קל שנהגו באיזה חוג או עדה יש להם לאחוז בו אפילו אם הם יחידים בזה. ואסור לזלזל בשום מנהג או הנהגה של מצוה של אף חוג ועדה שמסתמא יסודתו בהררי קודש וניתן רק לקנא בהם. אולם בד בבד עם זאת, מה שלא היה לעולמים לפנינו אצל אבותינו ורבותינו שמהם אנו למדים את כל התורה והמצוות ואופן קיומם, זר לנו מלקיימו, אפילו אם הוא נכון לדרוש ולקבל שכר לימוד. (ואם בנמצא מי שהוא הנקרא רב שאין פשוט אצלו כל המובא לעיל ואינו נוהג בעצמו כך, ה"ז פירכא לכל בסיס שיקול דעתו, ולמחסור בולט בהשכלתו וצע"ג על כל מסקנותיו).

ואחתום לשלו' לך ולכל אשר לך.

סימן קמו

נשאלתי אם אוכל לטוס לכשבוועיים למדינת..... שאין שם בית דין קבוע והנתבע גר שם ואי אפשר לתובעו לצאת מעירו רק אולי ע"י שיגיעו תלתא דיינים מבחוץ לשם יהיה מוכרח ע"י הרב והקהילה לא להתחמק מדין תורה כי הם יכופו אותו באיום שאם יסרב ישללו ממנו את זכויותיו בבית הכנסת היחיד של הקהילה.

וביררתי מי הם שני הדיינים הנוספים ומה התשלום המיועד על שבועיים, והתברר מפי התובע שהוא כבר סידר גדולי המפורסמים שיגיעו ויש להם גם מוסדות בארץ ישראל, ואין שכר מהצדדים רק אולי ממש סימלי לפי שעות הדיונים אלא שזה משתלם היות ומראש ארגן התובע לשבועיים השהות שיהיה קשרים רבים עם עשירי העיר לטובת הרבנים המגיעים, והתרומות שהם אמורים לתת עבור המוסדות של הרבנים הדיינים הצדיקים המפורסמים נאמד בהרבה מליונים, וגם למוסד הבי"ד דנן יתנו סכום שאפשר לרכוש מגרש בירושלים ולהקים עליו בנין קבע.

והשבתי שזה שוחד גמור ודין פסול מעיקרו ואי"צ הנתבע לרדת לדין לפני דיינים כאלו, ולא ירד בני עמהם.

סימן קמז

נשאל הגר"ו מקונה חפץ ב"מכרז" שנמכר לכל המרבה במחיר, והתברר לו רק אחרי הרכישה שאלו הנוכחים שהציעו הצעות שהעלו את מחיר הקניה ושבגללם התחרה והעלה יותר, היו פיקטיביים. וטוען שרק זה שיכנעו להעלות את המחיר שאם יש קופצים שמעלים משמע שזה שווה את המחיר, וממילא זה טעות.

ויש לציין כאן את הט"ז בסימן שלב סעיף ד' שכתב ומעשים בכל יום וכו' וכי בשביל זה יבטל המקח. ובפת"ש בסימן רז סק"ט בשם החוות יאיר דאם שילם כבר אין לו טענה אבל אם לא שילם מצי למימר על דברך סמכתי וכו' (ולכא' גם בהאופן שכבר שילם, טעמו של החו"י הוא דמזה שהקונה לא בירר סמך על המוכר, ולפי"ז בנידו"ד נחשב שכן בירר וה"קונים" האחרים שיקרוהו, ובזה לא סמך בדעתו למחיר).

והנה כל מחיר נקצץ בדיבור שבין המוכר והקונה, ומה שהתרצה הקונה על פי דיבור המוכר, לא משנה מה הוסיף המוכר בשיכנוע או בסיבות שלו לקציבת המחיר, זה מה שגרם לקונה להסכים ולהתרצות וע"ס זה חל הקנין. משא"כ באופן של "מכרז" שהמוכר לא מדבר ולא מסכם עם הקונה כלום, וההסכמה היא רק מצד הקונה שמעלה המחיר כדי לגבור על אחרים, אם האחרים לא באמת היו רוצים לקנות אלא פיקטיביים מטעם המוכר, הרי שהקונה לא היה צריך להעלות ולא היתה זו הסכמה ולא מכרז, והדעת נותנת שרק את המחיר שמעל מישהו שבאמת רצה לקנות חייב הקונה, ולא מה שאמר מעל הפיקטיביים. ומלשון החו"י משמע דבכהאי גוונא לא אמר.

אבל לשון הט"ז הנ"ל מעשים בכל יום וכו' זה נכון גם לגבי מכירות במכרזים. ואולי לפי הט"ז כן יהיה חיוב הגבוה. וצ"ע.

ובמק"א כתבתי על נידון שהמכרז היה ע"י כונס שהתמנה ע"י בימש"פ בסכסוך בין אחים יורשים כאשר הפקיע מהבעלים את הזכות למכור, והתברר אח"כ שאח אחד הקדים ומכר את חלקו בדמי טוה"נ לקבלן והכונס התערב במכרז והכניס חבריו באופן פיקטיבי להציע הצעות נמוכות מאוד ועי"ז הקונה שהציע ברצינות (שקנה את חלק האח הראשון) לא היה צריך להתמודד אלא עם מחיר נמוך מהערך האמיתי, והאח השני העני הפסיד הונו. וז"ל: שיסוד המכרז במקורות הוא דינא דגוד או אגוד, ובו יש לתמחר בין היורשים שהם בעלים באופן שהעלאת המחיר שהיה אמיתית ולא באופן שהעני יעלה המחיר שהוא עצמו לא יכול לקנותו ולא מעוניין לקנותו, רק על מנת שאחיו העשיר ישלם לו יותר על חלקו. וכן ההיפך. (ויעוי' ברמ"א בסימן קעא בסוף סעיף ו דמבואר דגא"א הוא להעלות מעל המחיר ולא להתחרות סתם שיכול להיות בפחות מהמחיר. ויעוי' גם בסמ"ע סי' קעד סק"ה דמשמע כן). וכ"ש שכונס הנכסים שאינו צד בבעלות אם הוא לא חף מהתערבות לטובת צד אחד, הוא פסול וכל מעשיו בטלים (כעין אפוטרופוס שעשה חלות שאין בסמכותו. וכעין שליח שעיוות שאינו שליח).

ואולי בנידו"ד נמי כמו בגא"א דאם העלה באופן מלאכותי אי"ז גא"א, כך במכרז העלאת מלאכותית ע"י המוכר בעצמו שאמור לא להשתתף במכרז בכלל, אי"ז מכרז והוא בטל ויש לערוך מכרז מחדש. ומ"מ יש לחלק בין מכרז ע"י כונס במקום הבעלים לבין בעלים שמוכר במכרז, דסו"ס הבעלים הוא פועל חלות המכר וזכותו למכור כפי שרוצה. וצ"ע.

.2336

סימן קמח

נשאלתי מקבוצת רוכשים קרקע בשותפות לבנות עליו בנין ("קבוצת רכישה"), וכבר עברה הקרקע על שמם בהערת אזהרה ושולמי מיסי הרכישה ע"י המארגן של הקבוצה. והמארגן נפטר ובנו פתח חברה בע"מ להמשיך את הארגון, והחברה תובעת מהשותפים תשלומים נוספים שלטענתם כבר שילמו, אבל החברה טוענת שאליה לא הגיעו הכספים ולא יתקדמו בבניה בלי לשלם.

והשבתי שיש מקום לראות בהעברה מהמארגן הראשון לחברה סוג של מה מכר ראשון לשני כולל כל ההתחייבויות, וכן אם לטענתו של הבן זו חברה שאינה המשכית לגמרי אין לה בכלל זכות לתבוע כספים מהשותפים כי הבן אינו שותף בקבוצה, ושיקחו מארגן אחר. וכן אם לטענתו של הבן הם לא שילמו כלום זו טענה דחויה, כי אין הערת אזהרה לאף קונה בלי תשלומים בפועל, ואם לטענתו רק החברה לא קיבלה את זה, יש לתבועו אישית כיורש אביו על שלא העביר לחברה מה שברשותו בירושה מכספם.

.2337

סימן קמט

נשאלתי ממי שהגעיל כלי קטן שנטרף בתוך סיר גדול נקי שהרתיח בו מים, האם הסיר חייב הכשרה לפני שיבשל בו אוכל.

והשבתי שא"צ הכשרה ואפשר מיד לבשל אוכל כשר בסיר אחרי שישפוך המים שהגעיל בהם. והטעם הוא משום שהבליעה בכלי הקטן כבר היתה פגומה, וגם בלא"ה יש שישים נגד שיעור בליעת האיסור.

.2338

סימן קנ

נשאלתי אם יש איסור לשון הרע לומר לוועד הבית שהמנקה מדלג על חלקים בחדר המדרגות שלא מטאטא ולא שוטף בו, כדי שיגידו למנקה.

והשבתי דכל אחד מהשכנים בבנין שמשלם על הנקיון נחשב למעביד של המנקה, ולכן השכן המתלונן אינו מדבר על מקרה צדדי שהיה אלא על תיקון שהעובד שלו ימלא את מלאכתו שהוא משלם עליה. וגם ועד הבית הוא מעביד של המנקה, לכן שניהם יכולים וצריכים לדבר על הצורך איך להביא לתועלת שביתם יהיה נקי ושהעובד לא יקבל כספם על חינום.

2339.

סימן קנא

נשאלתי מכורך ספרים יר"ש שיהודי הביא לו כמה כספות צרות מלבניות שרוצה להטמין בהם כספו וזה בגודל (אורך ורוחב ועובי) של גמרות מסויימות מתלמוד בבלי, והביא לו את הכרכים מהש"ס שלו שרוצה שהכורך יוציא את גוף הספרים מהכריכות וידביק את הכריכות לבדנה על הכספות, וגם יצבע אח"כ בעובי כדוגמת ההדפס שיש על הדפים בעובי הספרים. האם מותר לחלל את הכריכות מתשמיש הספרים שהיו קודם, או שאין בכריכות קדושה ומותר.

והשבתי שאסור להשתמש בספרי הגמ' הקד' לתשמיש חולין ולמחסן לשטרות כסף. וודאי התקדשו גם הכריכות בקדושת הש"ס, לטמון בהן ספרים קדושים וללמוד בהם ומעלין בקודש ואין מורידין. וגם אסור לקלקל הספרים הקדושים שבלי הכריכות יושלכו לגניזה בבזיון. ואף שהעשיר מסכים שישארו הגמרות העירומות בבית הכורך ושילמד בהן, מ"מ הרי למעשה זה לא יגיע לכלל לימוד ואפילו לתרום אותן לבית כנסת כבר לא יהיו ראויות.

והעצה היא, היות והעשיר מוכן לשלם לכורך כסף רב על העבודה האומנותית, וכבר השקיע כסף רב על הכספות המיוחדות, שישקיע עוד מעט וישלם לכריכה הראשית של השס"ם וירכוש מהם כמה כריכות מוכנות ריקות, ובהן ידביק את הכספות.

2340.

סימן קנב

נשאלתי ממוכר ארון יד שניה, שסיכם ביום אמש עם קונה פוטנציאלי על מחיר ב-90% (המוכר דרש 5 אלף, והקונה הסכים רק 4.5 אלף והמוכר כמעט

הסכים לו סופית ודברו לדבר שוב למחרת). למחרת נפגש המוכר עם הקונה וסיכם איתו בדברים בלי קנין על מכירת הארון ב4.5 אלף. ותיכף קיבל המוכר טלפון מאשתו שסיכמה עם קונה אחר מחיר כמעט סופי, שצריך רק הסכמת הבעל, שיקנה ב5 אלף. וכעת ניגש המוכר לשאול האם לפי המבואר בסוף סימן רד יכול לחזור בו מהראשון או שיש בו משום מחוסר אמנה או משום דובר אמת בלבבו.

והשבתי דאמנא נכון דבתרי תרעי אין משום מחוסר אמנה, אולם כששני השערים היו קיימים במו"מ עם הראשון רק שהמוכר הסכים לבקשת הקונה להוריד, לענ"ד זה לא נקרא תרי תרעי, שהוא שהשתנה השער, או לפחות שבא קונה עם שער גבוה יותר שהראשון לא דן עליו והתמקח.

ובעצם גם לראשון יסכים עכשיו אם יציע 5 כהשני, ז"א שרוצה להפר הסכמתו שבלב, ולפחות הוא בחסרון דדובר אמת בלבבו דרב ספרא.

אבל יש להתיר אם האשה היא גם בעלים של הארון ולא רק הבעל, והאשה לא היתה בסוד ההחלטה הסופית של הבעל עם הקונה הראשון, והיה צריך לדווח לה ולקבל הסכמתה, ועוד לפני שנודע לה כבר סיכמה עם השני, ולפניה ניצבים באותו מעמד שני הקונים בהצעות עם "כמעט סיכום סופי" ולכן יכולה היא וממילא גם הבעל לבחור את השני כי לא מורשה לסגור עם הראשון בלי אשתו.

2341.

סימן קנג

נשאלתי מעו"ד ב"כ של אשה שעבדה ברבנות מקומית ופוטר ללא תנאי פיצוי הולמים כחוק, האם מותר לפנות ישר לבי"ד לעבודה או שצריך לפנות לבי"ד ורק אחרי סירוב המעביד לקבל היתר לבימ"ש. שהרי גם בי"ד פוסק בזה רק כמנהג המדינה דהיינו חוקי העבודה ובמה הוא בי"ד, ולמה יגרע ממנו בי"ד לעבודה.

והשבתי שכבר נידון ד"ז בעבר, ונמנו וגמרו שאסור ללכת לבי"ד לעבודה בלי היתר בי"ד. חדא שאף שאין הפסק אחר ממה שיפסקו בבי"ד מ"מ עצם ההליכה לשם הוא מייקר ערכאותיהם. ועוד, דאף שפוסקים כחוק דהיינו מנהג המדינה מ"מ יש הבדלים למשל במצב שהיתה מחילה על איזה פרט מתנאי השכר או סדרי התביעה וכו', שלפי החוק כל החיובים נשארים אפילו בחתם העובד שפוטר את המעביד. ולפי ההלכה רק מתנה עמשכב"ת

תנאו בטל, ואילו בכל דבר שבממון תנאו קיים, ועניני עובד ומעביד הוי דבר שבממון.

.2342

סימן קנד

נשאלתי מיורש שבעבר בחיי אמו היה ממונה להשכיר את ביתה לשוכר, וקיבל מהשוכר גם 40,000 שקל במזומן כפקדון להבטיח את יציאתו במועד, ושלא יהיו נזקים בבית המושכר, וחתם לו בחוזה שהפקדון יוחזר אחרי תום השכירות. ובנתיים נפטרה האמא וחולקה הירושה ובכללה כל הכספים מחשבון הבנק שלה, כלומר גם כספי הפקדון לא נשארו במקום סגור אלא נמצאים בידי כל היורשים. וכעת שואל אותו בן שהיה ממונה אם יהיה חייב להתעמת עם אחיו כשיסיים השוכר את השכירות ולתבוע מהם את הפקדון, או שיהיה חייב לשלם משל עצמו את כל הסכום כי הוא חתם. או שיכול לשלם רק את חלקו היחסי שנכנס לחשבון ולשלוח את השוכר לתבוע את השאר מהאחים.

והשבתי שזה חובת כל אחד מהאחים שקיבל מה שלא שלו, ועליו להחזיר זאת לקופת נאמנות או לסגור במקום שמור מיד כשיוודע לו העובדה שחלה טעות וקיבל עם הירושה מה שלא שלו. ואם לא ייענו לדרישה זו, לכאורה חיובו של החותם הוא כערב. והשתעבד לקיים את תנאי החוזה.

.2343

סימן קנה

נשאלתי על המנהג לא לנעול נעלי נפטר האם זה בגלל שעשוי מעור, ומה הדין בחגורה מעור של נפטר, ומה הדין בנעלי בית מבד ופלסטיק.

והשבתי אי"ז הלכה אלא מנהג (והזהיר ע"ז הספר חסידים) ומנהגנו להקפיד על נעליים, וכל נעליים ולא דוקא מעור. (וגם על נעליים שלבש משהו שנפטר שנים רבות אחרי שהפסיק לנעול אותן הנעליים).

סימן קנו

בנידון האשה המתגרשת נדיה / נאדיא / נדיא איך לכתוב שמה ושם אביה. בתיק הגירושין הראשון מבי"ד חיפה כתוב על אביה אינו יהודי. ובכל הגיטין שלה לא כתבו שם האב כלל. אבל היא טוענת שכן היה יהודי ורוצה להביא בירורחם ממשפחתה בדור הקודם, וטוענת שלבתי הדין בעבר לא היה זמן לברר עד הסוף ולא שמעו העדויות הללו. יש מעב"ד שלה מהעבר שכתוב עם ה' בסוף, ויש שכתוב עם א' בסוף. (הבעלים הקודמים היו אשכנזים ולא היה צורך באות ניקוד א' לפת"ח של הנ'. אבל הבעל המגרש כעת ספרדי וצ"ל כמנהג הבעל, ומנהג הספרדים לנקד פת"ח באות א').

ונלע"ד שהאיות עם א' בסוף עדיף. (אפילו אם היו עושים ברבנות בגט קודם רק עם ה', היה רצוי לשנות לא', הגם שבדרך כלל יש ענין לא לשנות מבלי סיבה מוכחת של שינוי ואכמ"ל), דהלא כל ה' ששינה לא' ולהיפך אינו משנה את השם או המשמעות ולכן כשר, וממילא אם נשנה לאופן הרצוי יותר לכתחילה, אי"ז שום לעז פסלות על הקודם.

והסיבה דלכתחילה יש לעשות בא' הוא דנדיא הוא שם לעז ולא שם קודש, והכלל הוא שכל שם קודש מסתיים בה' ושם לעז בא' מלבד שם ערבי.

ואף שכל שמות הלעז הניתנים כיום בארץ ישראל, התרגלו לכתוב עברית, ובכתיב עברית אות הסיום היא ה' תמיד. ולכן לשמות פרידא מינא וכו' יש כבר רבים שמקילים לכתחילה לכתוב בה' כי נהפכו לעברית.

מ"מ כל אלו בדרך כלל נולדו בארץ אולם בנידו"ד שהמתגרשת נקראה נדיא בחו"ל ובתור שם לעז, ולא נקראה ב"עברית" כלל (עד לשנים האחרונות), זה שם לעז אורגינלי שעיקר דינו להסתיים ב' לפי מש"כ הפוסקים.

סימן קנז

נשאלתי היכן מקום הדיון באופן שהתובע בלונדון והנתבע בקרית ספר והנכס שעליו הדיון בברוקלין נ"י, והנתבע מעוניין לדון בבי"ד בירושלים. וטוען התובע שזכות הנתבע לגרור אליו את הדיון רק לעירו, וטוען הנתבע שביחס לתובע שנמצא בחו"ל אין הפרש בין ירושלים לקרית ספר, ועוד טוען הנתבע שהעיסקה נחתמה בעל פה על סמך הצעה שכתובה בפרוטרוט

בפרוספקט ששלח לתובע במייל, ואם היא נחתמה והתובע השקיע כסף בנכס משמע שכל מה שכתוב בפרוספקט כלול בעיסקה, כי לא היה מפרט אחר. ובפרוספקט הודפס ע"י הנתבע שמקום הדיון המוסכם יהיה ב"ד בבני ברק או במקום שב"ד בבני ברק יורו, אם כן זכותו של הנתבע לטעון שיש לדון מחוץ לעירו אלא בב"ב, ומה נ"מ שיהיה בירושלים, ואם יתעקש התובע שיהיה בבני ברק, יתחיל הנתבע הדיון בבני ברק וישתדל שב"ד דב"ב יורה שידונו בזה.

והשבתי שמצד הדין אין יכול הנתבע להוציא את התובע מעירו אלא לעירו של הנתבע. ואם מוותר ע"ז חזר דינו העיקרי ללכת אחר התובע. ואין מנוס מללכת לב"ד שבעירו. ואין בהחלטת בורר מוסכם מראש כח לעקור דין תורה בב"ד ע"פ השו"ע אם לא ששניהם מסכימים לזה. ורק אם היה כבר דיון אצל בורר בקנין יש לזה סמכות גם נגד דרישה להתחיל דיון מחדש בב"ד קבוע. (ובלא"ה פרוספקט שיש בו מקום לחתימה ואינו חתום, אינו מחייב הצד השני אולי רק את מי שכתבו ושלחו לשני. ובוררות מחייבת קנין ובלי קנין אינו כלום ואפשר לחזור בו, ובשלמא אם היה חתימה ולפני זה כתוב שנעשה בקנין המועיל היה לנו הודאת בע"ד. אך כעת א"א לטעון שמקום הדיון הוא בבני ברק מחמת הפרוספקט).

ויש רק היכי תמצוי אחד שבו יהיה הנתבע צודק לדון בירושלים, אם נפגשו לעיסקה וחתמו בירושלים, ואכמ"ל במקורות הדבר, אך נראה שאין כן הנסיבות בנידו"ד.

.2346

סימן קנח

נשאלתי מסייעת לילדה בב"ס שמקבלת משכורתה כעובדת עירונית ממחלקת שילוב בעיריה. וכעת הילדה חולה ונעדרת מביה"ס ומנהלת המחלקה בעיריה אמרה לסייעת בפירוש שבימים אלו אינה צריכה לבוא לביה"ס. אבל מנהלת ביה"ס עיקמה את האף כי צריכה אותה להשלים עבודות אחרות בביה"ס.

והשבתי שבדרך כלל יודעים בעיריה שביה"ס משתמש במשכורת עובדות העיריה ומעביד אותן בעבודות נוספות, ולכן בהיעדר הוראה אחרת מהעיריה יש לציית למנהלת שהיא הממונה בשטח לתת הוראות. אבל במקרה שהממונה בעיריה פטרה אותה מלבוא, אינה חייבת לביה"ס.

סימן קנט

לכבוד

בני בכורי הרה"ג שליט"א

אחדש"ת ושל' כב"ב שיחיו בטוב ובנעימים תמיד,

אכתוב בקיצור וברמזים על השאלות שדיברנו אמש, כי די בזה לחכם להבין דבר מתוך דבר, וקוצר הזמן גורם. (בס"ד נטלתי את כלי הכתיבה לדרך, ונעשה "פקק" בחזור מהב"ד ונוצר זמן מיוחד לכתיבת תשובה, שבדד"כ המטלות והטרדות מונעות).

א, בענין השאלה אם מותר לקנות ספר מביכ"נ שנהוג שם מזמן לזמן לצבור את כל המתאסף מן השיכחה שאין לו דורש ולהניח למכור בכמה פרוטות לטובת קופת ביהכ"נ, וסומכים על שלט המונח שכל מי שנכנס הוא על דעת שאם ישכח דבר יהיה הפקר ויוכלו הגבאים לעשות הטוב בעיניהם. והרי כמה נכנסים להתפלל ולא מוכנים לתנאי זה, או כמה ספרים שאולים נשכחו ע"י השואל והמשאיל בכלל לא יודע מהתנאי הזה. וכו'.

ובאמת זו עצה יעוצה מהפוסקים בדור העבר לבעלי אולמות ומקוואות וחנויות וכדומה שרבו אצלם המציאות שלא נדרשו וחוייבו לשמרם עד שיבוא אליהו והפסד המקום עם משך הזמן גדול ומעיק. נלע"ד שטעם עצה זו להתיר לזרוק לאשפה מציאות אם יהיה שלט מראש אינו מחמת שמי שנכנס קיבל על עצמו, וכי היתה פעולה כקנין שמחייבת זאת? ודאי שלא, ויתכן באמת שמישהו לא ראה את השלט.

ובשלמא בחנות פרטית היה אפ"ל שאין רשות להכנס בכלל או להכנס עם חפצים למי שלא מסכים לתנאי, ומי שנכנס נגד התנאי בלי רשות הוא גזלן שנכנס לתוך חצר חברו שלא ברשות. אבל מקומות ציבוריים מאי איכא למימר. ואפילו חנויות של בעלים פרטיים מי שעבר על התנאי ולא קיימו והוא גזלן האם מותר להפקיע ממנו ממון שהוא שלו? ודאי שלא.

לכן נראה שכל זה יועיל רק אחרי הרבה זמן דשתיק טפי וכבר ודאי היה יאוש מצד הבעלים. שלא זוכרים היכן הניחוהו. אלא דברשות הרבים ברגע היאוש כבר הרי אלו של המוצא, אבל אם היה ברשות המוצא, מיד כשנאבד עוד לפני יאוש נעשה בעל המקום למוצא שהתחייב בשמירת האבידה לבעלים, ובכה"ג לא יחול יאוש לעולם, שאין יאוש חל אחרי שמוצא הרימו על מנת להשיב וכמ"ש הרמב"ן באלו מציאות, דיאוש לא חל ביד נפקד כמו שלא חל ביד בעלים. ושומר אבידה ידו כיד בעלים.

ולזה מועילה מסירת המודעא של גבאי ביה"כ או בעל החנות וכולהו, שבעל מקום זה אינו מחזיר אבידות, ורשותו אינה רשות שמורה למאבד אפילו לפני יאוש. ואז במצב הזה לכשיהיה יאוש של המאבד הוא יחול בחפץ ויחזור הדין דמציאה שלאחר יאוש ברשות הרבים ממילא.

לכן אם אכן המתינו הגבאים זמן טובא לפני שהוציאו הספרים למכירה בשיעור שודאי היה יאוש בעלים, אם היה שלט שכל הנכנס הוא על דעת שהחפץ הוא הפקר וכו', מותר לקנות מהם כי אחרי יאוש זה באמת הפקר. ודוק.

ב' בשאלה אם מותר לכתחילה להתפלל בשטח ביכ"נ שראובן טוען שהוקצה לו מהעיריה בעבר והשקיע בו ריהוט וכו', וכעת העיריה מעלימה עין משמעון שכבש את המקום וזרק את הריהוט והכניס קהל מתפללים אחר. ושמעון ממאן לרדת לדין תורה בתחבולות שונות וא"א לעמוד אם טענות ראובן צודקות.

הנה יש לברר שאלה זו מצד: מצוה הבאה בעבירה, והקריבהו נא לפחתך, וחולק עם גנב, וגזילת קרקע שהיא השגת גבול בארץ ישראל, ועוד.

והנה גם לגבי סוכה אין ביטול המצוה למי שעשה על קרקע גזולה היות וקרקע אינה נגזלת, רק למי שגזל סכך ודפנות. ובביכ"נ טפי י"ל שאין דין קרקע לתפילה. ורק אם יש חפץ גזול שהמצוה מתקיימת על ידו אז יש דין מהבב"ע. לכן אף שהגברא הגזלן עצמו עובר בהנ"ל, אבל כל אחד מהמתפללים שאינם האלים שכבשו מהראשון אין לו חסרון גזילה בתפילה. (אבל דין הקובע מקום לתפילתו כן תלוי במקום, וי"ל שבמקום גזול יאבד זאת. וילע"ע).

ולגבי עצם השאלה האם מי שקיבל הקצאה מהעיריה הוא בעלים לאסור על אחרים שימוש זהה למטרת ההקצאה, ועוד נידון שצריך להיות הקדמה לבידור שאלה זו הוא האם שימוש ציבור במבנה ציבור באופן שמתאים לייעוד הראשון, יכול להיות גזל. וליתר דיוק: האם מי שמקבל הקצאה נחשב לבעלים או לגבאי בלבד, והאם בכלל סמכות גבאי הקדש על נכס של הקדש גם למנוע שימושי אחרים בלי שישלמו לו ולהקדש הראשון ע"ז. ויעוי' בזה בפסקי דין חלק י עמ' קמו ואילך.

וצריך לדעת הרבה פרטים מגופא דעובדא בהקצאות והבעלויות וכו' שאינם יכולים להתברר בלתי בב"ד שאינם אוחזים בזה כעת. ע"כ נראה לי נכון לבקש מראובן רשות, דאם א"צ א"ז גורע. אבל הצד היחיד שצריך רשותו יפתר לכשירשה להתפלל שם לאותם יחידים שיבקשוהו.

ג' בשאלה על משלוח מנות שהונח בגן ילדים ע"י הורה של ילד אחד שראה גננת אחת, והגננת לא נטלתו כי לא הבינה שהכוונה אליה. האם להביאו

לאותה אחת שהתכוון הנותן, או לחלק בין כל הצוות, או לאמוד דעת הנותן שאם היה יודע מי גננת קבועה ומי סייעת קבוע ומי משלימה ומי ממלאת מקום אקראית וכו' ולתת חלקים להיותר קבועות בלבד (והגננת שראה הנותן כשהניח את משלוח המנות היתה אקראית בלבד).

נראה שאין מקום לאומדנא בדעת אדם הידוע לנו בלי לשאול אותו מה בדיוק רוצה וחושב. כי הדבר שלו וזכותו לתת גם שלא כפי ההגיון. ועד שלא בא ליד מקבל לא יצא מרשות הנותן. ולולא שאלת פיו צריך לתת הכל לעובדת שהוא ראה בשעה שהניח, אף שזו מ"מ אקראית, כי זו היתה כוונתו אז. והמקור לאומדנא בדעת הנותן אשכחן בנפטר שציוה לאח"מ נכסי לטוביה (בכתובות פה ב) דשודא דדייני. וברור אילו היה חי היה צריך לשואלו עצמו ולא לעשות שודא בדעתו. וכן בהמשלח חפצים לבני ביתו (עי' ב"ב קמג ב) דאמדינן מה לבנים ומה לבנות, הכוונה שהוא במדינת הים וא"א לשואלו.

ואף שמצאנו לגבי ריכבא דדקלי בב"ב סב ב שודא דדייני בלוקח ומוכר ששניהם לפנינו, יש לבאר דדוקא שם שייך שודא בדעתם, תוך כדי שיחה עמהם ובירור עד להבנת הסתירה בלשונות ואיך להכריע. אבל לא אומדנא ערטילאית. ויעו"ש בתוס' וברא"ש אות ב'. ואכהמ"ל.

2348.

כס"ף סימן

נשאלתי: א' היתה לנו מזוודה גדולה שלא היתה שימושית מרוב שהיא גדולה ולא נוחה, וגם גלגל אחד שלה היה שבור. לפורים היינו צריכים לנסוע עם הרבה דברים ולקחנו אותה. היה נהג קבלן לא של החברה ואי אפשר לדעת מיהו או לתבוע אותו. אבל החברה אחראית על הנזקים. בדרך באוטובוס ירד אחד לפנינו והוציא מהמטען והשאיר המזודה שלנו חצי בחוץ, והנהג היה צריך לראות זאת המסך שלצידו או במראות הצד. אבל הוא סגר כך ונסע הרבה כשהמזודה נגררת על המדרכה ונהרסה לגמרי שאין אפשרות תיקון ולא להשתמש שוב. האם מותר לתבוע את החברה על המזודה או שלא בגלל שלא היתה שימושית וגם גלגל שבור.

ב' מאיזה גיל קטן זוכה? האם מגיל שנתיים או שלוש? כי קיבלתי סכום כסף גדול בתור מתנה לילד. האם צריך לקנות לו בכל הסכום בדיוק כי זה שלו?

והשבתי: על ראשון ראשון. א' אי אפשר לתבוע מחיר של מזוודה שלמה, אבל גם למשומשת יש מחיר, וגם גלגל שבור הוא בר תיקון בכסף קטן. ומשנהרסה לגמרי איבד את הערך הזה. ואפשר לשום ערך של מזוודה משומשת לפי השנים שכבר השתמשו בה, מתוך אורך חיי מזוודה רגילים.

ב' קטן זוכה רק משהגיע לעונת הפעוטות, ובגיל כזה קטן אינו זוכה בכלום. וגם בגיל גדול יותר ואפילו בחור, אם הוא סמוך על שולחן אביו מציאותיו לאביו מפני דרכי שלום. ומתנות שמקבל ונמסרות לידי האב, אין זה "על מנת שאין לאב רשות בהן". ויכול לקנות מתנה בכמה שרוצה.

תושלב"ע

מפתח התשובות של חלק זה על סדר ד' חלקי השו"ע

(לפי מס' העמוד שבחוברת)

דיינים שוחד, 131	אבן העזר
דין יורד, 59	גט ישן, 56
דינא דמלכותא, 92	גיטין, 107
הוציא על פיו, 33, 74	חדר"ג שתי נשים, 57
הנחה בארנונה, 67	חיובי בעל לאשתו, 48
התחייבות, 11	יוחסין, 37, 61, 117
זכאות משרד השיכון, 69	כפיה בגט, 95
זכויות יוצרים, 13	כפיה בגיטין, 38
חוב מים, 41, 53	כתובה, 108
חובו של חברו, 39	מחלתה, 54
טוען ונטען, 56, 88, 107	משמורת ילדים, 49, 76
יורד, 112	נכסי מלוג, 71
ירושה, 104, 133, 136	סוטה, 65
מבטל כיסו, 13	קידושין, 38, 70
מזיק, 21, 25	שידוכין, 103
מחוסר אמנה, 135	שם בכתובה, 11, 63
מציאה, 17, 67	שמות גיטין, 11, 82, 98, 101, 137
מקום הדיון, 32, 77, 78, 138	אורח חיים
מקח וממכר, 131	אתרוג, 14
מתנה, 38, 61, 78	בית כנסת, 17
נזקי ממון, 142	הכשר כלים, 45, 133
עדות, 30	חינוך, 28
עובד ומעביד, 22, 23	חנוכה, 24, 26
עובד מעביד, 34, 54, 56, 98, 136	לשון הרע, 134
ערבות, 42, 114, 136	מלחמה, 15
ערכאות, 51, 71, 116, 135	משלוח מנות, 141
ערעור על בי"ד, 30	ציצית, 20, 124
פועלים, 29, 32, 83, 88, 106, 120	קידוש, 27
פינוי בינוי, 19, 78	שבת, 19
צוואה, 36	תפילין, 69
קנינים, 74, 89, 103, 122, 135, 142	חושן משפט
רכוש משותף, 73	אבידה, 122, 124, 139
שאלה, 80	אדם המזיק, 47, 52, 70
שודא דדיינא, 141	אונאה, 35, 91
שותפים, 46, 133	אונאת דברים, 59
שותפין, 103, 111, 114	אחריות מוכר, 105
שטרות, 68, 79	אסמכתא, 94
שכירות, 39	אפטרופוס, 83
שכירות בתים, 43, 44, 48, 66, 75, 111	בני מבוי, 28
שכירות פועלים, 102	גזילה, 34
שכנים, 21, 31, 50, 59, 60, 87, 89	גזילת קרקע, 140
109	גזל, 102, 116
שלוחין, 112	גזל והשביח, 12
תביעה ייצוגית, 41	גזל זמן, 17
תביעה לחתום, 63	גניבת דעת, 35
תיווך, 72, 74, 85	גניבת מוניטין, 11
תליוהו וזבין, 13	גרמא, 24, 113
תקנת הציבור, 18	דיור מוגן, 30
תשובה ללא צד שני, 12	דיינים, 42

ישיב לרבות - שו"ת מבית דין ירושלים

מזוזה, 20	תשלום מדין נהנה, 15
מלמדים, 40	תשלום נזקים, 46
מעשר כספים, 55, 58, 68, 76, 113, 117	יורה דעה
מקוואות, 121	אבלות, 137
נדר, 52	איסורי הנאה, 45
ספר תורה, 134	בשר בחלב, 67
ערלה, 45	גניזת ספרים, 14
צדקה, 52, 77, 108, 141	חינוך, 28
ריבית, 53, 64, 93, 114	חלב עכו"ם, 55
שביעית, 86	כיבוד אב ואם, 47
תערובות, 133	כשרות, 87